

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5
The 7th National and 5th International Conference 2025

อีสานเปลี่ยนโลก

พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power
เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

*"Isan: Changing The World: Buddhist Innovations for
Developing Soft Power Toward
a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"*

วันที่ 25 กรกฎาคม 2568

DATE : 25 JULY 2025

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๗ ระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๕

“อีสานเปลี่ยนโลก : พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ปรึกษา :	พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระธรรมวชิโรดม, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระเทพวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
	ศ.ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บรรณาธิการ	พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กองบรรณาธิการ		

สาขาศาสนา/ปรัชญา

พระครูภาวนาโพธิคุณ, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ, วิ. รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีพุทธบัณฑิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.จรัส ลีกา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.จำรัส บุคตาพงษ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สาขาสังคมศาสตร์

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

พระมหาวิรุฬ วิโรจน์, ผศ.ดร.

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

รศ.ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต

รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม

รศ.ดร.วินิจ ฝาเจริญ

รศ.ดร.ปิยะลักษณ์ โพธิวรรณ

รศ.ดร.รภัศรณ คณจารุอนันต์

รศ.ดร.อังคณา ตุงคะสมิต

ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี

ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์

ผศ.ดร.ศิริศักดิ์ อาจวิชัย

ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภูมา

ผศ.ดร.คุณากร กรสิงห์

ผศ.ดร.ณัฐชัย นิมนวล

ผศ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

ผศ. ดร.สุรธัชกุล นุ่นภูบาล

ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์

ผศ.ดร.วรวิทย์ นพแก้ว

ผศ.ดร.สนุก สิงห์มาตร

ผศ.ดร.วรเชษฐ์ โตอิน

อ.ดร.สุธีร์กิตต์ ฝอดสูงเนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สาขาการศึกษา

ศ.ดร.กนกอร สมปราชญ์

พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, รศ.ดร.

รศ.ดร.วิทยา ทองดี

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

รศ.ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สิทธิพล อาจอิน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนันทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ณัฐพัชร อนันตธีรกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.จิราพร ผันสว่าง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สาริตา สุขคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ดร.วรวิทย์ ตัญยวิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ดร.เพชรฤต ศรีบุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดฮอนด้า วาทยุโท, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อ.ดร.สุนทร สายคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาอีสาน

รศ.ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนันทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูสุธีพุทธวิมลจิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ระดับนานาชาติ

พระสิทธิวัชรบัณฑิต, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ดิปติ มหันตะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วรวิทย์ ตัญยวิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ ผกามาต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
คณะทำงานเอกสารวิชาการ รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	พระมหาพิสิฐ วิมลฐปญโญ, ดร.
อ.ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา	อ.จิรวัดน์ สิทธิธรรม
พระมหาปรเมศวร์ ปรมิสโร, ดร.	พระมหาปรีชา เตชธมโม

พิมพ์เมื่อ

กรกฎาคม 2568

บรรณาธิการแถลง

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในวันศุกร์ที่ 25 เดือนกรกฎาคม 2568 โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย รวมถึงการสร้าง พุทธนวัตกรรม ที่มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ 2) เพื่อให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่ วัด ชุมชน และท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมแห่งสันติสุขอย่างยั่งยืน ทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน 3) เพื่อเปิดเวทีในการ เผยแพร่ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม ของคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต และนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน สู่สาธารณชน 4) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย ระหว่างผู้บริหาร คณาจารย์ และนิสิต จากมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี มีประเด็นการประชุมคือ “อีสานเปลี่ยนโลก พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI” มีประเด็นย่อยในการประชุมคือ 1) พุทธนวัตกรรมด้านศาสนา/ปรัชญา 2) พุทธนวัตกรรมด้านสังคมศาสตร์ 3) พุทธนวัตกรรมด้านการศึกษา 4) พุทธนวัตกรรมด้านอีสาน โดยมีบทความระดับชาติจำนวน 117 บทความ ระดับนานาชาติจำนวน 20 บทความ

บทความทั้งหมดได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review) เรียบร้อยแล้ว อีกทั้งเจ้าของบทความจะต้องนำเสนอในเวทีประชุมวิชาการรูปแบบปากเปล่า (Oral Presentation) จากนั้นจะนำบทความทั้งหมดไปตีพิมพ์ในรูปแบบรายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding) เพื่อตีพิมพ์บทความสมบูรณ์ (Full Paper) โดยมีคณะผู้ทรงคุณวุฒิหรือคณะกรรมการคัดเลือกบทความซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ ทำหน้าที่คัดสรรกลั่นกรอง รวมถึงตรวจสอบความถูกต้อง การใช้ภาษา และแก้ไขถ้อยคำ หรือรูปแบบการนำเสนอที่ถูกต้องก่อนการเผยแพร่ในหนังสือประมวลบทความในการประชุมทางวิชาการ (proceedings) ที่มาจากการประชุมโดยสมาคมวิชาการ ซึ่งในครั้งนี้มี 3 สมาคมคือ สมาคมเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สมาคมวิชาการรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ สมาคมนักวิชาการและนักวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ในนามมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นขอขอบพระคุณพระพรหมวัชรธีรารจารย์, ศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้เมตตาเดินทางมาเป็นประธานเปิดงาน และเป็นองค์ปาฐกถาตลอดถึงวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลามาร่วมงานครั้งนี้ ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่ร่วมมือกันขับเคลื่อนการจัดงานครั้งนี้ ทั้งด้านกำลังคน กำลังความคิด ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายมหาวิทยาลัยด้วยความมั่นคง ภาคภูมิใจ ก้าวหน้าต่อไป

(พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ปฏิบัติหน้าที่แทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง	ก
สารบัญ	ค
บทความระดับชาติด้านการศึกษ หอประชุมย่อยที่ 11	1189
การพัฒนาสื่อคลังสิ่งเวชเนียสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน	
-สุธิตา พรหมบุตร พันทิวา ทับภูมิ วิรัตน์ ทองภู พระอุดมปัญญาภรณ์	1190
การพัฒนา Mini Book ชาตกร รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบ Story line ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่	
-ปาริชาติ กุลสอน อนุสรณ์ นางทะราช กันธิชา ศรเสนา	1201
การประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา	
-พระสุรพล อธิปญโญ (พลเมือง) นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ สายรุ้ง บุผาพันธ์	1217
พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21	
-จิราพร สอวิหก สุรัชย์ แก้วคุณ ศักดิ์ดีดา งานหมั่น	1233
แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนา กับเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทยุคใหม่	
-ทิพัลย์ บริพันธ์ พระวิเทศพรหมคุณ สายรุ้ง บุผาพันธ์ มณฑลสิริ เลาหบุตร	1246
หลักแนวพุทธในการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษา ที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน	1258
ความเสมอภาคทางการศึกษาในการเข้าถึงเทคโนโลยี AI	
-อธิเมศร์ ดั่งเงิน พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม พระครูปิยธรรมบัณฑิต	1268
การประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้	
-พระคทา สคารโว (เรือนเงิน) พระวิเทศพรหมคุณ สมชัย ศรีนอก ขวาล ศิริวัฒน์	1280
การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น	
-ชัชวาล ชำมะณี	1292
มหาจุฬาฯ ให้โอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา	
-พระปลัดฮอนด้า วาตสโท เดชศักดิ์ดา ไสสะอาด	1309
การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลด้วยหลักอริยสัจ 4	
-สุแทน โคตรภูเวียง พระปลัดฮอนด้า วาตสโท	1318
การพัฒนาวิชาชีพครูด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7	
-พระปลัดฮอนด้า วาตสโท สุแทน โคตรภูเวียง	1327

บทความระดับชาติ

พุทธนวัตกรรมทางการศึกษา
สร้างสังคมสันติสุขและความเสมอภาค

ห้องประชุมย่อยที่ 11

อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวนปญฺญมหาเถร)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

1. รศ.ดร.วิทยา ทองดี
2. ผศ.ดร.ศิริศักดิ์ อางวิชัย
3. พระปลัดฮอนด้า วาทสฺสโท, ดร.

การพัฒนาสื่อกล่องสังฆะนียสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการ
เรียนรู้แบบ CIPPA MODEL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน

Development of a media box on Buddhist pilgrimage sites under the topic
"The Life of the Buddha" in Social Studies, Religion, and Culture to
enhance group work skills using the CIPPA Model learning management
format for Grade 6 students at Ban Bueng Niam Bueng Krai Nun Tha Hin
School

สุธิตา พรหมบุตร พันธิวา ทับภูมิ วิรัตน์ ทองภู พระอุดมปัญญาภรณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Suthita Prombut Phanthiwa Thabphume Wiwat Thongpu PhraUdompunyaporn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kean Campus

Corresponding Author Email: 6505502006@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อกล่องสังฆะนียสถาน ตามเกณฑ์ 70/70 2) พัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพุทธประวัติ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังฆะนียสถาน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังฆะนียสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 21 คน เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อกล่องสังฆะนียสถาน แบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม แบบประเมินความพึงพอใจ ใบงาน และแบบประเมินใบงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของสื่อกล่องสังฆะนียสถานร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL อยู่ที่ 78.85/81.90 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 18.95 คิดเป็นร้อยละ 78.96 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังฆะนียสถานอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.52) แสดงให้เห็น

ว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องพุทธประวัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มและความพึงพอใจของผู้เรียนอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม, สื่อกล่องสังเขปสถาน, การจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL

Abstract

This research aimed to achieve three objectives: 1) To construct and evaluate the efficiency of the Buddhist Pilgrimage Site Box media based on the 70 / 70 criterion. 2) To develop collaborative work ability in the Social Studies, Religion, and Culture subject, specifically on Buddhist History, by employing the CIPPA Model learning management approach in conjunction with the Buddhist Pilgrimage Site Box media. The goal was for at least 70 % of the students to achieve a score of 70 % or higher. 3) To study student satisfaction with the CIPPA Model learning management approach combined with the Buddhist Pilgrimage Site Box media in the Buddhist History topic, Social Studies, Religion, and Culture subject. The target group for this experimental research consisted of 21 sixth-grade students. The research instruments included: lesson plans, the Buddhist Pilgrimage Site Box media, a collaborative work ability assessment form, a satisfaction assessment form, worksheets, and a worksheet assessment form. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The research findings revealed that: 1) The efficiency of the Buddhist Pilgrimage Site Box media combined with CIPPA Model learning activities was 78.85 / 81.90, which exceeded the established criteria. 2) The students' collaborative work ability had a mean score of 18.95, equivalent to 78.96 %, which met the specified criteria. 3) The students' satisfaction with the learning management using the CIPPA Model in conjunction with the Buddhist Pilgrimage Site Box media was at a very good level ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.52). These results demonstrate that this learning management approach can effectively promote learning about Buddhist History and significantly impact students' collaborative work ability and satisfaction.

Keywords: Group work skills, A media box on Buddhist pilgrimage sites, CIPPA Model

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้ระบบการศึกษาต้องปรับแนวทางการเรียนรู้ให้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งพัฒนาทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคม ผู้เรียนระดับประถมศึกษาจึงประสบปัญหาในการทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ขาดการร่วมมือ ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และไม่มีความสามัคคี ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงใคร่นุ่นท่าหิน พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีแนวโน้มทำงานคนเดียว ขาดทักษะการประสานงาน ส่งผลให้การเรียนรู้ร่วมกันไม่มีประสิทธิภาพ และผู้เรียนขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะทางสังคมและความมั่นใจในตนเอง

การจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ซึ่งพัฒนาโดยทีศนา แคมมณี เป็นแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ C: การสร้างความเข้าใจ, I: การมีส่วนร่วม, P: การปฏิบัติ, P: การนำเสนอ และ A: การประยุกต์ใช้ เป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิด การทำงานร่วมกัน และการถ่ายโอนความรู้สู่สถานการณ์จริง (ทีศนา แคมมณี, 2548) งานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่า CIPPA MODEL สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อใช้ร่วมกับการเรียนรู้ที่เหมาะสม

ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาสื่อกล่องสังเวชนียสถานเพื่อใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพุทธประวัติ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความหมาย พัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนในกลุ่ม การใช้สื่อกล่องสังเวชนียสถานซึ่งเป็นสื่อรูปธรรม ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับภาพสถานที่จริง เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและทักษะชีวิตอย่างสมดุล

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อกล่องสังเวชนียสถาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงใคร่นุ่นท่าหิน ตามเกณฑ์ 70/70
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพุทธประวัติ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเวชนียสถาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงใคร่นุ่นท่าหิน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปนิยสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาสื่อกล่องสังเขปนิยสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน เป็นรูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest design) โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้เรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 21 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ดังนี้ 1) แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปนิยสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน จำนวน 1 แผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พุทธประวัติ 2) สื่อกล่องสังเขปนิยสถาน จำนวน 4 กล่อง เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อช่วยในการศึกษาหรือสื่อสารเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางศาสนาพุทธที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า 4 แห่ง 3) แบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 4) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปนิยสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม MODEL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน 5) ใบงาน เรื่องสังเขปนิยสถาน ให้นักเรียนทำใบงาน เรื่องสังเขปนิยสถาน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 6) แบบประเมินใบงาน เรื่องสังเขปนิยสถาน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการเรียน และการประเมินผลให้ผู้เรียนทราบ 2) ดำเนินการทดลองการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปนิยสถาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง พุทธประวัติ จำนวน 1 แผนการเรียนรู้ 3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4) สังเกตและบันทึกพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้ จากแบบสังเกตการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ของครู แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลงานนักเรียน 5) ให้ผู้เรียนทำงานที่ผู้วิจัยใช้ในการประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม ประกอบด้วย 1) การมี

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เป้าหมาย 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การติดต่อสื่อสารกันในกลุ่ม 4) การประสานงานกันในกลุ่ม 5) การตัดสินใจร่วมกัน 6) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน แบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ดีมาก ดี พอใช้ ปรับปรุง 6) ให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจ 4 ด้าน คือ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านบรรยากาศ จำนวนด้านละ 5 ข้อ รวม 20 ข้อ 7) ผู้วิจัยนำผลจากการเก็บข้อมูลไปวิเคราะห์ แปลผล และสรุปผลในการทำวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของสื่อกล่องสังเขปสถาน โดยใช้สูตร (E_1/E_2) 2) การวิเคราะห์แบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง พุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหิน ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป โดยหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป 3) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยนำมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อใช้สรุปผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน จากนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย 4) การวิเคราะห์แบบประเมินใบงาน ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง พุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหิน ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป โดยหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

4. ผลการวิจัย

การวิจัย การพัฒนาสื่อกล่องสังเขปสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทา โดยผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาสื่อกล่องสังเขปสถานร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทา โดยมีเกณฑ์ 70/70

ผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อกล่องสังเขปสถาน ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทา เพื่อให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์นั้น สรุปผลการหาประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อกล่องสังเขปสถาน 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อกล่องสังเขปสถานร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบเดี่ยว เท่ากับ 80.39/76.66 2) พบว่า ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อกล่องสังเขปสถานร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบ

กลุ่มกลาง เท่ากับ 77.45/77.22 และ ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อกล่องสังเขปสถานร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบภาคสนาม

ตารางที่ 1 ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อกล่องสังเขปสถานร่วมกับกิจกรรมการ

เรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบกลุ่มสนาม

คนที่	คะแนนแบบทดสอบย่อย		รวม	คะแนนหลังเรียน
เรื่องที่	1	2		
คะแนนเต็ม	10	24	34 คะแนน	20 คะแนน
รวม	165	398	563	344
(E_1/E_2)			78.85	81.90

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อกล่องสังเขปสถานร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบภาคสนาม เท่ากับ 78.85 / 81.90 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้เรียน ปรากฏว่า กล่องสังเขปสถานร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL มีความน่าสนใจและเนื้อหาเข้าใจง่าย

2. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์การพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม ดังตาราง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนแบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

จำนวน นักเรียน ทั้งหมด	คะแนน					จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์		จำนวนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
	เต็ม	ผ่าน เกณฑ์	($\bar{x}$)	(S.D.)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

21	24	16	18.95	2.54	78.96	21	100	-	-
----	----	----	-------	------	-------	----	-----	---	---

จากตารางที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์การพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหิน พบว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีผลการประเมิน ค่าเฉลี่ย 18.95 (S.D.= 2.66) คิดเป็นร้อยละ 78.96 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหินที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยทำการประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน โดยภาพรวม

ข้อที่	รายการ	($\bar{x}$)	S.D.	แปลผล
1	ด้านครูผู้สอน	4.67	0.54	มากที่สุด
2	ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
3	ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้	4.78	0.55	มากที่สุด
4	ด้านสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้	4.71	0.54	มากที่สุด
รวม		4.74	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่าผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.52)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1) ผลการพัฒนาสื่อกล่องสังเขปสถานร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหิน มีนักเรียนจำนวน 21 คน มีประสิทธิภาพ 89.36/81.90 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ตามเกณฑ์ 70/70 เนื่องจากสื่อนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้เป็นตัวช่วยให้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น อยากเรียนมากยิ่งขึ้นและสื่อสามารถช่วย

พัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของภัทรนันท์ เมฆวิสัย, พระครูวิรุฬห์สุตคุณ และพระครูวิรุฬห์สุตคุณ (2566) ได้ศึกษา แนวทางการใช้สื่อดิจิทัลสำหรับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี จากการศึกษา พบว่า สภาพการใช้สื่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน นักเรียนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสื่อสิ่งพิมพ์อื่นและวัสดุอุปกรณ์ ด้านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และด้านสื่อ ธรรมชาติ ตามลำดับ นักเรียนที่มีต่อสภาพการใช้สื่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี ภาพรวม 3 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.750 รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2) ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม จำนวน 21 คน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 100 คะแนนสูงสุด 24 คะแนน คะแนนต่ำสุด 16 คะแนน จากคะแนน 24 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.76 (S.D. 2.66) คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.96 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป ซึ่งถือว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

เนื่องจากความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นการระดมความสามารถ และสติปัญญาที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลให้มาช่วยกันคิด ช่วยกันทำให้เกิดเป็นความคิดที่กว้างขวางรอบคอบ และเมื่อนำมาประสานกันอย่างเหมาะสมก็จะช่วยให้การทำงานที่ต้องใช้ความสามารถที่หลากหลายดำเนินไปได้ด้วยดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของชนกันต์ ทิพย์โภชนา, ประวิทย์ สิมมาทัน และทรงศักดิ์ สองสนิท (2566) ได้ศึกษาการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือภายใต้สภาพแวดล้อมเมตาเวิร์ส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนผดุงนารี จากการศึกษาพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้ได้สร้างประสบการณ์ และสร้างพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม และทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการรับผิดชอบหน้าที่การทำงานเป็นทีม 2) พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 2.76$, S.D. = 0.45) 3) พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมนักเรียนในส่วนของการประเมินตนเองมีพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 2.91$, S.D. = 0.28) และประเมินทีมมีพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 2.85$, S.D. = 0.34) 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.85$, S.D. = 0.34)

3) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบว่านักเรียนที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.52) เนื่องจากความพึงพอใจ เป็นการแสดงออกของมนุษย์ที่ทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของบุคคลต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแต่ละคนจะมีความพึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแตกต่างกันออกไป สอดคล้องกับ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ผลการวิจัยของเกรลี ผังดี และพิมพ์รดา ครองยุติ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตรของภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรของภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2556 ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อยได้แก่ 1. ด้านรายวิชาในหลักสูตร มีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 21.50 2. ด้านวิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนมีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 21.38 ด้านที่ 3 ด้านผู้สอนมีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 20.60 ด้านที่ 4 ด้านการ วัดและประเมินผลการเรียนการสอนมีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 20.17 และสุดท้ายด้านที่ 5 ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียน การสอนมีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 16.35

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของนักเรียน โดยการใช้สื่อที่มีความหลากหลาย เช่น การใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอข้อมูล เพื่อดึงดูดความสนใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน

1.2 ควรมีการส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่มในลักษณะต่างๆ เช่น การแบ่งงานให้เหมาะสม การกระตุ้นให้นักเรียนร่วมมือและสื่อสารกันในการแก้ปัญหาหรือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนทักษะการทำงานเป็นทีม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การประเมินผลการใช้สื่อและการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ควรมีการพัฒนาแบบการประเมินที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การให้คะแนนจากเพื่อนร่วมกลุ่ม หรือการประเมินผ่านการสัมภาษณ์

2.2 ควรพัฒนาสื่อเพิ่มเติมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การทำเป็นวิดีโอ หรือการใช้แอปพลิเคชันในการเสริมการเรียนรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับยุคดิจิทัลและตอบสนองความต้องการของนักเรียนในปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อกล่องสังเวชนียสถาน เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหิน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสามารถสรุปองค์ความรู้ คือ การพัฒนาสื่อกล่องสังเวชนียสถาน ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม และพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ เนื่องจากสื่อกล่องสังเวชนียสถานเป็นสื่อทำมือที่เปิดดูได้ทุกสถานการณ์ มีเนื้อหาที่กระชับ มีสีสันและรูปภาพที่น่าดึงดูด ซึ่งผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL มาร่วมส่งเสริมให้สื่อกล่องสังเวชนียสถานสามารถนำมาพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียน เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้ครูผู้สอนแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ระดมความคิด แลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ร่วมกับสื่อกล่องสังเขปนิยสถาน

ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มจะเกิดขึ้นในขั้นที่ ๔ คือ ขั้นการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม เนื่องจากผู้เรียนจะต้องอาศัยกลุ่มในการแบ่งปันความรู้ ความเข้าใจของตนเองแก่ผู้อื่น ไปพร้อมกับการรับความรู้ ความเข้าใจจากผู้อื่น

ประโยชน์

๑. ผู้เรียนชื่นชอบการทำงานกลุ่มมากขึ้นกลุ่มมากขึ้น
๒. ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น
๓. ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนการสอน

สะท้อนผล

๑. กิจกรรมการเรียนรู้บางกิจกรรมต้องปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่างๆ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ ฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- เกวลี ผังดี และพิมพ์รดา ครองยุติ. (2556). ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตรของภาควิชา สถิติคณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชนกันต์ ทิพย์โภชนา, ประวิทย์ สิมมาทัน และทรงศักดิ์ สองสนิท. (2566). การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมด้วยการ จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือภายใต้สภาพแวดล้อมเมตาเวิร์ส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนผดุง นารี. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.
- ทิตนา แคมมณี. (2548). การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชิปปา (CIPPA MODEL). กรุงเทพฯ ฯ: พัฒนาคุณภาพ วิชาการ.
- ภัทรนนท์ เมฆวิสัย, พระครูวิรุฬห์สุตคุณ และพระครูวิรุฬห์สุตคุณ. (2566). แนวทางการใช้สื่อดิจิทัลสำหรับการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี. วารสารบัณฑิต ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

การพัฒนา Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนา
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบ Story line
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่

Development Of Mini Book Jataka in Social Studies Religion and Culture to
Develop Analytical Thinking Ability Using Story Line Learning Management
Model of Mathayom 1 Students at Nong Yai Municipality School

ปาริชาติ กุลสอน อนุสรณ์ นางทะราช ชา ศรเสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Parichat kulson, Anusorn Nangtharat Kanticha sonsena
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ตามเกณฑ์ 70/70 2) เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ และมีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป 3) เพื่อศึกษาพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ จำนวน 30 คน โดยเป็นงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) สื่อ Mini Book ชาดก 3) แบบทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ 4) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (ค่าเฉลี่ย) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

คำสำคัญ: การพัฒนาสื่อ Mini Book ชาดก, สื่อ Mini Book ชาดก, ประสิทธิภาพของสื่อ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

This research aimed to 1) create and find the efficiency of Mini Book Jataka media in the subject of Social Studies, Religion and Culture for Mathayom 1 students at Nong Yai Municipality School according to the criteria of 70/70; 2) develop the analytical thinking ability in the subject of Social Studies, Religion and Culture by using the Story Line learning management model with Mini Book Jataka media for Mathayom 1 students at Nong Yai Municipality School by having no less than 70 percent of students pass the criteria and have a score of 70 percent or more; 3) study the satisfaction of Mathayom 1 students at Nong Yai Municipality School towards the Story Line learning management model with Mini Book Jataka media in the subject of Social Studies, Religion and Culture. The target group used in the research was 30 students of Nong Yai Municipality School. This was an experimental research. The research instruments were: 1) Learning management plan; 2) Mini Book Jataka media; 3) Analytical thinking ability test; 4) Satisfaction assessment form towards the learning management. By using Story line learning management with Mini Book Jataka media, the statistics used in data analysis were percentage (%), mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.).

Keywords: Mini Book, Story line, Jataka

1. บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์การเปลี่ยนแปลงของโลกก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ได้ส่งผลกระทบทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การเมืองและการศึกษาของทุกประเทศ โดยส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาเป็นลำดับแรก เนื่องจากระบบการศึกษานั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือในการขัดเกลาความรู้ความสามารถของมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการสร้างสรรค์อนาคตของชาติให้เติบโตขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงเป็นการขัดเกลาทางสังคม ทั้งทางด้านจิตใจ ความคิด และบุคลิกภาพ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การศึกษา คือ เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม การศึกษาจะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ เพื่อให้คนเป็นปัจจัยในการพัฒนาสังคม ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) จึงเป็นทักษะที่สำคัญทักษะหนึ่งในศตวรรษที่ 21 ที่นักเรียนสามารถระบุหรือปัญหาที่เกิดขึ้นเองได้ โดยรู้จักใช้ความคิดพิจารณา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลในเนื้อหาหรือเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาหรือข้อขัดแย้ง โดยอาศัยความรู้ความคิดและประสบการณ์ของตน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการปฏิบัติด้วยความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการและเหตุผล การคิดอย่างมีเหตุผลและรอบคอบภายใต้พื้นฐานของหลักเกณฑ์และมีข้อมูลที่เชื่อถือได้ ย่อมนำไปสู่ข้อสรุปและการตัดสินใจในทิศทางที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการคิดวิเคราะห์จำเป็นต้องประกอบด้วยทักษะ คือ 1) ทักษะการสังเกตการสังเกตเป็นจุดเริ่มต้นของทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) ทักษะการ

วิเคราะห์ 3) ทักษะการอนุมาน 4) ทักษะการสื่อสาร 5) ทักษะการแก้ปัญหา (ราตรี ศรีวิชัย, 2557) การคิดวิเคราะห์ 5 ด้านนี้มีความจำเป็นต่อนักเรียนโดยจะช่วยให้นักเรียนมองเห็นถึงปัญหาอย่างเป็นระบบ เข้าใจสถานการณ์ และกล้าที่จะตัดสินใจอย่างเหมาะสมและช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ในรายวิชา ส21101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบว่า นักเรียนยังขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถลงมือปฏิบัติงานได้ด้วยตนเองเมื่อต้องทำงานที่ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ และขาดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังพบว่านักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะในกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ร่วมกัน และอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมดังกล่าว คือ การใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับโทรศัพท์มือถือ และการเล่นเกมออนไลน์ในยุคของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ซึ่งทำให้นักเรียนขาดการสื่อสารและความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมชั้น

การจัดการเรียนรู้แบบ Story line เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการที่นำเอาสาระการเรียนรู้หลายๆ สาระมาเชื่อมโยงกัน โดยจัดการเรียนรู้ภายในหัวข้อเรื่อง (Theme) เดียวกัน มีการผูกเรื่องเป็นตอนๆ (Episode) แต่ละตอนจะมีลำดับเหตุการณ์ (Sequence) หรือ “เส้นทางการเดินเรื่อง” (Topic line) และใช้คำถามหลัก (Key question) เป็นตัวนำไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้ตามสภาพจริง ลงมือปฏิบัติจริง เน้นทักษะกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การตัดสินใจ กระบวนการกลุ่ม ตลอดจนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบ Storyline จึงเป็นการบูรณาการเนื้อหาสาระพร้อมทักษะกระบวนการต่างๆ เข้าด้วยกัน การจัดการเรียนรู้แบบ Storyline เป็นการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของเรื่องราวที่เชื่อมโยงกันอย่างมีโครงสร้าง ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ในเหตุการณ์ต่างๆ มีข้อดีที่สำคัญคือจะช่วยให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ต่างๆ รวมถึงคุณธรรมที่ซ่อนอยู่ในเรื่อง ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ชัดเจน การนำเสนอในรูปแบบ Storyline ทำให้นักเรียนมีความสุขและอยากติดตามบทเรียนทั้งในแง่ของเนื้อหา ตัวละคร และบทสรุป การเรียนรู้ผ่าน Storyline ทำให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์

จากที่กล่าวถึงมาในข้างต้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและสภาพปัญหาของการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน จึงสนใจที่จะพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ story line และสื่อทำมือ mini Book ขาดก รายวิชา ส 21101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ เพื่อเป็นวิธีการที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้โดยการนำเสนอเนื้อหาอย่างมีความหมาย สร้างความสุขและความน่าสนใจ พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและทักษะสำคัญในการใช้ชีวิตในทุกมิติของนักเรียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อ Mini Book ขาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ตามเกณฑ์ 70/70

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ และมีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

3. เพื่อศึกษาพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนา Mini Book ชาดกรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้เครื่องมือ คือ แผนการจัดการเรียนรู้สื่อ Mini Book ชาดก แบบทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

ขอบเขตด้านตัวแปรที่จะศึกษา

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

สื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ตามแนวคิดของ ทิศ

1) ขั้นตอนการกำหนดสถานการณ์

2) การตั้งคำถามหลัก

3) การพัฒนาเนื้อหา

4) การสรุปและสะท้อนความรู้

สื่อ Mini Book

1. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์
ใช้หลักการประเมินตามแนวคิด

บลูม (Bloom)

1.ความรู้

2.ความเข้าใจ

3.การนำความรู้ไปประยุกต์

4.การวิเคราะห์

5.การสังเคราะห์

6.การประเมินค่า

2.ประสิทธิภาพของสื่อ Mini Book
ชาดก

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line และสื่อ Mini Book ชาตก

ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพของสื่อ Mini Bookชาตก ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ครึ่งนี้ ได้แก่ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 55 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีสุ่ม แบบง่ายด้วยการสุ่มวงล้อ โดยการใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนมกราคม พ.ศ. 2568 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2568

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งแบบเครื่องมือในการทดลอง ดังนี้ 1. แผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนา Mini Book ชาตก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ จำนวน 1 แผนการเรียนรู้ คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ชาตก 2. สื่อMini Book ชาตก จำนวน 2 เรื่อง คือ อัมพชาตก และติดติรชาตก สื่อการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อเรียงลำดับเหตุการณ์ของเรื่องราวในชาตก โดยใช้รูปแบบ Story line เพื่อเรียงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากต้นจนจบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดความสนใจ โดยใช้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ในขั้นที่ 3 การพัฒนาเนื้อหา 3. แบบทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้ 1) ความรู้ (knowledge) 2) ความเข้าใจ (comprehension) 3) การนำความรู้ไปประยุกต์ (application) 4. การวิเคราะห์ (analysis) 5) การสังเคราะห์ (synthesis) และ 6) การประเมินค่า (evaluation) เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ 5. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาตก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ซึ่งเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านบรรยากาศ จำนวนด้านละ 5 ข้อ รวม 20 ข้อ

6. การสร้างและการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับ สื่อ Mini Book ชาตก โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และคู่มือการจัดการเรียนรู้ 2) ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระ จุดประสงค์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ชาตก รายวิชา ส21101 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อนำมาออกแบบเรื่องราวที่มีให้สอดคล้องกับเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นสถานการณ์ปัญหา ให้นักเรียนได้ฝึกใช้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

กระบวนการคิด 3) กำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระสำหรับการวิจัย 4) ศึกษาทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับ สื่อ Mini Book ซาดก 5) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชา ส21101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ซาดก จำนวน 1 แผนการจัดการเรียนรู้ เวลา 1 คาบเรียน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับ สื่อ Mini Book 6) นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ของเนื้อหาและปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย 7) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอต่อ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ 1. อาจารย์สุทธิพงษ์ อุลลเถียร 2. อาจารย์พันทิวา ทับภูมิ และ 3. อาจารย์กัญจิรา ศรีเสนาเพื่อตรวจสอบคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ เชิงพฤติกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อสอบแต่ละข้อ โดยกำหนดระดับความคิดเห็น ดังนี้

+ 1 หมายถึง แนใจว่า เนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

0 หมายถึง ไม่น่าใจว่า เนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลมีสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

- 1 หมายถึง แนใจว่าเนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

จากนั้นหาคุณภาพ วิเคราะห์ผลเครื่องมือ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 และประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมเนื้อหาสาระ จำนวนชั่วโมงเหมาะสมกับเนื้อหา 2) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ 3) จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรม 3 ด้าน คือพุทธิพิสัย(K) ทักษะพิสัย(P)และจิตพิสัย(A) 4) สาระการเรียนรู้ครบถ้วนสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ 5) กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและระดับชั้นของผู้เรียน 6) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความหลากหลายและปฏิบัติได้จริง 7) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) 8) ระบุการใช้สื่อ / เทคโนโลยี / แหล่งเรียน ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ 9) การวัดและการประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 10) ระบุวิธีการ เครื่องมือวัด และเกณฑ์การประเมินผลอย่างชัดเจน โดยให้ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบมาตรฐาน ค่า 5 ระดับ 8) นำแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้มาหาคะแนนเฉลี่ยรายข้อ และคะแนนเฉลี่ยทั้งฉบับแล้วแปลความหมายข้อมูล โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาระดับคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ แปลความหมายจากค่าเฉลี่ยตามน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ จำแนกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ช่วงคะแนน 4.51 - 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ช่วงคะแนน 3.51 - 4.50 หมายถึง เหมาะสมมาก

ช่วงคะแนน 2.51 - 3.50 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ช่วงคะแนน 1.51 - 2.50 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ช่วงคะแนน 1.00 - 1.50 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

โดยแผนการจัดการเรียนรู้ต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงจะถือว่านำไปใช้ได้ซึ่งผลการประเมินแผนการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.80 9) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการตรวจพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญไป ดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้ถูกต้องเหมาะสม 10) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วดำเนินการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน

การสร้างและหาคุณภาพของสื่อ Mini Book ชาดก มีขั้นตอนการดำเนินการสร้าง ดังนี้ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อหาและเรื่องราวที่ผู้เรียน อยากเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการต่างๆ ของโรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ อาทิเช่น ต้องการสื่อที่จะช่วยในการจัดการเรียนรู้หรือไม่ และศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตร กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากนี้วิเคราะห์ถึงจุดประสงค์ของหลักสูตร วิเคราะห์ขอบข่ายเนื้อหาสาระ พิจารณาคาบเวลาเรียน และวิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน 2) ศึกษาหลักการผลิต วิธีการผลิตสื่อ Mini Book ชาดก และการหาประสิทธิภาพสื่อ Mini Book ชาดก เพิ่มเติม 3) ศึกษาหลักสูตร ผลการวิเคราะห์หลักสูตรที่วิเคราะห์โดยผู้สอน หนังสือแบบเรียน คู่มือครู เอกสารประกอบการค้นคว้าต่างๆ 4) จุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกจุดประสงค์การเรียนรู้จากการวิเคราะห์หลักสูตร สถานศึกษาใน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในสื่อ Mini Book ชาดก โดยพิจารณาจุดประสงค์การเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนผ่านเกณฑ์ค่อนข้างต่ำหรือไม่ผ่านเกณฑ์ 5) กำหนดเนื้อหา โดยพิจารณาเนื้อหาซึ่งนักเรียนมีผลการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินค่อนข้างต่ำหรือไม่ผ่าน เกณฑ์การประเมิน โดยพิจารณาว่าเรื่องใดเหมาะสมกับการใช้สื่อการสอนประเภทหนังสืออ่านเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการเรียนให้สูงขึ้น ผู้วิจัยได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วเห็นว่า หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ชาดก เหมาะสม กับการใช้สื่อ Mini Book ชาดก ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้ 6) กำหนดกิจกรรม ผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรมโดยมีลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะการใช้สื่อ Mini Book ชาดก

7. กำหนดวิธีและเครื่องมือวัดผลประเมินผล ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการและเครื่องมือวัดผลประเมินผล โดยยึดแบบทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์

8. ดำเนินการผลิตสื่อ Mini Book ชาดก ประกอบการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ได้ดำเนินการผลิตสื่อ Mini Book ชาดก ที่ได้วางแผนไว้ จำนวน 2 เล่ม โดยในแต่ละเล่มเนื้อหา ประกอบด้วย เรื่องอัมพชาดก และตติรชาดก

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

9. นำสื่อ Mini Book ชาดก สารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องของภาษาและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย 1. อาจารย์สุทธิพงษ์ อุพลเกียรติ 2. อาจารย์พันทิวา ทับภูมี และ 3. อาจารย์กัญติชา ศรเสนา ผู้เชี่ยวชาญประเมินตรวจสอบและพิจารณาโดยใช้แบบประเมินสื่อ Mini Book ชาดก ชนิดมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert) โดยกำหนดความหมายของตัวเลือกในแบบสอบถามแต่ละข้อ

10. จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าอยู่ในระดับคะแนนเฉลี่ย 4.33 ถือว่าเป็นสื่อ Mini Book ชาดก ที่ใช้ได้ หลังจากนั้นนำสื่อ Mini Book ชาดก ดังกล่าวไปปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในด้านเพิ่มสีสันตรวจสอบเนื้อหา ขนาดตัวอักษร รูปภาพ ก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อปรับปรุงและหาประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริงกับ กลุ่มตัวอย่างต่อไป

11. นำสื่อ Mini Book ชาดก ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อ Mini Book ชาดก โดยดำเนินการดังนี้ ครั้งที่ 1 ทดลองกลุ่มเล็ก 3 คน ผู้ศึกษาทดลองใช้สื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ควบคู่กับแผนการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและไม่เคยเรียนด้วยสื่อ Mini Book ชาดก นี้มาก่อน โดยคัดเลือกนักเรียน 3 ระดับ คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 1 คน โดยผู้ศึกษาคอยสังเกตพฤติกรรมและจดบันทึกเพื่อหาข้อบกพร่องรวมทั้งข้อสงสัยต่างๆ ของผู้เรียน และนำผลมาแก้ไขข้อบกพร่องของสื่อ Mini Book ชาดก ครั้งที่ 2 ทดลองกลุ่มกลาง 9 คน โดยทดลองใช้สื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ที่ปรับปรุงจากครั้งที่ 1 กับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ระดับละ 3 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน เพื่อศึกษา ความยากง่าย ความเหมาะสมของเนื้อหา และเวลาที่ใช้ในการสอน ครั้งที่ 3 ทดลองภาคสนาม 30 คน แล้วปรับปรุงแก้ไขจัดพิมพ์สื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้สมบูรณ์เพื่อใช้กับ กลุ่มเป้าหมาย

12. การสร้างแบบทดสอบพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับ สื่อ Mini Book ชาดก โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์จากทฤษฎี และ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) วิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สารการเรียนรู้แกนกลาง และจุดประสงค์การเรียนรู้ ของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ชาดก เพื่อใช้ในการสร้างแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ 3) สร้างแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ตามเนื้อหาขอบข่ายในหน่วยการเรียนรู้เรื่อง ชาดก โดยยึดขั้นตอนการแก้ปัญหาของบลูม ซึ่งได้เสนอไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1.ความรู้ (knowledge) 2.ความเข้าใจ (comprehension) 3.การนำความรู้ไปประยุกต์ (application) 4.การวิเคราะห์ (analysis) 5.การสังเคราะห์ (synthesis) 6. การประเมินค่า (evaluation) 4) นำแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยเพื่อ ตรวจสอบหาข้อดีข้อเสียความสอดคล้อง และ

ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 5) นำแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1. อาจารย์สุทธิพงษ์ อุพลเถียร 2. อาจารย์พันทิwa ทับภูมิ และ 3. อาจารย์กัญติชา ศรีเสนา เพื่อตรวจสอบคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อสอบแต่ละข้อ โดยกำหนดระดับความคิดเห็น ดังนี้

+ 1 หมายถึง แน่ใจว่า เนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า เนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

- 1 หมายถึง แน่ใจว่า เนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

จากนั้นหาคุณภาพ วิเคราะห์ผลเครื่องมือ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.67 - 1.00 6) นำแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องชาดก ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความยากง่าย เท่ากับ 0.33 - 0.70 ค่าอำนาจจำแนก เท่ากับ 0.43 - 0.67 และค่า KR 20 เท่ากับ 1.03 7) นำแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องชาดก จำนวน 20 ข้อ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้วนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน

การสร้างและการหาคุณภาพของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับ สื่อ Mini Book ชาดก 1) ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งองค์ประกอบของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับ สื่อ Mini Book ชาดก 4 ด้าน คือ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ 3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ จำนวนด้านละ 5 ข้อ รวม 20 ข้อ 2) ออกแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับร่วมกับ สื่อ Mini Book ชาดก 3) สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับร่วมกับ สื่อ Mini Book ชาดก เพื่อตรวจสอบคุณภาพ และหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ให้มีเกณฑ์ครอบคลุมองค์ประกอบของความพึงพอใจ โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน 4) นำแบบสอบถามความพึงพอใจเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและ เหมาะสมของแบบสอบถามแล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ 5) นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1. อาจารย์สุทธิพงษ์ อุพลเถียร 2. อาจารย์พันทิwa ทับภูมิ และ 3.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

อาจารย์กัณธิชา ศรีเสนา เพื่อตรวจสอบคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถาม กับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแบบสอบถามแต่ละข้อ โดยกำหนดระดับความ คิดเห็น ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามความพึงพอใจใช้ได้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามความพึงพอใจใช้ได้

-1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามความพึงพอใจข้อนี้ใช้ไม่ได้ 6) นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 7) นำแบบสอบถาม ความพึงพอใจไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน ที่ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับ Mini Book ชาดก

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการเรียน และการประเมินผลให้นักเรียนทราบ 2) ดำเนินการทดลองการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับ Mini Book ชาดก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน เทศบาลบ้านหนองใหญ่ ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ชาดก จำนวน 1 แผนการเรียนรู้ 3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4) สังเกตและบันทึกพฤติกรรมจัดการ การเรียนรู้ จากแบบสังเกตการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ของครู แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลงานนักเรียน 5) ให้นักเรียนทำแบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ จำนวน 20 ข้อ และแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับ Mini Book ชาดก จำนวน 20 ข้อ

6) ผู้วิจัยนำผลจากการเก็บข้อมูลไปวิเคราะห์ แปลผล และสรุปผลในการทำวิจัย

8. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของสื่อ Mini Book เรื่อง ชาดก โดยใช้สูตร (E_1/E_2) 2) การ วิเคราะห์แบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์ ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม เรื่อง ชาดก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป โดยหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วย ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป 3) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยนำมาหา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อใช้สรุปผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ กระบวนการเรียนรู้แบบ Story Line ร่วมกับ Mini Book ชาดก จากนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

9. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) สถิติที่พื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1.1) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$: Mean) 1.2) ร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตร 1.3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.: Standard Deviation) 2) สถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก (E_1/E_2) (ชัยยงค์ พรหมวงศ์และคณะ, 2540)

$$(E_1) = (\Sigma X/N) \times 100$$

A

โดยที่ (E_1) คือประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในชุดการสอนคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบฝึกหัดและหรือประกอบด้วยการกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างเรียน

ΣX คือ คะแนนจากการทำแบบฝึกหัดและหรือการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างเรียน

A คือ คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดและหรือกิจกรรมการเรียนรู้

N คือ จำนวนผู้เรียน

$$(E_2) = (\Sigma F/N) \times 100$$

B

โดยที่ (E_2) คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียนหลังการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนการสอน) คิดเป็นอัตราส่วนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนและหรือประกอบกิจกรรมหลังเรียน

ΣF คือ คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนและหรือการประกอบกิจกรรมหลังเรียน

B คือ คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียนและหรือกิจกรรมหลังเรียน

N คือ จำนวนผู้เรียน

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่เท่ากับ 72/77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการวิเคราะห์พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ มีนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จำนวน 30 คน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100 คะแนนสูงสุด 16 คะแนน คะแนนต่ำสุด 15 คะแนน จากคะแนน 20 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 76.50 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป

3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก พบว่านักเรียนที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.65, S.D. = 0.47)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ ทั้งนี้ผู้วิจัย ได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ มีนักเรียนจำนวน 30 คน ระหว่างเรียน นักเรียนผ่านเกณฑ์ 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100 คะแนนสูงสุด 16 คะแนน คะแนนต่ำสุด 14 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน หลังเรียน นักเรียนผ่านเกณฑ์ 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100 คะแนนสูงสุด 16 คะแนน คะแนนต่ำสุด 15 คะแนน โดยคิดเป็นร้อยละ 72/77 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ตามเกณฑ์ 70/70 ขึ้นไป ซึ่งถือว่าสื่อ สื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีการพัฒนาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

ทั้งนี้เนื่องจากผู้ศึกษาได้มีการจัดทำสื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้วยการหาประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ตามขั้นตอนของการสร้างสื่อ Mini Book ชาดก 3 ขั้นตอนและแต่ละขั้นตอนได้นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงเป็นระยะๆ ได้แก่ ด้านเนื้อหา ภาพประกอบ รูปแบบของสื่อ Mini Book ชาดก และการจัดพิมพ์ให้มีความถูกต้อง และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน และนอกจากนี้ก่อนการจัดทำสื่อ Mini Book ชาดก ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูล เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับสื่อที่จะจัดทำ และลักษณะของสื่อ Mini Book ชาดก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพิน อินทะยะ การบริการวิชาการกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน และเขียนภาษาไทย โดยใช้หนังสือเล่มเล็กสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า 1. นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาทักษะการอ่านเขียน ภาษาไทย โดยใช้หนังสือเล่มเล็กสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิง ปฏิบัติการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากได้คะแนนร้อยละ 89 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 2.นักเรียนมีทักษะด้านการอ่านเขียนภาษาไทยหลังการใช้หนังสือเล่มเล็กสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยภาพรวมอยู่ระดับดีมาก มีคะแนนคิดเป็น ร้อยละ 75 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 3. นักศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการอ่านเขียน ภาษาไทย โดยใช้หนังสือเล่มเล็กสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกัน และครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อหนังสือเล่มเล็กที่นักศึกษาใช้ ประกอบการพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนภาษาไทยของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.1 ผลการการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ โดยนักเรียนทำแบบทดสอบ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบ 1 แผนการจัดการเรียนรู้พบว่านักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ และมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป นักเรียนทั้งหมดจำนวน 30 คน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 30 คน

คิดเป็นร้อยละ 100 คะแนนสูงสุด 16 คะแนนคะแนนต่ำสุด 15 คะแนน จากคะแนน 20 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.30 คะแนน คิดนักเรียนทั้งหมด มีการคิดวิเคราะห์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป ซึ่งถือได้ว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

เนื่องจากการความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการใช้กระบวนการคิด การตัดสินใจที่มีเป้าหมายว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อสิ่งใด มีการไตร่ตรองข้อมูลอย่างรอบคอบ เพื่อใช้ในการตัดสินใจและนำไปสู่การสรุปที่สมเหตุสมผล ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตามแนวคิด ของ พัชรี พัชรี นาคผง, ศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย, รุจิราพร ราศิริ และมนต์ชัย พงศกรนวงษ์ ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค STAD ผลจาก การศึกษาพบว่า ผลการเรียนรู้ เรื่องพลังงานความร้อน หลังเรียนสูงกว่าก่อนการจัดการ เรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการคิด วิเคราะห์หลังการจัดการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยแยกเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน มีระดับคุณภาพดี และความคิดเห็นต่อการจัดการ เรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก พบว่านักเรียนที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งถือได้ว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบStory line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

เนื่องจากความพึงพอใจ คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้และไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่าบุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่ สามารถทราบได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรม สีหน้า กริยาท่าทางของบุคคล โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปรียา ไผ่ล้อม ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องพลเมืองต้นแบบโดยใช้วิธีสอนแบบร่วมมือรูปแบบร่วมมือเรียนรู้ (Learning Together : LT) ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องพลเมืองต้นแบบ โดยใช้วิธีสอนแบบร่วมมือ (Learning Together : LT) มีค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.93/82.37 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมีดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.61 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องพลเมืองต้นแบบ โดยใช้วิธีสอนแบบร่วมมือ (Learning Together : LT) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง พลเมืองต้นแบบ โดยใช้วิธีสอนแบบร่วมมือ (Learning Together : LT) โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.64 สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและในส่วนความพึงใจของนักเรียนที่มีต่อวิธีสอนแบบร่วมมือ รูปแบบร่วมมือเรียนรู้ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (สุปรียา ไผ่ล้อม, 2563)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก ไปประยุกต์กับวิชาอื่นๆ เพื่อฝึกให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่มากขึ้น

1.2 ควรนำสถานการณ์ปัญหาที่เป็นเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น มาใช้ประกอบการทำกิจกรรมในชั้นเรียน เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึก และการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการเปรียบเทียบการสอนโดยใช้รูปแบบอื่น เพื่อให้ทราบข้อแตกต่างในการพัฒนาทักษะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และมีการเปรียบเทียบในแต่ละด้านของการคิดวิเคราะห์

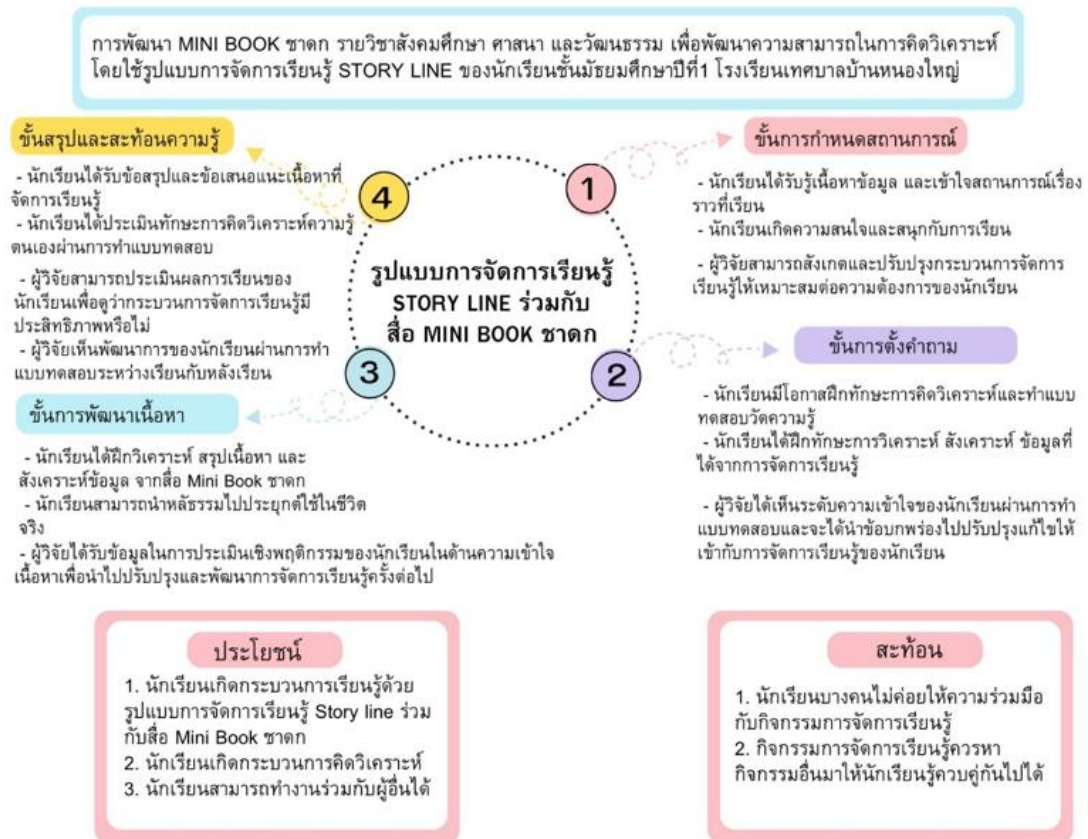
2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก ไปทดลองกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นๆ ได้ที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบการสอน เช่น การคิดแก้ปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา และการคิดแบบมีวิจารณญาณ เป็นต้น

7. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนา Mini Book ชาดก รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองใหญ่ รูปแบบการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก จะนำมาใช้ในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนจะได้ทักษะในการคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าการฟังบรรยายซึ่งเป็นการเรียนแบบอย่างเดียวซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้แบบเดิมๆ และรูปแบบการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดก ยังช่วยแก้ปัญหการขาดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนโดยรูปแบบการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book ชาดกมีการทำงานกลุ่มร่วมกันกับผู้อื่น ทำให้นักเรียนที่ได้เรียนโดยรูปแบบการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อ Mini Book มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี และเกิดการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Story line ร่วมกับสื่อบุคคล Mini Book ชาดก

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา อรุณสอนศรี. (2556). ความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ การ เก ช ตรี ไช ย
ปราการจำกัด อำเภอย้ายปราการ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรรณิการ์ กวางศิริ. (2564). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความเข้าใจที่คงทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
1 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2533). การประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรม. กรุงเทพฯ ฯ: แสงศิลป์.
- ดาร์กา วรณวนิช. (2549). ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Story line. กรุงเทพฯ ฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ดวงใจ บุญประคอง. (2561). การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง การดำรงพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ:
มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- ทิตนา แคมมณี. (2546). แนวคิดหลักของการจัดการเรียนรู้แบบ Storyline. กรุงเทพฯ ฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2542). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ ฯ: สุวีริยาสาส์.
- _____. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ ฯ: สุวีริยาสาส์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

การประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา

Application of the King's Philosophy in Sufficiency Economy in Developing
the Quality of Life of High School Students: Datdaruni School, Chachoengsao
Province

พระสุรพล อธิปถุญ (พลเมือง) นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ สายรุ่ง บุปผาพันธ์

Phra Suraphon Atipanyo (Phonmueang) Niwes Wongsuwan Sairoong Bubpaphan

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sakda.ngan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา (2) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้สูตรสำเร็จรูปของ เครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) รวมจำนวนทั้งสิ้น 302 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.926 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), และค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่า f-Test (One Way Analysis of variance) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 จึงนำค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ใช้การทดสอบโดยวิธีเชฟเฟ (Scheffe's Post hoc Comparison)

ผลการวิจัยพบว่า 1. การประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มาก ($\bar{X}$ = 3.98 และ S.D. = 0.434) เมื่อพิจารณาการจัดอันดับเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดของแต่ละข้อพบว่า อันดับแรก ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X}$ = 4.08 และ S.D. = 0.486) รองลงมาด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ($\bar{X}$ = 3.99 และ S.D. = 0.497) ด้านอารมณ์และจิตใจ ($\bar{X}$ = 3.92 และ S.D. = 0.507) และด้านสุขภาพร่างกาย ($\bar{X}$ = 3.91 และ S.D. = 0.485) อยู่ในอันดับสุดท้าย 2. การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พอเพียง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา รายด้าน จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการพัฒนาคุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : การประยุกต์ศาสตร์พระราช, เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the application of the King's Philosophy in Sufficiency Economy in developing the quality of life of high school students at Datdaruni School, Chachoengsao Province; and (2) to compare the application of the King's Philosophy in Sufficiency Economy in developing the quality of life of high school students at Datdaruni School, Chachoengsao Province, categorized by personal factors: age, grade level, and grade point average (GPA). The population used in this study consisted of high school students at Datdaruni School, located in Na Mueang Sub-district, Mueang Chachoengsao District, Chachoengsao Province. The sample group was determined using the Krejcie and Morgan formula, totaling 302 students. The research instrument used was a questionnaire. The reliability of the questionnaire was 0.926. Data were analyzed using a statistical software package. The statistics employed in data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and one-way analysis of variance (ANOVA). In cases where statistically significant differences at the 0.05 level were found, Scheffe's post hoc comparison was used for pairwise comparisons.

Research Findings 1. The overall level of application of the King's Philosophy in Sufficiency Economy in developing the quality of life of high school students at Datdaruni School was high ($\bar{x}$ = 3.98, S.D. = 0.434). When considering each aspect ranked from highest to lowest, it was found that: Social relationships ranked first ($\bar{x}$ = 4.08, S.D. = 0.486), Followed by school environment ($\bar{x}$ = 3.99, S.D. = 0.497), Emotional and mental well-being ($\bar{x}$ = 3.92, S.D. = 0.507), And lastly, physical health ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.485). 2. The comparison of the application of the King's Philosophy in Sufficiency Economy in developing the quality of life of students, categorized by age, showed that students of different ages applied the philosophy differently. However, the differences were not statistically significant at the 0.05 level, and thus did not support the research hypothesis.

Keywords: The King's Philosophy, Sufficiency Economy, Quality of Life Development

1. บทนำ

ศาสตราจารย์พระราชาเป็นศาสตราจารย์พระราชาท่านจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานพระราชดำริ พระบรมราโชวาท ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจมากมายในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทรงงานองค์ความรู้ 6 มิติ ได้แก่ น้ำ ดิน เกษตร พลังงานทดแทน ป่า และสิ่งแวดล้อม หลักการทรงงาน 23 หลักการยุทธศาสตร์ รัชกาลที่ 9 ที่อยู่บทหลักของวิทยาศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ มีเหตุผล มีการศึกษาวิจัยมีการทดลองโดยเน้นการศึกษาค้นคว้า และได้ขยายการดำเนินไปสู่ประชาชนชาวไทยในรูปแบบของคณะกรรมการการขับเคลื่อนสานศาสตร์พระราชาเพื่อการปฏิรูปประเทศ (จารุวรรณ ตาลสุกเรือง, 2564)

คุณภาพชีวิตตามศาสตร์พระราชาเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำต่างๆ ดังจะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ เราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า วิฤตเศรษฐกิจต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา เป็นตัวอย่างให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นจากการลงทุน การผลิตการบริโภคที่ไม่อยู่บนพื้นฐานหลักการแห่งความพอเพียง ผลมาจากแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพสู่ความทันสมัย รวมทั้งการดำเนินชีวิตของคนไทย มีการแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้คนต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี และความอยู่รอดในสังคมเยาวชนไทย มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย และไม่รู้จักความพอดี อีกทั้งยังมีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด อยากได้สิ่งใดก็จะชวนขวามาให้ได้อยู่ตลอดเวลา สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่เยาวชนสมัยนี้ตามกระแสแฟชั่นมากเกินไป มีความรู้สึกอยากได้ อยากมีจนทำให้เกิดความไม่พอดี และความไม่รู้จักพอ เพื่อให้ทันสมัยซึ่งเป็นค่านิยมที่ผิด ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมสวนทางกับแนวคิดของหลักศาสตร์พระราชา เยาวชนไทยควรที่จะศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจ และนำไปปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักยับยั้งชั่งใจ ตระหนัก และหันมาดำเนินชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความสุขที่ยั่งยืนของตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติสืบไป (จักรีวัชร ก้นบุรมย์, 2560) ตามกระบวนการเรียนรู้ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรมการสร้างสรรคจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับสภาพ ปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคลากร และนักเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2020)

โรงเรียนดัดดรุณีได้นำ ศาสตร์พระราชา มาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เช่น ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการประหยัด การพอเพียง และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีโครงการปลูกผักสวนครัวเพื่อสร้างแหล่งอาหารในโรงเรียน และส่งเสริมการทำเกษตรแบบอินทรีย์ จัดการเงินออมของนักเรียนผ่านกิจกรรมธนาคารโรงเรียน ศาสตร์พระราชาเน้นให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกัน โรงเรียน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สามารถพัฒนาโครงการที่ให้ได้เด็กได้เรียนรู้จากธรรมชาติ ส่งเสริมการจัดการขยะและการรีไซเคิลอย่างมีประสิทธิภาพ นำแนวคิดโคกหนองนาโมเดลหรือพื้นที่เกษตรผสมผสานมาใช้ในการจัดพื้นที่สีเขียวในโรงเรียน ปลุกฝังให้เด็กเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์น้ำและดิน แนวทางเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของศาสตร์พระราชา พร้อมทั้งนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนในอนาคต

ดังนั้น การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงมีความสำคัญในฐานะคนรุ่นใหม่ที่จะช่วยพัฒนาชีวิตของนักเรียน หากนักเรียนได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตจนได้รับการหล่อหลอม และเป็นผู้ที่จะได้รับการแก้ไขปัญหา คุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ส่งผลกระทบที่ดีต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และความสมบูรณ์สังคม นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจ คุณภาพชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังจากที่ได้นำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนแล้ว และมีความเชื่อมั่นว่าการนำแนวคิดศาสตร์พระราชา มาบูรณาการด้านสุขภาพร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนได้ทุกมิติ โดยมุ่งหวังเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ดังกล่าวมาข้างต้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา และเก็บข้อมูลจากผลการวิจัยเพื่อนำไปพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น
2. ขอบเขตด้านตัวแปร 1) ตัวแปรต้น ศึกษาแนวคิดการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีข้อมูลส่วนบุคคล ดังนี้ 1.1 อายุ 1.2 ระดับชั้น 1.3 เกรดเฉลี่ย 2) ตัวแปรตาม คุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา กำหนดศึกษาใน 4 ด้าน คือ 1. ด้านสุขภาพร่างกาย 2. ด้านอารมณ์และจิตใจ 3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 4. ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร จากการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 1,420 คน (ข้อมูลจากฝ่ายวิชาการ โรงเรียนดัดดรุณี ประจำปีการศึกษา, 2567) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณโดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างของ เครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ที่ระดับ 0.05 จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหาอัตราส่วนของประชากร (Proportional to Size) เพื่อหา กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น 302 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires)

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนดัดดรุณี อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2567 ถึงเดือนมีนาคม 2568 รวมระยะเวลา 8 เดือน

ทบทวนวรรณกรรม

1. ความเป็นมาของศาสตร์พระราชภาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2489 ซึ่งหลังจากพระองค์ทรงครองราชย์พระองค์ได้ทรงเปลี่ยนสาขาการศึกษาจากสาขาวิศวกรรมศาสตร์มาเป็นทรงศึกษาด้านกฎหมายและรัฐศาสตร์ในพ.ศ. 2489 แสดงถึงการเตรียมพระองค์ด้านวิชาความรู้เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชภารกิจที่จะมีขึ้นในฐานะพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อทรงนำหลักการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับทางการปกครอง การบริหาร และกฎหมายมาใช้ประโยชน์ นอกจากนั้นพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังประเทศต่างๆ หลายประเทศเพื่อทรงทราบลักษณะการดำเนินการของประเทศต่างๆ ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่าพระองค์พระราชประสงค์ที่จะศึกษาสภาพความเป็นอยู่การปกครองรวมถึงวิธีการที่ประเทศต่างๆ ดำเนินการให้ในการดำรงอยู่ของประชาชนในประเทศนั้นๆ เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับเมืองไทยต่อไป เมื่อเสด็จนิวัติพระนคร และประกอบพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2493 พระองค์ได้มีพระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีว่า“..เราจะครอง แผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม..” ซึ่งในช่วงแห่งการครองราชย์ของพระองค์ก็ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนองพระปฐมบรมราชโองการนี้ตลอดระยะเวลา 70 ปีแห่งการครองราชย์

2. ลักษณะที่ทรงดำเนินการลักษณะของกิจที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงดำเนินการเพื่อให้พสกนิกรของพระองค์มีความเป็นอยู่ที่ดีอาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การสอนหรือชี้แนะ ตลอดระยะเวลาของการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงใช้โอกาสต่างๆ ในการปลูกฝังความรู้ คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ปลูกฝังความคิดการประพฤติปฏิบัติตน การสร้างศักยภาพ การส่งเสริมความเป็นไทย สร้างความรักความสามัคคี ปลูกฝังความรักชาติ โดยผ่านพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส โดยเฉพาะพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของทุกปี การสร้างสถานศึกษา การมอบทุนการศึกษา การให้หลักการทำงาน การสร้างศูนย์เรียนรู้ คือ “ศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” หนังสือพระราชนิพนธ์ หนังสือพระราชนิพนธ์แปลและบทเพลง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พระราชนิพนธ์ รวมถึงการครองตนเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างเสริมให้สังคมไทยมีความเป็นอยู่อย่างปกติสุขและสามารถพัฒนาในด้านต่างๆ ได้ดี

2.2 การแก้ปัญหา สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในทางกายภาพตามสภาพภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม และสังคมพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงนำปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาพิจารณาแก้ไข โดยผ่านโครงการต่างๆ กว่าสี่พันโครงการ ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาในด้าน น้ำ ดิน ป่า สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การประกอบอาชีพ พลังงาน การจราจร การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรมใหม่ โดยนำองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบพระบรมราชวินิจฉัย ใช้วิธีการที่เหมาะสมทั้งเชิงวิชาการในการแก้ปัญหานั้น และรวมถึงวิธีการทางด้านสังคม เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคมตามมา รวมถึงการสร้าง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ต่างๆ เพื่อการถ่ายทอดความรู้ต่อไป

2.3 การให้ความยั่งยืน นอกจากทรงใช้วิธีการสอน หรือทรงชี้แนะเพื่อสร้างสังคมที่ดีและทรงแก้ไขปัญหาเฉพาะกรณีแล้ว ยังทรงค้นคว้าหาหลักการ และวิธีการที่จะสร้างความยั่งยืนให้แก่พสกนิกร เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้ดีในสภาวะปกติ และไม่ตกอยู่ในภาวะอันตรายร้ายแรง หากในอนาคตมีภัยจากภาวะที่ประเทศไทยไม่อาจควบคุมได้ พสกนิกรทั้งหลายจะได้ไม่มีความเดือดร้อน และสามารถดำรงชีพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยได้พระราชทานหลักการสำคัญ 2 อย่าง ได้แก่ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ซึ่งผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง คือ เกษตรกร ผู้ได้รับประโยชน์โดยอ้อม คือ ผู้บริโภคทุกๆ ไป และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งใช้ได้กับพสกนิกรทุกสาขาอาชีพโดยประชาชนต่างๆ ทั่วโลกอาจนำไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย

3. ความหมายของศาสตร์พระราชา คำว่า “ ศาสตร์พระราชา ” เป็นองค์ความรู้ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทย ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ศาสตร์พระราชา หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดจากภูมิปัญญา (Wisdom) ด้วยการศึกษา ค้นคว้า ทดลองจนเกิดเป็นองค์ความรู้ (Body of knowledge) ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จนกระทั่งเป็นโครงการตามพระราชดำริ จำนวน 4,685 โครงการ ครอบคลุมปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ ด้านแหล่งน้ำ ด้านสิ่งแวดล้อมด้านการเกษตร ด้านคมนาคม และการสื่อสาร ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม ด้านการศึกษา ฯลฯ และด้านการส่งเสริมอาชีพของมนุษยชาติตั้งแต่เกิดจนตายเป็นองค์ความรู้ทั้งหมด ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา เกิดจากแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ศาสตร์พระราชา หมายถึง บรรดาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่างๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนา ป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์สุขแก่เหล่าพสกนิกรและส่งผลมนุษยชาติทั้งปวงให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุข และยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ศาสตร์พระราชา คือ ภูมิปัญญาของพระราชา (King Wisdom) รัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ทรงทดลองใช้ นำไปปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จแล้วจึงนำไปบอกแนะนำให้พสกนิกรของพระองค์นำไปใช้นอกจากบอกแล้วยังตามไปดูว่าได้ผลหรือไม่อย่างไร เป็นกระบวนการทำงานเชิงวิจัยของพระองค์เป็นไปตามพระประสงค์ที่พระองค์ได้ทรงตั้งปณิธานไว้เมื่อคราวเสด็จขึ้นครองราชย์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” เป็นประโยคที่อัศจรรย์มาก (Magic Word) ไม่ใช่เพียงคำที่ผ่านเลยไป หากแต่อยู่ในดวงพระราชหฤทัยของพระองค์ท่านตลอดมา ผลงานเป็นสักขีพยานชัดในเวลา มากกว่า 70 ปี ที่ทรงครองราชย์ที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติตนลงไปเยี่ยมราษฎรทุกพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะถิ่นทุรกันดาร ที่ห่างไกลความเจริญ พระองค์เข้าถึงและเข้าไปแบบธรรมดาเพื่อให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง พระองค์จึงเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจของชาติอย่างแท้จริงพระองค์มิใช่เป็นเพียงสัญลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้นแต่ทรงเป็นสัญลักษณ์ของทั้งชาติกล่าวคือ “สัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” (พิมล ศรีศักดา, 2561)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

(Independent Variable)

ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่

- อายุ
- ระดับชั้น
- เกรดเฉลี่ย

ตัวแปรตาม

(Dependent Variables)

ศึกษาการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่

1. ด้านสุขภาพร่างกาย
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นมี 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 4 ด้าน 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ โดยใช้ข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยมีวิธีในการสร้างแบบสอบถามคุณภาพชีวิต ดังนี้ 1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง การประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา และกำหนดกรอบ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แนวคิด กำหนดนิยามศัพท์ และเพื่อให้เป็นแนวทางการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา 2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา และตรวจสอบเนื้อหา ของแบบสอบถาม ว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุง ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของ ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

6.2 แบบสอบถามมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1. ทำหนังสือขออนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมในการทำวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม 2. ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย พร้อมทั้งแบบสอบถาม จำนวน 302 ฉบับ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ด้วยวิธีการไปแจกด้วยตนเอง และรับกลับคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 302 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 3. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1. แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percent) 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ และรายด้าน 3. วิเคราะห์การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one -way anowa) กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 ใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี least significant different (lds) (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2564)

4. ผลการวิจัย

1. สรุปวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงผลการวิเคราะห์การประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการ

การประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในภาพรวม	n = 302		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านสุขภาพร่างกาย	3.91	0.485	มาก	4
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ	3.92	0.507	มาก	3
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	4.08	0.486	มาก	1
4. ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	3.99	0.497	มาก	2
เฉลี่ยรวม	3.98	0.434	มาก	

พัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$ และ $S.D. = 0.434$) เมื่อพิจารณาการจัดอันดับเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดของแต่ละข้อ พบว่า อันดับแรก ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X} = 4.08$ และ $S.D. = 0.486$) รองลงมาด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ($\bar{X} = 3.99$ และ $S.D. = 0.497$) ด้านอารมณ์และจิตใจ ($\bar{X} = 3.92$ และ $S.D. = 0.507$) และด้านสุขภาพร่างกาย ($\bar{X} = 3.91$ และ $S.D. = 0.485$) อยู่ในอันดับสุดท้าย

2. สรุปวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตามอายุ

ในภาพรวม	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านสุขภาพร่างกาย	ระหว่างกลุ่ม	0.574	9	0.191	0.827	0.480
	ภายในกลุ่ม	68.922	298	0.231		
	รวม	69.496	301			
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	0.544	3	0.181	0.703	0.551
	ภายในกลุ่ม	76.935	298	0.258		
	รวม	77.479	301			
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	3.419	3	1.140	5.000*	0.002
	ภายในกลุ่ม	67.919	298	0.228		
	รวม	71.338	301			
4. ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	ระหว่างกลุ่ม	3.552	3	1.174	4.926*	0.002
	ภายในกลุ่ม	71.017	298	0.238		
	รวม	71.539	301			
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.160	3	0.387	2.066	0.105
	ภายในกลุ่ม	55.777	298	0.187		
	รวม	56.937	301			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตามอายุ โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการพัฒนาคุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตามระดับชั้น

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คุณภาพชีวิตในภาพรวม	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านสุขภาพร่างกาย	ระหว่างกลุ่ม	0.123	2	0.061	0.264	0.768
	ภายในกลุ่ม	69.374	299	0.232		
	รวม	69.496	301			
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	0.061	2	0.031	0.119	0.888
	ภายในกลุ่ม	77.417	299	0.259		
	รวม	77.479	301			
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2.499	2	1.249	5.426*	0.05
	ภายในกลุ่ม	68.840	299	0.230		
	รวม	71.338	301			
4. ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	ระหว่างกลุ่ม	3.531	2	1.766		
	ภายในกลุ่ม	71.008	299	0.237	0.7434**	0.01
	รวม	74.539	301			
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.844	2	0.422	2.250	0.107
	ภายในกลุ่ม	56.093	299	0.188		
	รวม	56.937	301			

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตามระดับชั้น โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตามเกรดเฉลี่ย

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คุณภาพชีวิตในภาพรวม	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านสุขภาพร่างกาย	ระหว่างกลุ่ม	3.154	2	1.577	7.108**	0.001
	ภายในกลุ่ม	66.342	299	0.222		
	รวม	69.496	301			
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	3.332	2	1.666	6.719**	0.001
	ภายในกลุ่ม	74.147	299	0.248		
	รวม	77.479	301			
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2.417	2	1.209	5.243	0.006
	ภายในกลุ่ม	68.921	299	0.231		
	รวม	71.338	301			
4. ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2.290	2	1.145	4.739	0.009
	ภายในกลุ่ม	72.249	299	0.242		
	รวม	74.539	301			
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.717	2	1.358	7.491**	0.001
	ภายในกลุ่ม	54.220	299	0.181		
	รวม	56.937	301			

จากตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตามเกรดเฉลี่ย โดยภาพรวม พบว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของ Scheffe ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามเกรดเฉลี่ย เป็นรายคู่

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	มากกว่า			
	ต่ำกว่า 1.49	1.50 - 2.49	2.50 - 3.49	3.50 ขึ้นไป
	$\bar{X} (=3.52)$	$(\bar{X}=4.03)$	$\bar{X} (=3.98)$	$\bar{X} (=3.98)$
ต่ำกว่า 1.49	$(\bar{X}=3.52)$			
1.50 - 2.49	$(\bar{X}=4.03)$		- 0.541*	- 0.472
2.50 - 3.49	$(\bar{X}=3.98)$			0.068
มากกว่า 3.50 ขึ้นไป	$(\bar{X}=3.98)$			

จากตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตามเกรดเฉลี่ย เป็นรายคู่ พบว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 1.50 - 2.49 กับนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 2.50 - 3.49 มีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการพัฒนาคุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 1.50 - 2.49 มีระดับการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากกว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 2.50 - 3.49 และนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 2.50 - 3.49 มีระดับการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเท่ากับนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ขึ้นไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การประยุกต์ศาสตร์พระราชาด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สังคมและคนรอบข้างมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิต ทักษะคติ และพฤติกรรมของนักเรียน ตั้งแต่ครอบครัว เพื่อน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ไปจนถึงสังคมในวงกว้าง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมในหลายด้าน เช่น ค่านิยมและพฤติกรรม นักเรียนมักปรับตัวให้สอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมที่ตนอยู่ การสนับสนุนทางอารมณ์และจิตใจ การได้รับกำลังใจและคำแนะนำจากคนรอบข้างช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีโอกาสในการพัฒนา เครือข่าย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สังคมที่ดีเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองแรงกดดันทางสังคม การถูกคาดหวังจากสังคมหรือเพื่อนอาจส่งผลต่อการตัดสินใจของนักเรียน ดังนั้น สังคมและคนรอบข้างมีผลอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ทั้งในเชิงบวกและลบ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่นักเรียนนั้นอาศัยอยู่ จึงทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุวรรณ บัวทุม (จารุวรรณ บัวทุม, 2566) ได้ทำการวิจัย พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม (ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม, 2566) ได้ทำการวิจัย พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้าน พบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยมไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มี อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นการจำแนกตามเกรดเฉลี่ย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักเรียนมีการศึกษาหาความรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละคนที่แตกต่างกัน คนที่เกรดเฉลี่ยดี มีผลการเรียนที่ดี ก็มักมีทัศนคติที่ต่างกัน มีปัจจัยพื้นฐานทางสังคมที่ต่างกัน รวมไปถึงการความดูแลเอาใจใส่ของครอบครัวที่ดี มักมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย ส่งผลให้ความสามารถในการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน จึงทำให้แต่ละบุคคลที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง 4 ด้านประกอบไปด้วย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชาญชัย จิตเมธี (พระมหาชาญชัย จิตเมธี (หนูทอง), 2566) ได้ศึกษา พบว่า ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตรงตามสมมติฐาน ส่วนประชาชนที่มี เพศ สถานภาพ ตำแหน่งใน ชุมชน การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้าน เศรษฐกิจพอเพียง และความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มี ความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปริยญา

ฐิตธมโม (จันทะมงคล) (พระปริยญา ฐิตธมโม (จันทะมงคล), 2566) ได้ทำการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่ำแห่ง ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 โรงเรียนดัดดรุณี ควรมีการสนับสนุนและต่อยอดศาสตร์พระราชาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนอย่างยั่งยืน

1.2 โรงเรียนดัดดรุณี ควรส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียงเศรษฐกิจพอเพียง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ แบบผสมผสานกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในยุค Thailand 4.0

1.3 โรงเรียนดัดดรุณี ควรควรปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ในการนำไปต่อยอดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 ด้านสุขภาพร่างกายของคุณภาพชีวิตนักเรียน ควรนำแนวคิดจากศาสตร์พระราชามาปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักเรียน เพื่อให้รู้จักการดูแลสุขภาพ เลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัย และหลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารสำเร็จรูป

2.2 ด้านอารมณ์และจิตใจของคุณภาพชีวิตนักเรียน ควรนำแนวทางศาสตร์พระราชา เกี่ยวกับหลัก "ความพอประมาณ" มาใช้ในการบริหารจัดการเวลาทั้งในเรื่องการเรียนและการพักผ่อน และส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีพฤติกรรมแสดงความรักความเมตตาและให้อภัยต่อผู้อื่น

2.3 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของคุณภาพชีวิตนักเรียน ควรนำหลัก "ความพอเพียง" มาใช้ในการช่วยเหลือเพื่อนหรือคนรอบข้างโดยไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการแบ่งปันสิ่งของหรือทรัพยากรให้กับผู้ที่ต้องการในโรงเรียนหรือชุมชน

2.4 ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของคุณภาพชีวิตนักเรียน ควรนำหลัก "เศรษฐกิจพอเพียง" และหลัก "การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน" มาใช้ในการจัดการทรัพยากรในชีวิตประจำวัน เช่น การประหยัดน้ำและไฟฟ้า การแยกขยะและจัดการขยะอย่างเหมาะสม

7. องค์ความรู้จากการวิจัย

คุณภาพชีวิต หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ตามสติปัญญาของแต่ละบุคคลพึงกระทำได้อย่างเหมาะสม หรือขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและพื้นฐานครอบครัวเป็นแรงขับเคลื่อน 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสุขภาพร่างกาย นักเรียนมีสุขภาพดีมีภูมิคุ้มกัน รับประทานอาหารที่มีคุณภาพ มีสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มีพื้นที่พักผ่อนเพียงพอ รู้จักพอประมาณในการใช้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ชีวิต 2. ด้านอารมณ์และจิตใจ นักเรียนมีการมองโลกในแง่ดี มีทัศนคติที่ดี หลีกเลี่ยงการใช้คำพูดหรือการกระทำที่ส่งผลเสียต่อจิตใจของผู้อื่น ได้ใช้เวลาในกิจกรรมที่ช่วยฝึกสมาธิ ซื่อสัตย์และจริงใจต่อครูและเพื่อนในโรงเรียน 3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม นักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและครู มีมารยาทให้เกียรติผู้อื่นเคารพการตัดสินใจของผู้อื่น มีความสามัคคีในกลุ่มเพื่อน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม 4. ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน นักเรียนมีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด รู้จักรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมทั้งในบ้านและโรงเรียน ใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อลดมลพิษ อนุรักษ์ธรรมชาติในโรงเรียนหรือชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). แนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาน้อมนาศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ ฯ สำนักส่งเสริมกิจการศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับอัปเดต), ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 116, ปีที่ 2020.
- จักรีวัชรระ กันบุรมย์. (2560). การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. กรุงเทพฯ ฯ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จารุวรรณ ตาลสุกเรือง. (2565). รูปแบบการบริหารตามศาสตร์พระราชาสู่พัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จารุวรรณ บัวทุม. (2566). การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2564). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ ฯ อมรการพิมพ์.
- ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม. (2566). การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมอโศก จังหวัดนครปฐม.
- พระปริยญา ฐิตธมโม (จันทะมงคล). (2566). บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่.
- พระมหาชาญชัย จตเมธี (หนูทอง). (2566). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร.
- สุพิมล ศรศักดิ์. (2561). ศาสตร์แห่งพระราชากับการพัฒนากฎมปัญญาท้องถิ่น. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขตอุบลราชธานี.

พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

Buddhist innovation in teaching social studies in the 21st century

จิราพร สอวิหก สุรชัย แก้วคุณ ศักดิ์ดา งานหมั่น

Jiraporn Sorwihog Surachai Kaewkoon Sakda Nganmam

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sakda.ngan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทาง "พุทธนวัตกรรม" เป็นแนวคิดที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับแนวคิดด้านนวัตกรรม คือการนำสิ่งใหม่หรือแนวทางที่ทันสมัยมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนและประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับบริบทของสังคมยุคปัจจุบัน โดยศึกษาด้านสังคมศึกษา ในยุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีส่งผลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในรายวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมุ่งพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนครอบคลุมหลายด้าน เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และศาสนา-วัฒนธรรม

บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมร่วมกับนวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning), การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Learning) และการเรียนรู้โดยใช้เกม (Gamification) ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มีประสิทธิภาพและเข้าถึงผู้เรียนได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อออนไลน์ และแอปพลิเคชันต่างๆ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนทุกช่วงวัยในทุกสถานที่อย่างเท่าเทียมสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงของสังคม และความต้องการของผู้เรียนในยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรม, การเรียนรู้สังคมศึกษา, การเรียนรู้ยุคดิจิทัล, การศึกษาในศตวรรษที่ 21, เทคโนโลยีทางการศึกษา

Abstract

This academic article aims to explore the concept of "Buddhist Innovation," which emerges from the integration of core principles of Buddhism with modern innovation concepts. It involves adopting new or contemporary approaches to enhance teaching and learning, while contextualizing Buddhist teachings within modern societal frameworks. The study focuses on the application of this concept in social studies education in the digital age. Technological

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

transformation has significantly impacted learning processes, particularly in the field of social studies, which aims to foster knowledge, life skills, and desirable characteristics across multiple dimensions, including history, geography, economics, civics, religion, and culture.

This article presents approaches to integrating Buddhist Innovation with learning innovations such as Blended Learning, Mobile Learning, and Gamification. These strategies enhance the effectiveness of 21st-century teaching and make learning more accessible and engaging for diverse groups of learners. The use of information technology, digital media, and various educational applications has become essential tools in transmitting both knowledge and moral values to learners of all ages and in all locations, equitably. This reflects an educational development approach that is responsive to societal changes and learner needs in the modern era.

Keywords: Buddhist innovation, social studies education, digital learning, 21st-century education, educational technology

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา เน้นการเข้าใจความจริงของชีวิตและการฝึกฝนตนเองเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ ขณะที่ นวัตกรรม คือ การสร้างสิ่งใหม่หรือแนวคิดใหม่ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เมื่อผสมผสานสองสิ่งนี้เข้าด้วยกันจึงเกิดเป็น “พุทธนวัตกรรม” หมายถึงการประยุกต์หลักธรรมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะมีประสิทธิภาพและเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น โดยใช้แนวคิด หลักธรรม และแนวทางปฏิบัติตามพระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ ปัญญา และคุณธรรม เพื่อความเข้าใจชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ เช่น เป็นการยึดหลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ เช่น อิทัปปัจจยตา (หลักเหตุปัจจัย), ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา), อิทธิบาท 4 (แนวทางสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้) “นวัตกรรม” หมายถึงนวัตกรรมเชิงการเรียนการสอน (Instructional Innovation) เช่น เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสอน หรือแนวทางการเรียนรู้แบบ Active Learning, Blended Learning การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหาจึงถือเป็นการปฏิวัติวงการศึกษาที่สำคัญในยุคดิจิทัล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การสร้างกลุ่มสนทนาออนไลน์ การไลฟ์สดการบรรยาย หรือการจัดเวิร์กช็อปผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงในการเชื่อมต่อระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน อีกทั้งยังช่วยขยายโอกาสในการเรียนรู้ไปยังผู้คนในวงกว้างได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวัน การจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะในรายวิชาสังคมศึกษา ก็จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี หนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ถูกนำมาใช้มากขึ้นคือ โซเชียลมีเดีย (Social Media) ซึ่งกลายเป็นช่องทางที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจ เข้าถึงง่าย และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บทบาทการเรียนรู้ของโซเชียลมีเดียในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ขยายขอบเขตการเข้าถึงความรู้โซเชียลมีเดียทำให้ครูและผู้เรียนสามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้

เนื้อหาทางสังคมศึกษาได้ผ่านวิดีโอ บทความ ข่าวสาร หรืออินโฟกราฟิกที่เผยแพร่ผ่าน Facebook, YouTube, Instagram, TikTok หรือแพลตฟอร์มอื่นๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการคิดวิเคราะห์ที่เจาะอย่างการแสดงความคิดเห็น การโต้ตอบในโพสต์ หรือการจัดกิจกรรมผ่านไลฟ์สดและโพลในแพลตฟอร์มต่างๆ ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น ฝึกการคิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนมุมมองในประเด็นทางสังคม สร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) การใช้กลุ่มปิดใน Facebook หรือแพลตฟอร์มอย่าง Line OpenChat หรือ Discord สามารถสร้าง “ห้องเรียนเสมือนจริง” ให้นักเรียนสามารถทำงานกลุ่ม ส่งงาน และแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันได้แบบออนไลน์ ใช้สื่อหลากหลายรูปแบบเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้การนำเสนอเนื้อหาสังคมศึกษาในรูปแบบวิดีโอคลิปสั้น อินโฟกราฟิก หรือเกมคำถาม-คำตอบ เช่น ผ่านแอป Kahoot! หรือ Quizizz ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และทำให้การเรียนรู้ไม่น่าเบื่อ เหมาะสำหรับผู้เรียนยุคใหม่โซเชียลมีเดียตอบโจทย์ลักษณะนิสัยของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ที่ชอบการเรียนรู้แบบสั้น กระชับ ทันสมัย และสามารถมีปฏิสัมพันธ์ได้แบบทันที

การเรียนรู้การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 แผนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีเป้าหมาย มีขอบเขต และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม การใช้เทคโนโลยีมีเดียเพื่อการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนยุคใหม่ ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม กระตุ้นการเรียนรู้ และเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารของครูและนักเรียน หากมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม โซเชียลมีเดียจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในระบบการศึกษา โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับศีลธรรมและคุณธรรม การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี เช่น Blended Learning, Mobile Learning, และ Gamification จึงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้ง สนุกสนาน และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ พุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ อิทัปปัจจยตา (หลักเหตุปัจจัย), ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา), อิทธิบาท 4 (เครื่องมือสร้างแรงจูงใจ) นวัตกรรมการเรียนการสอน เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล, Active Learning, แพลตฟอร์มออนไลน์ และโซเชียลมีเดีย

พระพุทธศาสนา คือศาสนาแห่งปัญญา ที่เน้นการเข้าใจชีวิต เข้าใจความจริง และการฝึกฝนตนเองเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ ส่วน นวัตกรรม (Innovation) คือ แนวคิด วิธีการ หรือสิ่งใหม่ๆ ที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หรือเพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตและสังคม เมื่อพูดถึง “พระพุทธศาสนากับนวัตกรรม” จึงหมายถึง การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากับโลกยุคใหม่ หรือ การนำนวัตกรรมมาใช้ในการเผยแผ่และสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพและร่วมสมัย จึงเรียกรวมว่า “พุทธนวัตกรรม” อุปสรรคของการใช้เทคโนโลยีในชั้นเรียน

1. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานขาดแคลนอุปกรณ์เทคโนโลยี

คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรืออินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วสูง, โรงเรียนในชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลมักประสบปัญหาเรื่องงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างเท่าเทียม ความไม่พร้อมของครูและนักเรียน ครูบางคนขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน ทำให้ไม่สามารถบูรณาการเทคโนโลยีกับเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ, นักเรียนบางส่วนอาจใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการเรียนรู้ จึงขาดสมาธิในการเรียน การใช้เทคโนโลยีอย่างไม่มี

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

จริยธรรม ปัญหาการลอกงาน การคัดลอกเนื้อหาจากอินเทอร์เน็ต, การใช้อุปกรณ์ในชั้นเรียนเพื่อจุดประสงค์อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน เช่น เล่นเกม หรือเข้าโซเชียลมีเดีย

2. ความท้าทายของการปลูกฝังคุณธรรมในยุคสื่อดิจิทัล

สื่อดิจิทัลกับค่านิยมใหม่ เด็กและเยาวชนได้รับอิทธิพลจากโลกออนไลน์ ทั้งในเรื่องค่านิยม วัตถุนิยม ความรุนแรง หรือพฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่เหมาะสม, พฤติกรรมในโลกออนไลน์ เช่น การบูลลี่ การใช้คำหยาบ การแพร่ข้อมูลเท็จ เป็นเรื่องที่พบได้บ่อยและยากควบคุม ขาดปฏิสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ การใช้เทคโนโลยีมากเกินไป อาจลดการมีปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความเคารพ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความยากในการติดตามพฤติกรรม โลกออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซ่อนตัวตนที่แท้จริง ทำให้ครูหรือผู้ปกครองติดตามพฤติกรรมด้านจริยธรรมได้ยากขึ้น, การปลูกฝังคุณธรรมจึงต้องอาศัย “ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ” และ “การคิดเชิงวิพากษ์”

3. แนวทางการรับมือและการพัฒนา

ครูควรได้รับการอบรมเพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทั้งสติปัญญาและคุณธรรม, ใช้เทคโนโลยีเพื่อปลูกฝังคุณธรรม เช่น การจัดโครงการเรียนรู้ผ่านปัญหา (Problem-Based Learning) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และความรับผิดชอบ, เสริมสร้างทักษะชีวิตและจริยธรรมดิจิทัล (Digital Citizenship) เช่น ความรับผิดชอบต่อข้อมูล การเคารพสิทธิผู้อื่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม, ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในการให้คำแนะนำพฤติกรรมดิจิทัลแม้เทคโนโลยีจะมีศักยภาพสูงในการส่งเสริมการเรียนรู้ แต่หากขาดการกำกับอย่างเหมาะสม ก็อาจกลายเป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรมและคุณธรรมของผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนควรมีบทบาทสำคัญในการเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ผ่านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน เพื่อให้การศึกษาในยุคดิจิทัลนำไปสู่ “การรู้เท่าทัน” และ “การมีจริยธรรม” อย่างยั่งยืน ในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาก็จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนี้เช่นกัน งานวิจัยหลายฉบับชี้ให้เห็นว่า การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้สามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาทางศีลธรรมและสังคมได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความสนใจและแรงจูงใจในการศึกษาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ หนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับคือ Blended Learning ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ออนไลน์และการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ยังมี Mobile Learning ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต ทำให้การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา และ Gamification ซึ่งคือการนำเกมหรือองค์ประกอบของเกมมาใช้ในการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นความสนใจและเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียนแนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถวัดผลความรู้ วิเคราะห์ความถนัด และติดตามพัฒนาการของตนเองได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับศักยภาพ

และความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด ทั้งยังส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายของสถาบันการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัญญา ผิวเกลี้ยง (2538)

หลักการนวัตกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีกับการเรียนการสอนสังคมศึกษา โขชัยลมีเดีย กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยทำให้เนื้อหาทางสังคมเข้าถึงง่าย และเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การขยายขอบเขตการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสื่อหลากหลาย เช่น วิดีโอ ข่าว บทความ ผ่าน Facebook, YouTube, TikTok การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านคอมเมนต์ ไลฟ์สด โพล, การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) ผ่านกลุ่มใน Line, Discord, การเรียนรู้ผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น Kahoot!, Quizizz, เหมาะกับผู้เรียนยุคใหม่ เนื้อหากระชับ เข้าใจง่าย ทันสมัย

หลักการนวัตกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ ทิศนา แคมมณี (2551) 1) การวางแผน (Planning) ขั้นตอนการวางแผนระบบ เป็นความพยายามที่จะนิยามพฤติกรรมระบบที่สนใจในอนาคต โดยทำการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง และพยากรณ์ ผลทางเลือกตามที่เสนอขึ้นมา รวมทั้งประเมินโอกาสที่มีอยู่ด้วยการวิเคราะห์และการประเมิน โดยความพยายามดังกล่าวจะนำไปสู่นิยามขอบเขตและการจำแนกประเภทวัตถุประสงค์ ของระบบตลอดจนให้มีแนวทางเพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายขององค์กร และการวัดประสิทธิผลองค์กรอย่างสูงสุด 2) การออกแบบ (Design) เป็นการให้รายละเอียดเฉพาะที่สามารถเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของระบบที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นการจำลองภาพรวมของระบบก่อนการพัฒนาจริง 3) การปรับปรุงและพัฒนา (Improvement and development) เป็นขั้นตอนเชิงสร้างสรรค์ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจากการออกไปเป็นการปฏิบัติจริง ปกติระบบที่ได้รับการยอมรับจะมีความสำคัญกับวิธีการ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของระบบเป็นสำคัญ ดังนั้นส่วนประกอบย่อยทุกส่วนจะต้องได้รับการประเมินเพื่อให้แน่ใจว่ามีความสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ ที่คาดหวังไว้ได้อย่างดีหรือไม่ ทั้งนี้การประเมินดังกล่าวจะต้องทดสอบในสถานการณ์ที่เป็นพลวัต 4) การนำไปใช้จริง (Implementation) หลังจากทีระบบได้รับการพัฒนาเป็นที่น่าพอใจในสภาพแวดล้อมที่ได้รับทำการทดสอบแล้ว ก็จำเป็นต้องนำไปใช้ในสถานการณ์ที่เป็นจริง การนำไปใช้เป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนในการผสมผสานแบบจำลองที่ได้รับการพัฒนา และระบบย่อยสนใจกับแบบแผนที่ได้ออกแบบไว้ล่วงหน้าเพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5) การบริหาร (Operation) เป็นขั้นตอนของการบริหารจัดการทั้งหมดของระบบ ได้แก่ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการปฏิบัติหน้าที่ด้านการกำกับ ติดตาม ควบคุมให้ระบบสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด 6) การประเมินผล (Evaluation) มุ่งเน้นผลของการปฏิบัติงานในภาพรวม ซึ่งจะพิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นในขั้นตอนของการออกแบบระบบ โดยปกติการวัดประสิทธิผลสำหรับองค์กรจะใช้พหุเกณฑ์ (Multi-Criteria) ได้แก่ เกณฑ์เชิงปริมาณ และเกณฑ์เชิงคุณภาพ อย่างไรก็ตามในการประเมินระบบโดยทั่วไปจะมุ่งเน้นกระบวนการ และผลที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมของระบบเป็นสำคัญและสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้คนในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องคำนึงถึงข้อดีข้อเสีย และควรมีการ

ในยุคที่เทคโนโลยีก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว และเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของเรา การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคโนโลยีจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและเป็นที่ถกเถียงกันอย่างมาก

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การสื่อสารเป็นแนวทางที่น่าสนใจให้เข้าถึงกลุ่มคนได้มากขึ้นและตอบโจทย์ความต้องการของคนรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องคำนึงถึงข้อดีข้อเสีย และควรมีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและสังคม พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนอันชาญฉลาด เมื่อพระองค์แสดงพระธรรมเทศนาจบลง ผู้ฟังจะสรรเสริญเสมอว่า “แจ่มแจ้งจริงพระองค์ผู้เจริญ แจ่มแจ้งพระธรรมเทศนาของพระองค์เหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิดบอกทางแก่คนหลงทางส่องประทีปในที่มืดให้คนมีจักขุได้เห็นรูป” หลักการสอนของพระพุทธเจ้าแบบอย่างของการเรียนรู้ 3 จุดมุ่งหมาย ธรรมจักษุกับปวัตตนสูตร 1) ให้รู้แจ้งในสิ่งที่ควรรู้ 2) ให้คิดวิเคราะห์ตามเหตุผล 3) ให้เห็นผลจากการปฏิบัติ

พระองค์ทรงใช้หลักจิตวิทยาในการสอน โดยพิจารณาไอคิว (IQ), ทักษะ, ความถนัด, ความสนใจของผู้เรียน พระองค์ทรงเป็นกัลยาณมิตร มีเมตตา อบรมสั่งสอนด้วยความอดทน และใช้วิธีการสอนให้เหมาะกับแต่ละบุคคล พระพุทธเจ้าทรงมีจุดมุ่งหมายในการสอน 3 อย่าง คือ (สนิท อินทรโกศล, 2551) 1) ทรงสอนให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น 2) เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลให้ผู้ฟังไตร่ตรอง 3) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตาม ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัครจริยสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติ เพื่อแสดงการจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ พระพุทธองค์ต้องทำตนให้เป็นกัลยาณมิตร คือเป็นเพื่อนที่ดีเป็นพี่เลี้ยงที่ดี และทำพระองค์เป็นแบบอย่างให้เห็น โดยให้ความเมตตาแก่ผู้เรียนทุกคน ให้อบรมสั่งสอนศิษย์ด้วยความตั้งใจ มีจิตใจหนักแน่น อดทนต่อคำตำหนิ ฝึกฝนอบรมตนเองให้ชำนาญทั้งทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ศิษย์ เปิดโอกาสให้ศิษย์ซักถามโต้เถียงได้สอนสิ่งที่ยากให้ง่ายต่อการเข้าใจ สอนจากง่ายไปหายาก ด้วยกระบวนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับศิษย์เป็นรายบุคคล หรือเหมาะสมทั้งหมดขณะตามพื้นฐานเดิมของศิษย์ที่สอน

ก่อนที่จะดำเนินการสอนพระพุทธองค์ทรงวิเคราะห์ผู้เรียนโดยทรงพิจารณาจรรยาบรรณปัญญาและภูมิหลังของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับ สุนน อรมวิวัฒน์ กล่าวว่าพระพุทธเจ้าทรงศึกษาบุคคลที่จะสอนให้ดีกว่าก่อน และเลือกธรรมที่จะสอนให้เหมาะสมกับบุคคล ทรงคำนึงถึงความแตกต่าง แห่งอุปนิสัยสมบัติ (Back ground) โดยทรงใช้หลักจิตวิทยา (Psychology) ตรวจสอบอุปนิสัยของผู้ที่จะรับการสอน โดยทรงพิจารณาจาก 1) ไอ คิว (I,Q) คือ สติปัญญาของผู้นั้นๆ ว่าอยู่ในระดับใด 2) ทักษะ (Attitude) คือ ผู้นั้นมีความรู้สึกรู้สีกนึกคิดต่อสิ่งต่างๆ ว่าอยู่ในระดับใด 3) ความถนัด (Aptitude) คือ รู้ว่าผู้นั้นมีความถนัดด้านใด อาชีพอะไร 4) ความสนใจของแต่ละคน (Interest)

4. แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการหรือการบริหารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร ผู้เรียนและการจัดชั้นเรียน ผู้สอนและวิธีสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล (ปัญญา ผิวเกลี้ยง, 2538)

“การจัดการเรียนรู้” เป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่า การสอน มีผู้กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง ผลรวมของการสอนทั้งหลายทั้งปวง นั่นคือ การเรียนการสอนมีความหมายครอบคลุมถึงเหตุการณ์ทุกอย่างที่มีผลต่อ

การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การใช้อุปกรณ์และสื่อต่างๆ ตลอดจนการสนทนา การอภิปราย และการไปศึกษา นอกสถานที่ ฯลฯ ซึ่งสรุปได้ว่ากิจกรรมใดๆ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ถือว่าเป็นการเรียนการสอน ทั้งสิ้น (เอกศักดิ์ บุตรลับ, 2537)

อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมประสบการณ์ หรือ สถานการณ์ใดๆ ที่มีความหมายกับผู้เรียนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งเหล่านี้ด้วยตนเองโดยการ สังเกต วิเคราะห์ ปฏิบัติ สรุป เพื่อสร้างนิยามความหมายและผลต่อความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ทุกด้าน อย่างสมดุล (อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ, 2544)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อให้บรรลุตาม จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาศัยเทคนิควิธีการสอน การใช้สื่อและการวัดผลประเมินผล ตรวจสอบการบรรลุตามจุดประสงค์การสอน การสอนที่ดีย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญใน การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการ มีความรู้และมีทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ เต็มศักยภาพทำให้การดำเนินการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นวัตกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การนำเอาสิ่งใหม่ๆ หรือแนวคิดใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียน การสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้แบบเดิมๆ ให้ทันสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับกระบวนการจัดการเรียนการ สอนที่แท้จริง ประกอบด้วย (ทศนา เขมมณี 2551) 1) ลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา อัตรา การเรียน ลักษณะการเรียนรู้และประสบการณ์เดิม 2) จุดประสงค์ของการสอน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ/ กระบวนการ เจตคติ และค่านิยม 3) เนื้อหาสาระที่จะสอน ได้แก่ ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา ความคิดรวบยอด และหลักการการคิดแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ/กระบวนการ และคุณลักษณะและเจตคติ 4) การ เตรียมความพร้อม ได้แก่ การเตรียมสภาพแวดล้อมและการเร้าความสนใจ 5) ดำเนินการสอน ได้แก่ การเลือกกลวิธี การสอน การเลือกกิจกรรมการสอนและการเลือกสื่อการเรียนการสอน 6) กิจกรรมสร้างเสริมทักษะ ได้แก่ การ ช่วยเหลือเด็กเรียนช้า การสั่งงาน 7) กิจกรรมสนับสนุน ได้แก่ การสรุปบทวนและการส่งเสริมเด็กเก่ง 8) การควบคุม และตรวจสอบ การวัดความรู้ก่อนสอน การใช้คำถาม การสร้างเสริมกำลังใจและการวัดผลหลังการสอน 9) สมฤทธิ์ผล ของการสอน 10) การปรับปรุงแก้ไข

สรุปได้ว่า ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการ เพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตน และการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใด จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการดังต่อไปนี้ 1) ผู้เรียน 2) บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน บรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถของสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ศักยภาพผู้เรียน ระบบจึงมีความสำคัญในการช่วยให้งานต่างๆ บรรลุผลตามเป้าหมาย หากผู้สอนนำความรู้เรื่องระบบไปใช้ในการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ออกแบบการเรียนการสอน หรือออกแบบนวัตกรรมก็จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเป้าหมาย ได้ดียิ่งขึ้น

องค์ประกอบของการสอนสามารถวิเคราะห์แยกย่อยเป็นองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน อันประกอบด้วยครูหรือผู้สอนหรือวิทยากร นักเรียน หรือผู้เรียน หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน และด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอนซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์ การสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนและการวัดประเมินผลองค์ประกอบรวมเป็นส่วนสร้างให้เกิดการสอน ส่วนองค์ประกอบย่อยเป็นส่วนเสริมให้การสอนมีประสิทธิภาพและมีคุณค่าแก่ผู้เรียน (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550)

จากข้างต้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนที่มีความสำคัญมี 5 ด้าน ได้แก่ 1) จุดประสงค์การเรียนรู้ 2) การกำหนดเนื้อหา 3) รูปแบบการเรียนรู้ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5) การวัดประเมินผล ประเภทของนวัตกรรมการเรียนรู้

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าเป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ ได้มาจากจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของรายวิชา เขียนในเชิงพฤติกรรมครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ จุดประสงค์การเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) จุดประสงค์ปลายทาง หรือ จุดประสงค์ทั่วไป ซึ่งหมายถึงจุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญที่มุ่งหวังให้เกิดกับนักเรียน 2) จุดประสงค์นำทาง หรือ จุดประสงค์เฉพาะ หมายถึง จุดประสงค์ย่อยของจุดประสงค์ปลายทาง โดยกำหนดพฤติกรรมที่สำคัญที่คาดหวังให้เกิดแก่นักเรียน (สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, 2541)

การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) เป็นส่วนที่ระบุถึงปรัชญา แนวความเชื่อที่เป็นปณิธานของหลักสูตร เป็นข้อความ หรือสมมติฐานที่แสดงถึงจุดมุ่งหมายในการสอนของผู้สอนซึ่งควรจะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาระดับชาติจุดประสงค์สามารถกำหนดได้หลายระดับ เช่น ระดับเป้าหมาย (Goal) จุดมุ่งหมาย (Purpose) เป็นต้น จุดประสงค์เหล่านี้มีความเฉพาะเจาะจงแตกต่างกัน จะครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน จำแนกได้เป็น 3 ด้านใหญ่ๆ คือ 1) ด้านความรู้ หรือสติปัญญา (Cognitive Domain) 2) ด้านเจตคติ หรือความรู้สึก (Affective Domain) 3) ด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor Domain) (ทักษิณา เครือหงส์, 2550) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือบรรลุ ซึ่งมีทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ จุดประสงค์การเรียนรู้จะได้อมาจากจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์และจุดประสงค์ในคำอธิบายรายวิชา การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์นั้น จะต้องเขียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน และเขียนใน เชิงพฤติกรรม จุดประสงค์สามารถจำแนกได้ 3 ด้าน คือ 1) พุทธิพิสัย (Cognitive) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นความสามารถทางสมอง (Head) หรือความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือในทฤษฎี 2) ทักษะพิสัย (Skill) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติที่ต้องลงมือทำ (Hand) 3) จิตพิสัย (Affective) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรมหรือเจตคติหรือความรู้สึกในจิตใจ (Heart) จุดประสงค์การเรียนรู้ อาจแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้าน

ประกอบกันก็ได้ ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้หรือจุดประสงค์การเรียนการสอน จะแบ่งเป็น 2 ระดับ 1) จุดประสงค์ปลายทาง คือ จุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญ ที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนแต่ละเรื่องหรือแผนการสอน ลักษณะของจุดประสงค์ปลายทางควรตอบสนองพฤติกรรมสำคัญของจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชา และจุดประสงค์รายวิชาที่วิเคราะห์ ได้จากคำอธิบายรายวิชา นอกจากนี้ ควรสะท้อนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เป็นผลจากการเรียนรู้ โดยครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการปฏิบัติ และความรู้สึก เช่น เจตคติและค่านิยมต่างๆ รวมถึงการเขียนควรใช้คำบรรยายเป็นพฤติกรรมใหญ่ เช่น มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อม 2) จุดประสงค์นำทาง (จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม) คือ จุดประสงค์ที่วิเคราะห์แยกออกจากจุดประสงค์ปลายทาง เป็นจุดประสงค์ย่อยโดยกำหนดพฤติกรรมสำคัญที่คาดหวังให้เกิดแก่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อย่างเป็นขั้นตอนจากจุดย่อยไปจนถึงจุดใหญ่ปลายทาง ในการสอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์นำทางไปสู่จุดประสงค์ปลายทาง ซึ่งครูผู้สอนสามารถเขียนจุดประสงค์นำทางโดย ดำเนินการดังนี้ 1) นำจุดประสงค์ปลายทางมาย่อยเป็นจุดประสงค์นำทางหลายๆ ข้อ ทำได้โดยการพิจารณาว่า ผู้เรียนควรต้องมีพฤติกรรมอะไรบ้างจึงจะเกิดการเรียนรู้ถึงจุดประสงค์ปลายทางได้ 2) ถ้ามีจุดประสงค์นำทางหลายข้อควรเรียงลำดับพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น จุดประสงค์นำทางบางหัวข้อ จำเป็นต้องเขียนลำดับกัน แต่บางข้อเป็นอิสระต่อกัน 3) คำกริยาเชิงพฤติกรรมในจุดประสงค์นำทาง ควรแสดงพฤติกรรมที่ต่ำกว่าจุดประสงค์ปลายทาง 4) จุดประสงค์ปลายทางบางข้อไม่จำเป็นต้องมีจุดประสงค์นำทาง 5) เขียนในลักษณะจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2540)

จากข้างต้นสรุปได้ว่า การกำหนดจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ คือ การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ให้กับนักเรียน กำหนดสิ่งที่ผู้สอนต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งจะต้องครอบคลุมพฤติกรรมผู้เรียนทั้งในด้านพุทธิพิสัย (ความรู้ ความคิด) ด้านทักษะพิสัย (ความสามารถในการปฏิบัติ) และด้านจิตพิสัย (ความรู้สึก เจตคติ) เกี่ยวกับการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

พุทธวิธีสอนในพระไตรปิฎก หลัก 4 ส. ของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นพระบรมครู พระองค์ทรงมีหลักการในการสอนมากมายหลายหลักการ ดังนี้ 1) สันติสนา อธิบายให้เห็นชัดแจ้ง เหมือนงูมีมือให้มาคู่ด้วยตาพูดอธิบายให้ผู้ฟังแจ้งจางปาง ไม่มีข้อสงสัยว่าอย่างนั้นเถอะ เรียกสั้นๆ ว่า “แจ่มแจ้ง” 2) สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริงเห็นจังตาม ขวนให้คล้อยตามจนยอมรับเอาไปปฏิบัติ เรียกสั้นๆ ว่า “จูงใจ” 3) สมุตตเตชนา เร้าใจให้เกิดความกล้าหาญ มีกำลังใจ มั่นใจว่าทำได้ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคที่พึงมีมา ไม่ว่าจะใหญ่และยากสักปานใดก็ตามเรียกสั้นๆ ว่า “หาญกล้า” 4) สัมปหังสนา มีวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้ฟังร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ เปี่ยมล้นไปด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากการปฏิบัติ เรียกสั้นๆ ว่า “ร่าเริง” หลักการทั่วไปของการสอน ด้วยคำพูดสั้นๆ ว่า แจ่มแจ้ง-จูงใจ-หาญกล้า-ร่าเริง ที่เรียกว่าหลักการทั่วไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนวิชาสังคมศึกษา มีเป้าหมายที่กว้างขวางและลึกซึ้งเกินกว่าเพียงการถ่ายทอดความรู้ทางสังคมศึกษา แต่ยังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข เป้าหมายหลักๆ ของการสอนวิชาสังคมศึกษา สามารถสรุปประเด็นย่อได้ดังนี้ 1) ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างคนดี มุ่งเน้นการปลุกฝังคุณธรรมพื้นฐาน เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ความซื่อสัตย์ สุจริต และความรับผิดชอบ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พัฒนาจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตใจที่สงบ เยือกเย็น และเป็นสุขสร้างสังคมที่ดี ผลิตบุคลากรที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตอาสา เพื่อพัฒนาสังคม 2) พัฒนาปัญญา เข้าใจหลักธรรม สอนให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าอย่างถูกต้องและลึกซึ้งคิดวิเคราะห์ ฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยหลักธรรม แก้ไขปัญหา สอนให้ผู้เรียนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน 3) ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิ สอนวิธีการฝึกสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบและเกิดปัญญาพัฒนาสติ ฝึกให้ผู้เรียนมีสติระลึกรู้ในปัจจุบันขณะนำไป ปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน 4) สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรม สืบทอดวัฒนธรรม สอนให้ผู้เรียนเข้าใจและสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชาติความสามัคคี ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีปรองดองใน สังคม 5) เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมพัฒนาทักษะชีวิต สอนทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การ สื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่นสร้างความรับผิดชอบ สอนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

5. แนวทางการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

1. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่าน กิจกรรมต่างๆ เช่น การอภิปราย การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม และการนำเสนอผลงานการเรียนรู้ที่ปรับตัวได้ ออกแบบ การเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน การ ประเมินผลที่หลากหลาย ไม่เน้นเพียงการสอบวัดความรู้ แต่ให้ความสำคัญกับการประเมินพัฒนาการทางด้านจิตใจ และพฤติกรรม

2. ผสมผสานเทคโนโลยี นำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อต่างๆ สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ ภาพนิ่ง และอินโฟ กราฟิก เพื่อให้เข้าใจง่ายและน่าสนใจ การเรียนรู้แบบออนไลน์ สร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลา การใช้โซเชียลมีเดีย นำโซเชียลมีเดียมาใช้ในการสื่อสารและแลกเปลี่ยน ความรู้กับผู้เรียนคนอื่นๆ

3. เชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน สร้างกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม การนำหลักธรรม ไปปฏิบัติ เช่น การทำสมาธิ การฝึกสติ และการปฏิบัติธรรม การศึกษาคดีตัวอย่างนำเสนอคดีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับ หลักธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง เชื่อมโยงหลักธรรมกับปัญหาสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมไปแก้ปัญหา

4. พัฒนาทักษะ สอนให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลและเหตุผลได้อย่างมีวิจารณญาณ ฝึกให้ผู้เรียนสามารถ แก้ไขปัญหาและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมีการ พัฒนาทักษะการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการนำเสนอ

การสอนสังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ต้องเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ ความเข้าใจใน สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการสื่อสารสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ สนุกสนาน และตอบโจทย์ความต้องการของคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนในสังคมโลกยุคดิจิทัล (ปานจิตร ปันทอง, 2565)

การผสมผสานเทคโนโลยีกับหลักสูตรสังคมศึกษา จึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่เข้าถึงผู้เรียนได้หลากหลายและมีประสิทธิผลสูงสุดในศตวรรษที่ 21 การเรียนสังคมศึกษาไม่ได้เน้นเพียงแค่ “ความรู้” แต่ยังมีมุ่งหมายถึงการปลูกฝัง คุณลักษณะและทักษะสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายรองที่สนับสนุนเป้าหมายสูงสุด ได้แก่ 1. พัฒนาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม 2. ส่งเสริมจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองที่ดี เคารพกฎหมาย สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตน 3. สร้างทักษะชีวิตและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แก้ปัญหา วิเคราะห์ข่าวสาร และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 4. ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในประเด็นทางสังคมและศีลธรรม 5. เปิดโลกทัศน์และสร้างความเข้าใจในความหลากหลาย ทั้งในระดับท้องถิ่น ชาติ และโลก

พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ถือเป็นแนวทางที่น่าสนใจและมีศักยภาพสูงในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนยุคปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้เน้นการนำเทคโนโลยีและแนวคิดสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนมาผสมผสานกับพุทธวิธี ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน โดยมีเป้าหมาย 3 ประการสำคัญ คือ 1. อภิญญาธรรมเทศนา การถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมและเข้าใจได้ง่ายตามระดับความสามารถของผู้เรียน 2. สนิธธรรมเทศนา การสอนให้ผู้เรียนใช้ปัญญาพิจารณาและเข้าใจด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล 3. ปาฏิหาริยธรรมเทศนา การสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์จริงในชีวิต

การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในรูปแบบพุทธนวัตกรรมจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้การเรียนการสอนเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวางและตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่ได้ดียิ่งขึ้น แต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องมีการวางแผนและบริหารจัดการอย่างรอบคอบเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและสังคม การพัฒนาและปรับตัวในทุกด้านเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก และเพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตที่ยั่งยืน ไม่เกิดการเสื่อมถอยในวัฏจักรของโลกใบนี้มีเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกต่อสังคม และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและสังคมโดยรวม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

6. บทสรุป

พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือแนวทางที่ผสมผสานอย่างลงตัวของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนากับนวัตกรรมเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อยกระดับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ตอบสนองต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมของผู้เรียนในยุคดิจิทัล หลักพุทธธรรมคำสอน เช่น ความเมตตา กรุณา การไม่เบียดเบียน และการตื่นรู้ ถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการสอนที่เน้นส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดีของผู้เรียน ในขณะเดียวกัน นวัตกรรมเทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชันมือถือ เกมการเรียนรู้ และสื่อมัลติมีเดียต่างๆ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในทุกสถานที่ทุกเวลา การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาจึงไม่เพียงแต่เน้นการให้ความรู้เท่านั้น แต่ยังมุ่งพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของพลเมืองในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ พุทธนวัตกรรมยังสนับสนุนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ผ่านช่องทางออนไลน์ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน อีกทั้งยังช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางและเท่าเทียมยิ่งขึ้น

ดังนั้น พุทธนวัตกรรมจึงเป็นแนวทางที่ไม่เพียงแต่พัฒนาคุณภาพการศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรม ยั่งยืน และมีความสุขอย่างแท้จริงในยุคโลกาภิวัตน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- ทักษิณา เครือหงส์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเนื้อหารายวิชาคณิตศาสตร์กับวิชาคำนวณของช่วง
อุตสาหกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์การศึกษา
ดุสิตบัณฑิต. กรุงเทพฯ ฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตนา แหมมณี. (2551). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่
ที่ 7). กรุงเทพฯ ฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา ผิวเกลี้ยง. (2538). ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอาชีวศึกษา.
(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ปานจิตร ปั่นทอง. (2565). แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูสังคมศึกษา เชียงใหม่ วารสาร
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 112-126.
- วัฒนาพร ระวังทุกข์. (2542). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ ฯ วัฒนาพานิช.
- สนิท อินทรโกศล และคณะ. (2551). การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ ฯ มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2542). การจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. วารสารข้าราชการครู, 19(5), 12-
17.
- อรัญญ์ มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ. (2544). การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เล่ม
2. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ ฯ ภาพพิมพ์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). หลักการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ ฯ โอเดียนสโตร์.
- เอกศักดิ์ บุตรลับ. (2537). ครูและการสอน Teacher and teaching. เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะ
ศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.

ม.จ.ร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนา

กับเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทยุคใหม่

Guidelines for social studies learning management by integrating Buddhist principles with digital technology in the modern context

ทิพวัลย์ บริพันธ์ พระวิเทศพรหมคุณ สายรุ้ง บุปผาพันธ์ มณฑลสิริ เลหาบุตร

Tippawan Bohripan Phra Widesbrommakun Sairoong Bubpaphan Monsiri Loehabud

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sakda.ngan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทยุคใหม่ บริบทของโลกยุคใหม่ที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับเครื่องมือและกระบวนการเรียนรู้ทางเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจทั้งในด้านเนื้อหาสาระของสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ตลอดจนเกิดการพัฒนาทางจิตใจอย่างลึกซึ้งซึ่งการผสมผสานนี้สามารถดำเนินการได้ผ่านการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น Blended Learning การเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการเรียนแบบดั้งเดิมและออนไลน์, Mobile Learning การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น แท็บเล็ตหรือสมาร์ทโฟน, Gamification การใช้เกมหรือกลไกของเกมเพื่อสร้างแรงจูงใจและประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกสนาน

บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ และหลักเมตตา กรุณา มาสอดแทรกในการเรียนรู้ จะช่วยปลูกฝังสมาธิ ปัญญา ความมีสติ และคุณธรรมให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ในสังคมประชาธิปไตยที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแนวทางนี้จึงไม่เพียงแต่ยกระดับคุณภาพของการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาให้ทันสมัยและน่าสนใจยิ่งขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การประยุกต์หลักธรรม, เทคโนโลยี, การจัดการเรียนรู้, วิชาสังคมศึกษา

Abstract

This academic article aims to explore approaches to teaching social studies by integrating Buddhist principles with digital technology in the context of the modern era. In today's world, where digital technology plays a crucial role in daily life and learning, the approach to social studies education must be adapted to align with these rapid changes. Specifically, integrating Buddhist teachings with digital learning tools and processes helps learners gain a deeper understanding of social, cultural, and religious content while also fostering inner development. This integration can be implemented through various learning formats such as: Blended Learning, which combines traditional classroom instruction with online learning, Mobile Learning, which allows students to access content through mobile devices such as tablets and smartphones, and Gamification, which uses game elements to motivate learners and create engaging educational experiences.

This article presents strategies for incorporating key Buddhist principles—such as the Four Noble Truths, the Three Characteristics of Existence (Tilakkhaṇa), and the values of loving-kindness (mettā) and compassion (karuṇā)—into learning activities. These principles help cultivate concentration, wisdom, mindfulness, and moral values in students, which are essential foundations for living harmoniously in a rapidly changing democratic society. Therefore, this approach not only modernizes and enhances the effectiveness of social studies education but also prepares students to live ethically, understand themselves and others, and become responsible citizens in today's complex and evolving world.

Keywords: Buddhist integration, technology, learning management, social studies

บทนำ

แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนา กับเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทยุคใหม่ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในปัจจุบัน มีความพยายามนำหลักธรรมทางศาสนาและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาหลายประการ ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือ ความไม่สมดุลระหว่างเนื้อหาหลักธรรมกับการใช้เทคโนโลยี ผู้สอนบางท่านให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดความรู้มากเกินไป จนขาดการบูรณาการหลักธรรมอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทางธรรมในระดับผิวเผิน และไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริงนอกจากนี้ ยังขาดแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่เชื่อถือได้ สื่อการสอนออนไลน์หรือแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้องกับ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

หลักสูตรนี้มีจำนวนจำกัด และบางส่วนอาจขาดความถูกต้องตามหลักศาสนา ทำให้ผู้สอนไม่มั่นใจที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551)

ความแตกต่างของพื้นฐานผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อหลักสูตรแตกต่างกัน บางคนอาจไม่ให้ความสนใจหรือเห็นว่าหลักสูตรไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ทำให้การสื่อสารหลักสูตรผ่านเทคโนโลยีไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทักษะด้านเทคโนโลยีของครูผู้สอน ครูบางคนยังขาดทักษะหรือความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนรู้ ทำให้ไม่สามารถออกแบบกิจกรรมหรือสื่อการสอนที่น่าสนใจและเข้าถึงได้ง่ายสำหรับนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารหรือระบบการศึกษาในบางโรงเรียนยังไม่มีนโยบายหรือการสนับสนุนอย่างเพียงพอในการจัดหาอุปกรณ์หรือจัดอบรมพัฒนาครู ทำให้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในด้านนี้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา, 2548)

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในปัจจุบันจะมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างแพร่หลาย แต่กลับพบว่าการเรียนรู้มักเน้นที่การถ่ายทอดข้อมูลหรือข้อเท็จจริง (factual learning) มากกว่าการสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าทางจริยธรรมและจิตสำนึกทางสังคม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของรายวิชานี้ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนการสอนบางครั้งอาจขาดมิติด้านศีลธรรมและจิตใจ ส่งผลให้ผู้เรียนแม้จะสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย แต่กลับขาดกรอบคิดที่นำไปสู่ความเข้าใจตนเอง ความเคารพในผู้อื่น และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ในขณะเดียวกัน การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบดั้งเดิมก็มักเผชิญข้อจำกัดด้านความน่าสนใจ ขาดการมีส่วนร่วม และไม่ตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ การบูรณาการหลักสูตรทางพุทธศาสนาเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยเติมเต็มช่องว่างทั้งสองด้าน กล่าวคือ ส่งเสริมทั้งการเรียนรู้เชิงคุณธรรมและจิตใจ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์อย่างมีสติ การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องผสมผสานหลักสูตรทางพุทธศาสนาเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง ทันทสมัย และส่งเสริมคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และหลักสูตรอย่างมีชีวิตชีวา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับสื่อดิจิทัลหลักการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ความต้องการ (Needs Analysis) ถือเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา โดยเฉพาะเมื่อต้องการบูรณาการหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาและเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทยุคใหม่ ซึ่งช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางและออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้ตรงกับเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง ศึกษาความต้องการและบริบทของผู้เรียน เพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และความต้องการด้านเนื้อหาหลักสูตรและเทคโนโลยี 2) ออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ (Design) ขั้นตอนการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ คือกระบวนการวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ หลักสูตรทางพระพุทธศาสนา เข้ากับ เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาให้มีความทันสมัย ดึงดูดใจผู้เรียน และสามารถถ่ายทอดสาระธรรมได้อย่างลึกซึ้งและมีคุณภาพวางแผนและออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานหลักสูตรกับเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การใช้สื่อมัลติมีเดีย เกม หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ 3) พัฒนาสื่อและเครื่องมือ (Development) 4) ขั้นตอนการพัฒนาสื่อและเครื่องมือเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้แนวคิดและแผนการออกแบบ

นวัตกรรมการเรียนรู้เป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่ผสมผสาน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 5) สร้างสื่อการเรียนรู้และเครื่องมือเทคโนโลยีที่เหมาะสม ในขั้นตอนนี้ เป็นการผลิตสื่อการเรียนรู้และพัฒนาเครื่องมือเทคโนโลยีที่ตอบโจทย์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กับเทคโนโลยีดิจิทัลให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน พร้อมตรวจสอบความถูกต้องทางหลักธรรมและความน่าสนใจของเนื้อหา 6) ทดลองใช้ (Implementation) ในขั้นตอนนี้ เป็นการนำสื่อการเรียนรู้และเครื่องมือเทคโนโลยีที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้จริงในสถานการณ์เรียนการสอน เพื่อทดสอบประสิทธิภาพและความเหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 7) นำสื่อและเครื่องมือที่พัฒนามาทดลองใช้ในสถานการณ์จริง เป็นการนำสื่อและเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงในบริบทการเรียนการสอน เพื่อประเมินประสิทธิภาพและความเหมาะสมของนวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อผลตอบรับและประสิทธิผลของการเรียนการสอน 8) ประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่ผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กับเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมีเป้าหมายทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม จึงจำเป็นต้องมีการประเมินผลที่รอบด้านและสะท้อนผลลัพธ์ที่แท้จริงของผู้เรียนวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และความพึงพอใจของผู้เรียน พร้อมรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข 9) ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Revision and Continuous Improvement) การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา โดยผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กับเทคโนโลยีดิจิทัล จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และความต้องการของผู้เรียนในแต่ละช่วงเวลาปรับปรุงนวัตกรรมการเรียนรู้ตามผลการประเมินและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รวมถึงเพิ่มพูนเนื้อหาและรูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (กรมวิชาการ, 255)

อย่างไรก็ตามในการประเมินระบบโดยทั่วไปจะมุ่งเน้นกระบวนการ และผลที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมของระบบเป็นสำคัญ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2521) ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่ การผสมผสาน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กับ เทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และสามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางที่สำคัญประกอบด้วย

บูรณาการหลักธรรมเข้ากับสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนยุคใหม่ที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีและการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ การนำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบที่ทันสมัยและเข้าใจง่ายจะช่วยกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมากยิ่งขึ้นเช่น การนำหลักอริยสัจ 4 หรือหลักไตรลักษณ์มานำเสนอผ่านสื่ออินโฟกราฟิก, คลิปวิดีโอ, เกมการศึกษา หรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

และสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับเหตุการณ์ในชีวิตจริง 1) ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ผสมผสานการเรียนรู้ในห้องเรียนกับแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Google Classroom, Line OpenChat, Zoom หรือ Microsoft Teams เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาเนื้อหาทางศาสนาและสังคมตามความสนใจ 2) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงหลักธรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้ง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ มากกว่าการเรียนรู้เพียงด้านทฤษฎี กิจกรรมเหล่านี้ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ “ลงมือทำ” เพื่อ เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เช่น การอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์ข่าวสาร การตั้งคำถามเชิงจริยธรรมจากสถานการณ์จำลองในสื่อ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์และตัดสินใจโดยใช้หลักธรรมเป็นกรอบ 3) ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (active learning) โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีบทบาทมากขึ้น ทั้งในด้านการค้นคว้า การอภิปราย การสร้างสรรค์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างและหลากหลายทางความคิด ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมอย่างยิ่งเมื่อนำมาผสมผสานกับการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ให้ผู้เรียนผลิตสื่อธรรมะออนไลน์ (วิดีโอ Podcast หรือ Infographic) ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำที่ส่งเสริมทั้งความรู้และทักษะทางดิจิทัล 4) พัฒนาครูผู้สอนให้มีความสามารถด้านเทคโนโลยีควบคู่กับความเข้าใจหลักธรรม บริบทการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็น "ผู้นำทางการเรียนรู้" ที่ต้องสามารถเชื่อมโยงสาระวิชา เทคโนโลยี และคุณธรรมเข้าไว้ด้วยกันอย่างเหมาะสม การพัฒนาครูให้มีศักยภาพทั้งในด้าน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และ ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับบริบทยุคใหม่อย่างแท้จริง การอบรมและสร้างเครื่องมือช่วยสอนที่ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับหลักศาสนา เพื่อให้ครูสามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างมีคุณภาพและน่าสนใจ

สาระสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรม พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีจิตสำนึกและสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้หลักธรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา ให้เข้าถึงกลุ่มคนได้มากขึ้น และสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้คนในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องคำนึงถึงข้อดีข้อเสีย และควรมีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ การพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณธรรมควบคู่กัน เพื่อให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีจิตสำนึกและสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้หลักธรรมร่วมกับเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง และสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงทั้งข้อดีและข้อจำกัด พร้อมกับการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและรักษาคุณค่าทางจริยธรรมควบคู่กันไป

ประยุกต์พุทธวิธีสอนในพระไตรปิฎก หลัก 4 ส. ของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นพระบรมครู พระองค์ทรงมีหลักการในการสอนมากมายหลายหลักการ ดังนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500) 1) สันติสนา อธิบายให้เห็นชัดแจ้ง

เหมือนจูงมือให้มาดูด้วยตาพูดอธิบายให้ผู้ฟังแจ่มแจ้งบาง ไม่มีข้อสงสัยว่าอย่างนั้นเถอะ เรียกสั้นๆ ว่า “แจ่มแจ้ง” 2) สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริงเห็นจังตาม ชวนให้คล้อยตามจนยอมรับเอาไปปฏิบัติ เรียกสั้นๆ ว่า “จูงใจ” 3) สมุตตเตช ไร้ใจให้เกิดความกล้าหาญ มีกำลังใจ มั่นใจว่าทำได้ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคที่พึงมีมา ไม่ว่าจะใหญ่และยากสักปานใดก็ตามเรียกสั้นๆ ว่า “หาญกล้า” 4) สัมปหังสนา มีวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้ฟังร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ เปี่ยมล้นไปด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากการปฏิบัติ เรียกสั้นๆ ว่า “ร่าเริง”

หลักการทั่วไปของการสอน ด้วยคำพูดสั้นๆ ว่า แจ่มแจ้ง-จูงใจ-หาญกล้า-ร่าเริง ที่เรียกว่าหลักการทั่วไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและสังคมมีเป้าหมายที่กว้างขวางและลึกซึ้งเกินกว่าเพียงการถ่ายทอดความรู้ทางศาสนา แต่ยังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข

การผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคปัจจุบัน (Integrating Buddhist Principles with Digital Technology in the Modern Era) แนวคิดหลัก (Chaochan & Nganman 2024)

พุทธธรรม หรือหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นกลไกสำคัญที่สามารถช่วยให้ผู้ใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเยาวชน “ไม่หลง” ไปกับความรวดเร็วและแรงกระตุ้นภายนอก โดยเสนอคุณค่าและทักษะภายใน ดังนี้

พุทธธรรม	บทบาทในการใช้สื่อ/เทคโนโลยี
สติ (Mindfulness)	ใช้เทคโนโลยีอย่างรู้ตัว มีจังหวะ หยุดคิดก่อนแชร์
เมตตา กรุณา	มีจิตใจเอื้อเฟื้อ เห็นอกเห็นใจในโลกที่มีการวิจารณ์แรง
อริยสัจ 4	วิเคราะห์ทุกข์จากการเสพติดสื่อ และแนวทางดับทุกข์
ไตรลักษณ์	เข้าใจความไม่แน่นอนของความนิยม/ยอดไลก์/ภาพลักษณ์
ศีล 5	ควบคุมการกระทำ/คำพูด/จิตใจในโลกออนไลน์ เช่น ไม่พูดโกหก ไม่ดูหมิ่น

พุทธธรรมจึงทำหน้าที่เป็น “เข็มทิศภายใน” ช่วยรักษาคุณค่าความเป็นมนุษย์แม้อยู่ท่ามกลางสื่อที่เร่งเร้าและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน การเผยแพร่และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคโนโลยีจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจและทรงพลัง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาทางจิตใจ ควบคู่ไปกับ การใช้เครื่องมือสมัยใหม่ในการสื่อสารและเรียนรู้ รูปแบบการผสมผสานที่สำคัญดังนี้

1. การนำเสนอธรรมะผ่านสื่อดิจิทัลใช้แพลตฟอร์ม เช่น YouTube, Facebook, TikTok เพื่อเผยแพร่คำสอนในรูปแบบวิดีโอสั้นอินโฟกราฟิก/พอดแคสต์อธิบายหลักธรรมเข้าใจง่าย เหมาะกับผู้เรียนยุคใหม่
2. สร้างสื่อการสอนเชิงโต้ตอบ (Interactive Content) เกมธรรมะ แอปพลิเคชันฝึกสมาธิ แบบทดสอบออนไลน์เกี่ยวกับอริยสัจ 4 หรือไตรลักษณ์
3. การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เรียนรู้ผ่านห้องเรียน + ระบบ e-Learning ที่มีเนื้อหาธรรมะประกอบใช้ QR Code, AR/VR เพื่อให้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้เชิงลึกได้ทุกที่ทุกเวลา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4. เสริมสร้างสมาธิและจิตสำนึกผ่านเทคโนโลยีแอปฝึกเจริญสติ เช่น Insight Timer, Calm พร้อมแทรกธรรมะในชีวิตประจำวันจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมออนไลน์ เช่น Zoom ธรรมะ, ห้องสมาธิเสมือนจริง

แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคปัจจุบัน เด็กยุคใหม่มีศักยภาพสูงในการใช้เทคโนโลยี แต่การขาดกรอบจริยธรรมอาจนำไปสู่การใช้แบบไร้เป้าหมายหรือก่อผลเสีย พุทธธรรมจึงเปรียบเสมือนรากแก้วของคุณค่ามนุษย์ ที่ช่วยให้การใช้เทคโนโลยีไม่เพียง “เก่ง” แต่ยัง “ดี” เป็นการนำเอาหลักธรรมสำคัญ เช่น อริยสัจ 4 และหลักเมตตากรุณา มาร่วมกับเครื่องมือและสื่อดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน เกม หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและเข้าถึงผู้เรียนได้ง่ายขึ้นการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ใช้ทั้งการเรียนในห้องและออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางจิตใจ เช่น สมาธิ และจิตสำนึกทางสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาครูให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีและหลักธรรมจะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมกับการประเมินผลและปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตอบโจทย์ยุคสมัยและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง หลักธรรมทางพุทธศาสนากับบทบาทในการ “ปรับดุล” การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อระบบการศึกษา การเรียนรู้มักมุ่งเน้นที่ ความรวดเร็ว, ข้อมูลปริมาณมาก, และ ความสะดวกในการเข้าถึง แต่ในขณะเดียวกันก็มักละเลย มิติทางจิตใจ เช่น ความลึกซึ้งของความเข้าใจ การใคร่ครวญ และคุณธรรมการบูรณาการ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นอริยสัจ 4 ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์), หาสาเหตุ (สมุทัย), มองหาเป้าหมาย (นิโรธ), และแนวทางการแก้ไข (มรรค) ไตรลักษณ์ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความไม่แน่นอนของชีวิต มองโลกตามความเป็นจริง มีสติ และไม่ยึดติดพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ส่งเสริมความเมตตา ความรับผิดชอบทางสังคม และจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันหลักธรรมเหล่านี้จึงทำหน้าที่ “ปรับดุล” การเรียนรู้โดย 1) เสริมสร้าง จิตตปัญญา (mindful intelligence) ไม่ใช่แค่สติปัญญาทางวิชาการ 2) ช่วยให้ผู้เรียน ใคร่ครวญมากกว่าบริโภคข้อมูล และรู้จักแยกแยะข้อมูลที่เป็นประโยชน์จริง 3) ส่งเสริม ความตระหนักรู้ในตนเองและสังคม ซึ่งจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองในโลกยุคใหม่ 4) ลดผลกระทบของเทคโนโลยี เช่น ความเครียด สมาธิสั้น หรือการใช้เทคโนโลยีอย่างขาดจริยธรรม

หลักธรรมจึงเป็นกลไกทางจิตใจที่ช่วยถ่วงดุลความเร็วและความเข้าใจของเทคโนโลยี ด้วยความลึกซึ้งของปัญญา ความเมตตา และการใช้ชีวิตอย่างมีสติ ซึ่งทั้งหมดนี้คือปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพของการเรียนรู้อย่างแท้จริง แนวทางนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในสังคมและตนเองควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม เป็นพื้นฐานสำคัญในการเป็นพลเมืองที่ดีและสร้างสังคมที่ยั่งยืนในอนาคตเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สนุกสนาน และตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบันการประยุกต์ใช้หลักธรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา ดังนี้ ทิศนา ขัมมณี (2545) 1) ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างคนดี มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ความซื่อสัตย์ สุจริต และความรับผิดชอบพัฒนาจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตใจที่สงบ เยือกเย็น และเป็นสุขสร้างสังคมที่ดี ผลิตบุคลากรที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตอาสา เพื่อพัฒนาสังคม 2) พัฒนาปัญญา เข้าใจหลักธรรม สอนให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้อง

และฝึกซึ่งคิดวิเคราะห์ ฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยหลักธรรม แก้ไขปัญหา สอนให้ผู้เรียน นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน 3) ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมฝึกสมาธิ สอนวิธีการฝึกสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบและเกิดปัญญา พัฒนาสติ ฝึกให้ผู้เรียนมีสติระลึกรู้ในปัจจุบันขณะนำไปปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียน นำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน 4) สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรม สืบทอดวัฒนธรรม สอนให้ผู้เรียนเข้าใจและ สืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชาติความสามัคคี ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีปรองดองในสังคม 5) เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมพัฒนาทักษะชีวิต สอนทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความรับผิดชอบ สอนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

ในยุคดิจิทัล การผสมผสาน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างเช่น อริยสัจ 4, ไตรลักษณ์ และหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับ เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน เกม e-learning หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นแนวทางที่ช่วยให้ การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเข้าถึงผู้เรียนได้กว้างขึ้น นิติชรีชาติ อุตตโร สำเนียง , (2566, น.50) การพัฒนาเป็น นวัตกรรมให้ครูใช้เทคโนโลยีควบคู่กับหลักธรรม ต้องเริ่มจากการออกแบบเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบท และพัฒนาสื่อ ที่ตรวจสอบความถูกต้องทางศาสนาได้ สุรัตน์วุฒิ, สุวิทย์ วีระวัฒน์, (2566, น.23) ในยุคที่เทคโนโลยีก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว และเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของเรา การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ร่วมกับเทคโนโลยีจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและเป็นที่ถกเถียงกันอย่างมาก การประยุกต์ใช้หลักธรรมและเทคโนโลยีในการ จัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา ให้เข้าถึงกลุ่มคนได้มากขึ้นและตอบโจทย์ความต้องการของคนรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องคำนึงถึงข้อดีข้อเสีย และควรมีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและสังคม

การผสมผสานหลักไตรสิกขาเข้ากับเทคโนโลยีการเรียนรู้ สมดุลระหว่าง “จิต” กับ “ดิจิทัล” ไตรสิกขา ซึ่ง ประกอบด้วย ศีล (วินัยทางกาย วาจา), สมาธิ (ความตั้งมั่นของจิต), และ ปัญญา (ความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้อง) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีการเรียนรู้ อย่าง Google Classroom หรือ Kahoot ก็กำลังเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่เน้นความรวดเร็ว ทันสมัย และเข้าถึงได้ง่าย อย่างไรก็ตาม การนำไตรสิกขามา “ผสมผสาน” กับเทคโนโลยี ไม่ใช่เพียงแค่การนำเนื้อหาธรรมะมาใส่ใน เครื่องมือออนไลน์เท่านั้น แต่ต้องอาศัยทั้งความเข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้ง และ การออกแบบกิจกรรม ที่คำนึงถึงสมดุล ระหว่าง "การพัฒนาจิตใจ" กับ "การใช้เทคโนโลยีอย่างมีเป้าหมาย" ตัวอย่างของสมดุลนี้ เช่น ศีล ใช้ Google Classroom เป็นพื้นที่ฝึกวินัย ความรับผิดชอบ เช่น ส่งงานตรงเวลา แสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพ เคารพความเห็น ผู้อื่น, สมาธิ ใช้ Kahoot หรือกิจกรรมออนไลน์ที่ออกแบบให้ผู้เรียนต้องตั้งใจ จดจ่อ ไม่เร่ร่อน เช่น คำถามที่ต้องอ่าน ช้าๆ ก่อนตอบ, ปัญญา ออกแบบคำถาม/กิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ และใช้หลักธรรมอธิบายประเด็น สังคมรอบตัว เช่น ใช้ Google Form ให้ตอบปัญหาปลายเปิดเชิงจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีไม่ควรเป็นเพียง “เครื่องมือเพื่อความสะดวก” แต่ควรเป็น “เวที” ที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาจิตใจ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และเรียนรู้ที่จะ ใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายแท้ของไตรสิกขา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3. การวิเคราะห์บริบทเชิงสังคมและวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล

1. บริบททางสังคมในยุคดิจิทัลในยุคดิจิทัล (Digital Era) โครงสร้างและรูปแบบของสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากผลของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้สังคมเครือข่าย (Network Society) ผู้คนเชื่อมต่อกันผ่านโซเชียลมีเดีย อินเทอร์เน็ต และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่างๆ ทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และค่านิยมเป็นไปอย่างรวดเร็วทั่วโลกการเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม เด็กและเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการผลิตและเผยแพร่เนื้อหาด้วยตนเองผ่าน TikTok, YouTube หรือ Facebook ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นบทบาทของสื่อมวลชน สังคมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven Society) การตัดสินใจในชีวิตประจำวัน เช่น การเรียน การซื้อของ หรือ แม้แต่การเลือกค่านิยม มักขึ้นอยู่กับข้อมูลจากอัลกอริทึมหรือคอนเทนต์ที่ระบบเสนอให้ สุรัตน์วุฒิ ปานโพธิ์ทอง, สุวิทย์ ภาณุจารี & วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย, (2566, น. 120)

2. บริบททางวัฒนธรรมในยุคดิจิทัลวัฒนธรรมยุคดิจิทัลคือสภาพที่ผู้คนใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสาร แสดงออก และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีผลกระทบในหลายมิติ 1) การเปลี่ยนแปลงค่านิยม จากค่านิยมภายใน → สู่ออกนอกระยะ ผู้คนให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ ยอดไลก์ ยอดวิว มากกว่าคุณค่าภายใน เช่น ความซื่อสัตย์หรือการเสียสละการนิยาม “ความสำเร็จ” เปลี่ยนไป วัดจากการมียอดผู้ติดตาม หรือกระแสในโลกออนไลน์ มากกว่าผลสัมฤทธิ์ทางปัญญาหรือคุณธรรม 2) พฤติกรรมวัฒนธรรมดิจิทัลการเสพข้อมูลแบบสั้นและเร็ว ทำให้ผู้คนคุ้นเคยกับเนื้อหาที่กระตุ้นอารมณ์ แต่ขาดการไตร่ตรอง, การ “รีโพสต์” หรือ “แชร์” ความคิดเห็นอย่างฉาบฉวยอาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิ หรือบูลลี่โดยไม่รู้ตัว, การใช้ภาษาวิบัติ หรือคำหยาบในโลกออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติในบางกลุ่ม

3. ช่องว่างและผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

มิติ	การเปลี่ยนแปลง	ช่องว่างหรือผลกระทบ
การสื่อสาร	เร็ว ตรง ทันที	ขาดบริบท ขาดความลึกและมารยาท
ความสัมพันธ์	สื่อสารผ่านจอ	ห่างไกลจากการเข้าใจอย่างลึกซึ้ง
การเรียนรู้	เข้าถึงได้ตลอด	แต่ข้อมูลปริมาณมากเกินไป → สับสนหรือเข้าใจผิด
คุณธรรม	ไม่ถูกสื่อผ่านเทคโนโลยีโดยตรง	เยาวชนขาดกรอบคิดในการตัดสินใจทางจริยธรรม

4. โอกาสของยุคดิจิทัลในเชิงสร้างสรรค์ แม้จะมีความท้าทาย แต่ยุคดิจิทัลก็เปิดโอกาสในการพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ เช่นการเผยแพร่ธรรมะออนไลน์ ให้เข้าถึงเยาวชนมากขึ้น, การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมคุณธรรม เช่น Podcast ธรรมะ, TikTok ให้ข้อคิด, เกมพัฒนาศีลธรรม, การสร้างชุมชนเรียนรู้ที่ไม่จำกัดด้วยเวลาและสถานที่บริบทสังคมและวัฒนธรรมในยุคดิจิทัลมีทั้งโอกาสและความเสี่ยง การใช้เทคโนโลยีโดยขาดกรอบจริยธรรมแลจิตสำนึกอาจทำให้เยาวชนหลงทางในโลกออนไลน์

ดังนั้น การนำพุทธธรรม เช่น ไตรสิกขา สติ ศีล หรือเมตตา มาผสานกับเทคโนโลยี จึงเป็นแนวทางในการ “ปรับตุล” ให้มนุษย์ในสังคมดิจิทัลไม่หลงลืมคุณค่าความเป็นคน

4. บทสรุป

แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวทางที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีความทันสมัย น่าสนใจ และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนในมิติที่ครบถ้วนทั้งความรู้ ความเข้าใจ และคุณธรรม จึงเป็นโมเดลการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความท้าทายของยุคสมัยอย่างแท้จริง เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทั้งรูปแบบ วิธีการ และเนื้อหาให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ หนึ่งในองค์ความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญ คือการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ความเข้าใจทางสังคม และทักษะชีวิตของผู้เรียนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง แนวคิดหลักขององค์ความรู้นี้ประกอบด้วย 1) การบูรณาการเนื้อหาและสื่อหลักธรรม เช่น อริยสัจ 4, ไตรลักษณ์, พรหมวิหาร 4 มาผนวกเข้ากับสื่อดิจิทัล อาทิ วิดีโอ, อินโฟกราฟิก, เกมการศึกษา และแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงหลักธรรมได้อย่างมีความหมายและสนุกสนาน 2) การใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การจัดการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม พร้อมฝึกทักษะดิจิทัลควบคู่กับการพัฒนาจิตใจ การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) คือ การจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการเรียนการสอนในรูปแบบดั้งเดิม (Face-to-Face) กับการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ (Online Learning) โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เข้าถึงผู้เรียนได้ในวงกว้าง และสามารถปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้ 3) พัฒนาทักษะชีวิตและคุณธรรมควบคู่กัน การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงเน้นการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม หรือประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังต้องมุ่งเน้นการพัฒนา ทักษะชีวิต (Life Skills) ควบคู่ไปกับการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทั้งความรู้ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตจริง ช่วยส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคม ความมีวินัย ความรับผิดชอบ และสมาธิ ซึ่งล้วนเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในสังคมปัจจุบัน 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Student Participation) และส่งเสริมให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ มีแรงจูงใจ และสามารถนำความรู้ไปต่อยอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) ให้ผู้เรียนผลิตสื่อธรรมะหรือสื่อสังคมศึกษาในรูปแบบดิจิทัล เป็นการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาทั้งทักษะการคิด วิเคราะห์ การสื่อสาร และจิตสำนึกที่ดี การส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ผลิต (Creator) แทนการเป็นเพียงผู้รับสาร (Consumer) เป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในวิชาสังคมศึกษาและการเรียนรู้ด้านพุทธธรรม การให้ผู้เรียนผลิตสื่อในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอสั้น, อินโฟกราฟิก, พอดแคสต์, การ์ตูนแอนิเมชัน หรือบทความออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนได้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ฝึกคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและต่อยอดไปสู่การเผยแพร่ความรู้เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

บทบาทของครูในยุคดิจิทัลในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในทุกมิติของการเรียนรู้ ครูไม่ใช่เพียง "ผู้ถ่ายทอดความรู้" แต่ต้องปรับบทบาทเป็น "ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้" (Facilitator), "ผู้ออกแบบการเรียนรู้" (Learning Designer) และ "โค้ช" (Coach) ที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่บูรณาการหลักธรรมกับเทคโนโลยีครูต้องทำหน้าที่เป็นทั้ง "ผู้นำทางวิญญาณ" และ "ผู้อำนวยการเรียนรู้" โดยมีความเข้าใจทั้งในหลักธรรมและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์

ในยุคศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรวดเร็วทำให้การจัดการเรียนรู้ต้องปรับตัวให้ทันต่อบริบทใหม่ นักเรียนในยุคนี้เป็น "พลเมืองดิจิทัล" ที่เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้ต้องมีความทันสมัย น่าสนใจ และเชื่อมโยงกับโลกแห่งความจริง

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ในยุคนี้หากขาดกรอบคุณธรรมและจริยธรรม อาจทำให้ผู้เรียนขาดสมดุลทางจิตใจ และขาดทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ดังนั้น การบูรณาการ หลักธรรมทางพุทธศาสนา เข้ากับเทคโนโลยีจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างคุณภาพการเรียนรู้ ทั้งในด้านเนื้อหาและด้านจิตใจการผสมผสานหลักธรรมกับเทคโนโลยีมิได้หมายถึงการทำให้ศาสนาเป็นเรื่องทันสมัย แต่คือการทำให้หลักธรรมสามารถเข้าถึง เข้าใจ และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตของผู้เรียนที่อยู่ในโลกยุคดิจิทัล เป็นการสร้างสมดุลระหว่าง "ความรู้ทางโลก" และ "ปัญญาทางธรรม" เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น "พลเมืองดี" ที่มีคุณภาพทั้งด้านความคิด จิตใจ และสังคม การบูรณาการหลักธรรมกับเทคโนโลยีในบริบทการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ ไม่เพียงปรับการเรียนการสอนให้เข้ากับผู้เรียนยุคดิจิทัล แต่ยังสร้างสมดุลระหว่าง "ปัญญา" และ "จิตใจ" ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของพลเมืองที่มีคุณธรรมและพร้อมอยู่ร่วมในสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551. กรุงเทพฯ ฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ. (2521). การผลิตชุดการเรียนรู้การสอน เทคโนโลยีและสื่อการศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทิตนา แชมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ ฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ ปี 2500. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. (2548). การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ ฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ ฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ ฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2552). แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ: ครุสภาลาดพร้าว.

ม.จ.ร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

หลักแนวพุทธในการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษา ที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน

Buddhist Principles in social Studies Education that Promote the Development of Learners' Competencies

มณฑลสิริ เลหาบุตร พระวิเทศพรหมคุณ พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม ทิพวัลย์ บริพันธ์

Monsiri Loehabud PhraWidesbrommakun PhramahaSomboon Suthammo Tippawan Bohripan

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sakda.ngan@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ เข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยเนื้อหาทางสังคมศึกษานั้นเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นรากฐานของการเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิม หากแต่ควรปรับกระบวนการเรียนรู้ให้มีลักษณะเชิงสร้างสรรค์ เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดและลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม ในการนี้ แนวพุทธจึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบูรณาการ หลักพุทธ 3 ประการ ได้แก่ การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง (Self-Learning): มุ่งปลูกฝัง ฉันทะ (ความรักในสิ่งที่เรียน), วิริยะ (ความเพียรในการแสวงหาความรู้), จิตตะ (ความตั้งใจใส่ใจในการเรียน) และ วิมังสา (การใคร่ครวญตรวจสอบตนเอง) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่คิด และใฝ่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: หลักแนวพุทธในการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษา, ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน, หลักแนวพุทธ

Abstract

The management of social studies education is a crucial mechanism for developing students' competencies, enabling them to live a quality life in society, understand social changes, and coexist happily with others. The content of social studies is conducive to the development of students in terms of knowledge, skills, attitudes, and ethics, which are the foundation of being good citizens in a democratic system. Therefore, social studies teaching should not be limited to traditional knowledge transmission but should adapt the learning process to be creative, focusing on analytical thinking, questioning, knowledge exchange, and connecting with students'

experiences. Teachers should act as designers of the learning process, encouraging students to think and participate actively. In this regard, Buddhist principles can be applied to social studies education to effectively enhance students' competencies, particularly through the integration of three Buddhist principles: learning must start with oneself (Self-Learning): fostering chanda (love for learning), viriya (diligence in seeking knowledge), citta (mindfulness in learning), and vimamsa (self-reflection) to promote continuous curiosity, critical thinking, and development among students.

Keywords: Buddhist principles in Social Studies Education, Promoting the Development of learners' Competencies, Buddhist Principles

บทนำ

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอา ความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมาย สำคัญของ รายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่างๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ในการสร้างพลเมืองดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาหรือสาระ การเรียนรู้สังคมสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ดีตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ ที่ได้เรียน (วิภาพรรณ พินลา, 2561)

การปฏิรูประบบการจัดการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการปฏิรูปการศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการเป็นผู้บอกความรู้ให้จบไปในแต่ละครั้งที่เข้าสอน มาเป็นผู้ อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนกล่าวคือ เป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิด การพัฒนาให้เต็มศักยภาพความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคลและต้องจัดกิจกรรมที่ฝึกให้ ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติจริง ฝึกการคิด วิเคราะห์ วิจัย สร้างสรรค์ และค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งเป็น ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า มิใช่ความรู้ที่ได้รับจากครูผู้สอนแต่เพียงแหล่งเดียว โดยครูผู้สอนต้องสอนวิธี แสวงหาความรู้มากกว่าสอนตัวความรู้ สอนการคิดมากกว่าสอนให้ท่องจำสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าเน้นที่ เนื้อหาวิชา วิธีการเหล่านี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสนใจใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ แลเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (วิชัย ต้นศิริ, 2547)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

1. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

การสอนสังคมศึกษา (Teaching Social Studies) คือ การถ่ายทอด อบรม การแลกเปลี่ยนกระบวนการปรับ การสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ของครูสู่ผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ปรับวิธีคิดเปลี่ยนวิธีการสอน โดยครูออกแบบการเรียนรู้จากการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนคิดและสืบค้นข้อมูล เรียนรู้จากกิจกรรมที่หลากหลาย ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต แล้วให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติที่น่าสนใจ 6 วิธีคือ 1) จัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) 2) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Projectbased Learning) 3) การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning : PL) 4) การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Action-based Learning) 5) การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) และ 6) การจัดการเรียนรู้แบบ Brianbased Learning : การใช้สมองเป็นฐานในการเรียนรู้ (BBL) รวมทั้งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่แจ็ก หม่า เสนอว่า ครูต้องเปลี่ยนวิธีการสอนจากเดิมที่เน้นความรู้เป็นหลัก (Knowledge-based) มาเป็นสอนแนวทางใหม่ เพื่อให้มีการเรียนรู้สิ่งต่อไปนี้ ความชำนาญ (Skills) ค่านิยม (Values) ความศรัทธา (Believing) คิดอิสระ (Independent Thinking) ทำงานเป็นทีม (Team Work) แคร่คนอื่น (Care for other) กีฬา (Sports) ดนตรี (Music) ศิลปะ (Art) สอนสิ่งที่ทำให้เป็นคน (Human) สอนสิ่งที่โดดเด่นเฉพาะ (Unique)

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ คือ 1) ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการแสวงหาข้อมูล ศึกษาทำความเข้าใจคิดวิเคราะห์ ตีความแปลความ สร้างความหมายแก่ตนเอง สรุปข้อความรู้ได้ 2) ให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด 3) ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และได้เรียนรู้จากกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดและประสบการณ์แก่กันและกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ 4) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ "กระบวนการ" ควบคู่ไปกับ "ผลงาน/ข้อความรู้ที่สรุปได้" และ 5) ให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งแนวความคิดในการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนรู้ โดยผสมผสานแนวคิดทางการของนักการศึกษาชาวตะวันตกเข้ากับแนวคิดในทางพระพุทธศาสนา โดยสรุปเป็นหลักการได้ 3 ประการ (Sirimahasakorn, 2002) คือ 1. การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง (Self Learning) จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแนวคิดของเบ็น เอ็ม แฮริส (Ben M. Haris) มีอยู่ 4 ประการคือ “KUSA” (คุชา) ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transmission) 2) พัฒนาความเข้าใจ (Improve Understanding) 3) ให้ทักษะ (Skill Development) 4) เปลี่ยนแปลงเจตคติ (Changing Value Attitude) มีคำถามที่น่าคิดอยู่ว่า จุดมุ่งหมายในข้อใดมีความสำคัญต่อผู้เรียนมากที่สุด คำตอบคือ การเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้เรียน ด้วยความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า สอนให้เกิดฉันทะคือ ความรู้สึกรักในสิ่งที่เรียน เพราะถ้ามีฉันทะจะเกิดวิริยะความเพียรพยายามที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกิดจิตตะความเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งการเรียน และเกิดวิมังสา คือการตรวจสอบตนเองเพื่อปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น ดังนั้น ถ้าครูสามารถสอนให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีในการเรียนได้นักเรียนก็จะแสวงหาความรู้ (Knowledge) เพื่อฟื้นฟูความเข้าใจ

(Understanding) และฝึกฝนให้มีทักษะ (Skill) ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาอย่างครบถ้วน 2. การเรียนรู้ต้องควบคู่กับการปฏิบัติ (Learning by Doing) การเรียนรู้ต้องควบคู่กับการปฏิบัติ ถ้าจะเปรียบเทียบจุดมุ่งหมายทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายของการศึกษาในพระพุทธศาสนาจะพบข้อความรู้ที่น่าสนใจ อันจะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ กระบวนการสอนของครูที่สามารถดึงเอาศักยภาพของผู้เรียนออกมาเพื่อพัฒนาความเจริญงอกงาม จุดมุ่งหมายของการศึกษาในพระพุทธศาสนา คือ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดปัญญาคือความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง ได้แก่ รู้จักทุกข์ (ปัญหา) รู้สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) รู้วิธีแก้ปัญห (นิโรธ) และรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้นเมื่อใช้วิธีแก้ปัญหาด้วยวิธีนั้นๆ (มรรค) ปัญญาที่ว่านี้มีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่ได้จากการฟังหรือการอ่าน จินตมยปัญญา คือ ปัญญาที่ได้จากการนำเรื่องที่ฟังหรือเรื่องที่อ่านมาคิด พิจารณาจนมีความรู้ลึกซึ้งแตกฉานในเรื่องนั้น มากขึ้น และ ภวานามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิด จากการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นปัญญาสูงสุด ในพระพุทธศาสนา 3) การเรียนรู้ต้องควบคู่กับความ สนุกสนาน (Enjoy Learning) หมายถึง การเรียนรู้ ที่เน้นความสนุกสนาน มีความสุขไม่เครียด ในการเรียน เป็นลักษณะการเรียนรู้แบบเล่นปน เรียน (Play and Learn) เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ เกิดความเข้าใจมากที่สุด แบบยึดผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางของการเรียนรู้ และเข้ากับการจัดการ เรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมเป็นฐาน จึงทำให้ไม่เบื่อหน่าย และเกิดเจตคติที่ดีหรือมีฉันทะ ความพอใจต่อ การเรียน ความสนุกสนานมิได้หมายถึง การสร้าง ความตลกขบขันหรือทำให้ผู้เรียนหัวเราะอย่างมี ความสุขเท่านั้นแต่หมายรวมถึงบทเรียนนั้น มีความน่าสนใจ ผู้เรียนมีความสุขที่ได้หลุดพ้น จาก ความไม่รู้ เช่นกับพระพุทธเจ้าที่ได้สวैयाมิตุสุข การทำให้เด็กชอบในวิชาที่เรียนนั้น มีหลายวิธี เช่น การใช้วิธีเล่นเป็นเรียน (Play Way : Playing is Learning)

2. หลักการและความสำคัญในการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา

ในยุคที่ความรู้ คือ อำนาจ แต่ขาดจรรยา มารยาท ทางพระพุทธศาสนาจะมีบทบาทอย่างไร ในการจัดการเรียน การสอนสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลาง การ ศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนด องค์ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะสำคัญที่เป็น จุดเน้นในการ พัฒนาผู้เรียน คือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและ สังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็น พลเมืองที่ดี ศรัทธา ในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมความรักชาติและความ ภูมิใจในความเป็นคนไทย (Phra Witespromkhun and Wongsuwan, 2017)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงมีความสำคัญในด้านการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของผู้เรียนให้เป็น พลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิตคิดสรรค์มั่นในคุณธรรม และสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วย การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ ดังนี้ 1) ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การ นำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งบำเพ็ญ ประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ ความ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมที่ดีมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต อย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก 3) เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน 4) ประวัติศาสตร์ เวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของ มนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ความเป็นมาของชาติไทย แหล่ง อารยธรรมที่สำคัญของโลก และ 5) ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพแหล่งทรัพยากร ภูมิอากาศของประเทศ ไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบ ธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 : 132-133)

สรุปได้ว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจัดเป็น 5 สาระ คือศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์ และ สาระภูมิศาสตร์ มีจุดมุ่งจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์และการอยู่ร่วมกันกับคนใน สังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เรียนรู้และเข้าใจ ถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและกาลเวลา ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดี ของประเทศชาติ และสังคมโลก

3. การสอนสังคมศึกษาตามหลักแนวพุทธ

ปรัชญาพื้นฐานการสอนของพระพุทธ ศาสนา มีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่ต่างจากศาสนา ทั่วไป โดยมีปัญญา เป็นสำคัญ ไม่บังคับศรัทธา ให้เสรีภาพทางความคิด ไม่เรียกร้องและบังคับ ความเชื่อ ไม่กำหนดข้อปฏิบัติที่บังคับ แก่ศาสนิกชนแต่ให้พิจารณาเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง เรียกว่า ศาสนาแห่งปัญญา และสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอน คือ การศึกษาหรือสิกขา เป็นสาระสำคัญของการสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน โดยสอดคล้องกับ องค์ประกอบและการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจและ ปัญญา มีสาระสำคัญ (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1997) คือ 1) ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม ทางกาย วาจา อย่างถูกต้อง มีผลดี 2) สมาธิ คือ การฝึกฝนพัฒนา ด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจ เป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจาก พฤติกรรม ทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็น ไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่มีอยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจ ได้รับการพัฒนาดีแล้ว ก็จะควบคุมและ นำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามได้ และ 3) ปัญญา คือ พัฒนาปัญญาช่วยให้ การดำเนินชีวิตอย่างมี ประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จในชีวิตและช่วย ให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม

หลักการสอนของพระพุทธเจ้า คำว่า การสอน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552) ตรงกับคำ บาลีว่า อนุสาสนี คือ การพร่ำสอน การสอนบ่อยๆ จัดเป็นเรื่องสำคัญ ของพระพุทธศาสนา เรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริ ยะ การสอนคือกรรมวิธีสำหรับเร้าให้ผู้เรียนเกิดความ รู้ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดถึงสูงสุด การสอน ที่จะมีผลดี

นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น สติปัญญาและความเอาใจใส่ของนักเรียน ความรู้ ความสามารถและความเอาใจใส่ของครู ตลอดจนถึง วิธีการสอนที่ดีด้วย พระพุทธเจ้าทรงเป็นครูชั้นยอดพระองค์หนึ่ง ทรงสามารถสอนให้คนเกิดความรู้ ถึงขั้นวิชชญาณ และสัมโพธิญาณได้ด้วยการพูด ธรรมดา และสามารถให้ผู้ฟังรู้ถึงขั้นอริยะสัจจะเกิด การเปลี่ยนแปลงถึงขั้นจากปุถุชนเป็นอริยบุคคลได้ การศึกษาถึงคุณสมบัติและวิธีการสอนของ พระพุทธเจ้าเท่ากับเป็นการศึกษาถึงวิธีสอนตาม หลักพุทธศาสตร์ และสามารถนำหลักการบางอย่าง มาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันได้ หลักการสอนของ พระพุทธเจ้านั้น (PhraDhammapitaka (P.A. Payutto) and Wannapok, 2003 : 28-30) ได้สรุปแบ่งเนื้อหาเป็น 3 หมวด ดังนี้

1. เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน เรื่องที่จะทำให้การสอนมีความสำคัญอย่างยิ่ง คนที่จะสอนคนอื่น ต้องรู้ว่าจะเอาเรื่องอะไร มาสอน ต้องรู้เนื้อหาที่จะสอนให้เข้าใจอย่าง กระจ่างแจ้งเสียก่อน และต้องคิดก่อนว่าจะเอา อะไรไปสอน ดังนั้นผู้สอนควรคำนึงถึงหลักการ สอนของพระพุทธเจ้า และนำมาเป็นแนวทางใน การสอนได้ ดังนี้ 1) สอนจากสิ่งที่รู้ที่เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจแล้วไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก เนื้อหาต้องเป็นเนื้อหาที่คนฟังเข้าใจง่าย ค่อยสอน โยงไปหาเนื้อหาที่เข้าใจยากหรือยังไม่เข้าใจตาม ลำดับ เช่น การสอนตามหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ หนทางปฏิบัติให้เกิด ความดับทุกข์ 2) สอนเนื้อหาที่ลุ่มลึกลงไปตาม ลำดับ หรือสอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไป ตามลำดับขั้น 3) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟัง หรือได้ทดลองปฏิบัติจริงอย่างที่เราเรียกว่า สอนด้วย ประสบการณ์ตรง 4) สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง ตรงประเด็น หรือที่เราเรียกว่า สอนตรงเนื้อหานั้นเอง สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นได้จริง 5) สอนเท่าที่ จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่า ผู้สอนมีความรู้มาก 6) สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัว เขาเอง และการสอนสิ่งที่มีความหมายนั้น เห็นควร เทียบเคียงกับพระพุทธดำรัสของพระพุทธเจ้า ในข้อหนึ่งที่ว่า “ วาจาใดจริงถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่ขอบใจของผู้อื่น พระองค์เลือกตรัสวาจานั้น ” (Wannapok, 1999 : 62-63)

2. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน สิ่งที่ผู้สอนต้อง คำนึงถึงตัวผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนย่อมมี ความแตกต่างกัน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม เพศ สติปัญญา ที่เรียกว่า “ความแตกต่างระหว่าง บุคคล” จึงจะทำให้การสอนเกิดประโยชน์ต่อ ผู้เรียนมากที่สุด สิ่งที่ผู้สอนควรยึดเป็นแนวทาง ในการสอน ดังนี้ 1) พระพุทธเจ้าจะทรงสอนใคร พระองค์จะทรงพิจารณาดูบุคคลผู้รับการสอนก่อน ว่าบุคคลนั้นๆ เป็นคนประเภทใด มีพื้นความรู้เข้าใจ มากน้อยเพียงใด 2) ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับ บุคคล ไม่สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้วิธี การต่างกัน และคำนึงถึงความพร้อมของบุคคล พิจารณาผู้เรียนเป็นรายๆ ไป 3) สอนโดยให้ผู้เรียน ลงมือทำด้วยตนเอง และ 4) การสอนดำเนินไป ในรูปแบบที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาท ร่วมกันในการแสวงหาความจริง

3. เกี่ยวกับวิธีการสอน คือ กรรมวิธี สำหรับเราให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในระดับต่างๆ และการสอนที่จะเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น สติปัญญาความสามารถ ของนักเรียน ความเอาใจใส่ของครู และสภาพแวดล้อม สิ่งที่ผู้สอนสามารถนำมาเป็นแนวทาง ในการสอนได้ 1) การเริ่มต้นที่ดีในการสอนนั้น เป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง เพราะการเริ่มต้นที่ดี มีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงดูดความสนใจ และ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

นำเข้า สู่เนื้อหาได้ 2) สร้างบรรยากาศในการสอนให้เป็น กันเอง ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจและให้เกียรติแก่ ผู้เรียน 3) สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความ เข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ 4) สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วย ความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งที่มี ค่า และ 5) ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม

4. หลักการจัดการเรียนรู้ของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าได้รับยกย่องว่า ทรงเป็น “พระบรมครู” หรือ “ศาสดาเอก” ใน โลกเพราะพระองค์ทรงมีวิธีสอนที่ ดีเยี่ยม ทำให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง มีคำกล่าวว่าถ้าพระพุทธองค์ทรง ตัดสินพระทัยจะแสดงธรรมโปรดใครเขาผู้นั้นย่อม ได้บรรลุผลไม่ระดับใดก็ระดับหนึ่ง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) วิธีการสอนของ พระพุทธเจ้า เมื่อจะทรงสอนใครแต่ละครั้งพระองค์ก็ทรงอาศัยองค์ประกอบหลายๆ อย่างในการสอนบุคคลระดับ ต่างๆ ที่มีพื้นฐานความรู้สติปัญญา ที่แตกต่างกันพระองค์ได้ประยุกต์คำสอนแต่ละลักษณะให้มีความเหมาะสมเป็นการ สอนที่แสดงถึงพุทธลีลาของพระองค์ ที่สำคัญการสอนในลักษณะนี้ของพระองค์เป็นการนำเนื้อหาที่มีอยู่มาทำการ ตีความ โดยอาศัยข้อมูลที่มี อยู่ตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น แล้วนำเข้าสู่หลักการที่ต้องทำตามคำสอน ทาง พระพุทธศาสนาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการสอนมีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยววิธีการสอนของ พระพุทธเจ้าไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2559 : 134-135) ได้กล่าวถึงลีลาการสอนของพระพุทธเจ้าว่า เมื่อมองกว้างๆ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง จะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน 4 อย่าง ดังนี้ 1) สันทัสสนา คือ อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา 2) สมาทปนา คือ จูงใจให้เห็น จริงด้วย ขวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3.) สมุตเตชนา คือ เร้าใจให้แก่วก้าลังเกิดกำลังใจ ปลุก ให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นย่อต่อความเหนื่อยยาก 4) สัมปหังสนา คือ ขโลมใจให้เข้มขึ้น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติ

อรธกถาชี้แจงเพิ่มเติมว่า ข้อ 1 ปลดเปลื้องความเคลาหรือความมืดมัว ข้อ 2 ปลดเปลื้องความประมาท ข้อ 3 ปลดเปลื้องความอิดคร้าน ข้อ 4 สัมฤทธิ์ การปฏิบัติ จำ 4 ข้อนี้สั้นๆ ว่า ชี้ให้ชัด ขวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่า เริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กล้า ร่าเริง สรุปได้ว่า ลีลาในการสอนของพระพุทธเจ้า 4 อย่าง ที่ทรงใช้สอนและ ประสบสำเร็จเป็นอย่างดี มีองค์ประกอบเป็นคุณลักษณะพิเศษ คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพุทธสาวก พุทธสาวิกา โดยใช้วิธีการต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลที่จะรับการเทศนา สั่งสอน เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ซึ่งวิธีการสอน ของพระพุทธเจ้าองค์มีลักษณะ ดังนี้ 1) อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นการสอนที่อาศัยความ สามารถพิเศษเฉพาะตัวของผู้สอน จะใช้กับผู้ที่คือ หัวแข็งอย่างมีมิจฉาทิฎฐิ เพื่อปราบให้สยบยอมรับฟัง 2) อาเทศนาปาฏิหาริย์ คือ การดักใจ ทายใจจาก สภาพจิตของบุคคล โดยพูดเป็นคำสั้นๆ ที่กินใจ และประทับใจช่วยกันขยายปริศนาธรรม และ 3) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นการกระทำที่พระพุทธเจ้า ทรงใช้มากที่สุดและได้ผลมากที่สุดแม้จะใช้วิธีที่ 1 ถึง 2 แต่ต้องใช้วิธีที่ 3 ด้วยทุกครั้ง พุทธวิธีสอนนี้ มีผู้รวบรวมไว้หลายวิธี เช่น พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่าพระพุทธองค์ทรงพูดด้วยปากทำให้อู อยู่ให้เห็น

(PhraDhammapitaka (P.A. Payutto) เขียนไว้ ในพุทธวิธีในการสอน ดังนี้ 1. การสอนแบบบรรยาย มีวิธีการสอน ดังนี้ 1) ขึ้นเสนอหลักการหรือข้อเท็จจริง เช่น เรื่องการสอนเบญจศีลเบญจธรรม ผู้สอนจะอธิบาย ข้อดเว้น 5 ข้อ และข้อปฏิบัติ 5 ข้อ พร้อมเสนอ สื่อประกอบในแต่ละข้อ 2) ขึ้นซักไซ้ไล่เรียงผู้สอน จะสนทนากับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ คติวิเคราะห์ หาเหตุผลว่าเหตุผลใดจึงต้องงดเว้น (ศีล 5) และ เหตุใดจึงต้องปฏิบัติตาม (ธรรม 5) และ 3) ท่าน สรุป ใจความสำคัญเป็นขั้นที่ผู้สอน 2. การสอนแบบไตรสิกขา คือ การสอน ที่ผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอนของศีล สมาธิ ปัญญา 1) อธิศีลสิกขา คือ การควบคุมกาย วาจา ใจให้คิด ดีทำดี พูดดี 2) อธิจิตสิกขา คือ การฝึกอบรมจิตให้ มั่นคง แน่วแน่จดจ่อปลอดโปร่งตั้งใจที่จะรับรู้สิ่งใด ๆ 3) อธิปัญญาสิกขา คือการฝึกอบรมให้เกิดความรู้ ที่สูงขึ้น เริ่มจากความเห็นถูก ความคิดถูกวิธีการ สอนนี้ ผู้สอนนำกระบวนการไตรสิกขาไปฝึกให้ เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยใช้ร่วมกันกับ วิธีสอนอื่นๆ ด้วยผู้สอนก็ควบคุมให้ผู้เรียนสำรวมกาย วาจา ใจ ให้ตั้งใจและบันทึกซักถามให้เกิดปัญญา 3. วิธีสอนแบบ ธรรมสากัจฉา คือ วิธีสอน ที่ใช้หลักการสนทนาเป็นสำคัญ เป็นการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอภิปราย ร่วมกัน วิธีการสอนแบบธรรมสากัจฉา เป็นวิธีการสอน ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บ่อยวิธีหนึ่ง ทรงใช้ถามนำคู่ สนทนาเข้าสู่ ความเข้าใจธรรม ส่งเสริมให้มีการ สนทนาธรรมกันในหมู่สาวก วิธีการสอนแบบธรรมสากัจฉานี้ โดยกำหนดขั้นตอนให้ เหมาะสม กับการเรียนรู้ของนักเรียน 4. วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 มีกระบวนการ สอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา (ทุกข์) การตั้งสมมุติ ฐานของปัญหา (สมุทัย) การทดลองเก็บข้อมูลทำให้ แจ่มด้วยตนเอง (นิโรธ) และขั้นวิเคราะห์ข้อมูลสรุป ผล (มรรค) 1) กำหนดปัญหา ทุกข์เพราะมีอายตน จริงหรือ 2) สาเหตุปัญหา ตามกระทบรูป ทำให้เกิด ทุกข์ 3) ทดลอง เก็บข้อมูล นำเสนอภาพให้นักเรียน ดูหลายภาพ ทั้งน่าดูและไม่น่าดู 4) วิเคราะห์ข้อมูล การกระทบทำให้เกิดการปรุง แต่ง ตามกระทบรูป บางครั้งเป็นทุกข์ บางครั้งเป็นสุข 5. วิธีสอนแบบปุจฉา-วิสัชนา วิธีการ สอนแบบนี้จะมีปรากฏใน พระไตรปิฎกจำนวนมาก คือเป็นลักษณะถามตอบระหว่างผู้สอน ผู้เรียน ผู้สอนไม่ต้องตอบคำถามเอง แต่ผู้สอนจะ กระตุ้น เร้าด้วยคำถามให้ผู้เรียนช่วยกันหาคำตอบ ผู้เรียน จะเกิดปัญญาด้วยตัวเอง 6. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นวิธี สอนที่เน้นกระบวนการหาความจริงด้วยการ ตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่แนวทางในการหาคำตอบ ดังนี้ 1) การเห็น ปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหา 2) การ เสนอเหตุแห่งปัญหาในรูปของการตั้งสมมุติฐาน 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การทดลอง/ทดสอบ สมมุติฐานด้วยข้อมูล และ 5) การสรุปผล

จากพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าดังกล่าวสรุปได้ว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า คือ สันตัสสนา คือ อธิบาย ให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา สมาทปนา คือ จูงใจให้เห็นจริงด้วย ขวนให้คล้อยตาม จนต้อง ยอมรับและนำไปปฏิบัติ สมุตเตชนา คือ เร้าใจให้แก่วกกล้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้ สำเร็จได้ไม่หวั่นย่อต่อความเหนื่อยยาก สัมปหังสนา คือ ขโลมใจให้เข้มข้น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วย ความหวังเพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ ปลดเปลื้องความเลาหรือความมืดมัว ปลดเปลื้อง ความประมาท ปลดเปลื้องความอิดคร้าน สัมฤทธิ์การปฏิบัติ โดยสรุป 4 ข้อ สั้นๆ ว่าชี้ให้ชัด ขวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กล้า ร่าเริง สรุปได้ว่า สติในการสอนของพระพุทธเจ้า 4 อย่าง ที่ทรงใช้สอน และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มีองค์ประกอบเป็นคุณลักษณะพิเศษ คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พระพุทธเจ้านอกจากจะทรงยึดหลักการสอนให้ผู้ฟังเข้าใจเหตุผลซบซึ่งในคุณค่าและปลูกเร้าให้หาญกล้าแล้ว พระองค์ยังทรงสอนให้เข้าเกิดความเข้มแข็งเบิกบานไม่เหน็ดเหนื่อยหรือท้อแท้ให้มีความหวังในผลของการที่ได้ปฏิบัติ ตาม (Vithaya Thongdee and Suphawit Rompaen, 2018: 291-292)

หลักการสอนของ พระพุทธเจ้าดังกล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการสอนของ พระองค์ได้อย่าง ชัดเจน “พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนอันชาญฉลาด เมื่อพระองค์ แสดงพระธรรมเทศนาจบลง ผู้ฟังจะสรรเสริญเสมอว่า แจ่มแจ้งจริง พระองค์ผู้เจริญ แจ่มแจ้งจริง พระธรรมเทศนาของพระองค์เสมือนหงายของที่คว่ำบอกหนทางแก่คนหลง ทาง ส่องประทีปในที่มืดให้คนมีจักขุได้เห็นรูป” จึงสมควรอย่างยิ่งที่ผู้ทำหน้าที่ในการสอนจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการสอนของพระพุทธเจ้า พร้อมกับยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ (วศิน อินทสระ, 2545: 342) ต่อไป

5. บทสรุป

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการ ดำรงชีวิตในสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้ สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของวิชาสังคมศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะทางสังคม ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหา เพื่อเตรียม ความพร้อมสู่การเป็นพลเมืองดีของประเทศและของโลกในอนาคต

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่มุ่งสู่การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างแท้จริง ควรอิงบน พื้นฐานของ หลักแนวพุทธ ซึ่งเป็นรากฐานทางจริยธรรมและสติปัญญาที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ ผู้เรียน ใช้สติใคร่ครวญ (โยนิโสมนสิการ) นำไปสู่การเข้าใจตนเองและสังคมรอบข้างอย่างลึกซึ้ง ผ่านการมีส่วนร่วมใน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกคิดไตร่ตรอง และสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น การเรียนรู้จึงไม่ใช่เพียงการรับข้อมูล แต่เป็นการ ฝึกฝนจิตใจ ปัญญา และคุณธรรมควบคู่กัน

การจัดการเรียนรู้ที่ยึดหลักแนวพุทธจะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นการพัฒนา ความคิด ความสามารถ และทักษะควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความเมตตา ความเสียสละ และความ ยุติธรรม ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วน ร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ขยายกรอบความคิดจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ สู่การสร้างความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าต่อการ ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีสติ สมดุล และมีเป้าหมายในทางธรรม

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาที่บูรณาการแนวคิดตามหลักพุทธจึงไม่เพียงแต่สร้างผู้เรียนที่มีความรู้ และทักษะ แต่ยังพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางปัญญา จิตใจ และคุณธรรม พร้อมเผชิญกับความท้าทาย ในโลกยุคใหม่ด้วยปัญญาและความเมตตา

6. องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของ ผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนรู้ โดยผสมผสานแนวคิดทางการ ของนักการศึกษาชาวตะวันตกเข้ากับแนวคิดในทาง พระพุทธศาสนา โดยสรุปเป็นหลักการได้ 3 ประการ 1. การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง (Self Learning) 2. การเรียนรู้ ต้องควบคู่กับการปฏิบัติ (Learning by Doing) 3. การเรียนรู้ต้องควบคู่กับความ สนุกสนาน (Enjoy Learning)

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2558). หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา พ.ศ. 2558 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ ฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต).
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). พุทธวิธีการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชัย ต้นศิริ. (2547). โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดสู่การปฏิรูปในพระราชบัญญัติการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา. (2561). การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- PhraDhammapitaka (P.A. Payutto). (1997). Buddhism for Human and Society Development. Bangkok : Local Press.
- PhraWitespromkhun and Wongsuwan, N. (2017). Buddhist Social Studies Material. Social Studies Teaching. Faculty of Education. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Sirimahasakorn, B. (2002). Human Emphasis Education as the Center of Development. Bangkok : Book Point.
- Vitthaya Thongdee and Suphawit Rompaen. (2018). The Approach to Develop Social Studies Teaching According to Buddhist Method at Thailand 4.0 . Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khonkean Campus. Thailand
- Wannapok, S. (1999). Buddhist Teaching Methods in the Tipitaka. Bangkok : Amarin Book Centre Company.

ความเสมอภาคทางการศึกษาในการเข้าถึงเทคโนโลยี AI

Educational equity in accessing AI technology

อติเมศร์ ด้วงเงิน พระมหาสมบุญ สุธมโม พระครูปิยธรรมบัณฑิต

Atimed Doung-ngern PhramahaSomboon Suthammo PhrakhruiPiyathambandit

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sakda.ngan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอและวิเคราะห์ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษาในการเข้าถึงเทคโนโลยี AI โดยเน้นการศึกษาใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษา (2) รูปแบบของความเสมอภาคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดหรือขาดความเสมอภาค (3) ปัญหาการเรียนออนไลน์ที่สะท้อนถึงความไม่เสมอภาคในสังคมไทย (4) ความเสมอภาคในการเข้าถึงสารสนเทศดิจิทัล โดยมุ่งเน้นวิเคราะห์เชิงลึกถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในบริบทการศึกษาไทย ได้เร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการศึกษาอย่างกะทันหัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนจากการเรียนรู้แบบออนไซต์สู่ระบบออนไลน์ ซึ่งได้สะท้อนถึงความไม่เสมอภาคทางการศึกษา อย่างชัดเจน ทั้งในด้านโอกาสในการเรียนรู้ คุณภาพและมาตรฐานของการเรียนการสอน ตลอดจนทรัพยากรที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ ความแตกต่างเหล่านี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความพร้อมของแต่ละสถานศึกษาในแต่ละภูมิภาคและแต่ละระดับช่วงชั้นของการศึกษา แม้ว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในภาคการศึกษาจะเป็นการเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ แต่หากไม่มีการวางแผนที่รอบด้านและเป็นธรรม เทคโนโลยีก็อาจกลายเป็นตัวแปรที่ขยายความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยี AI กำลังมีบทบาทมากขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ เช่น ระบบเรียนรู้แบบปรับเฉพาะบุคคล (personalized learning) แพลตฟอร์มวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน หรือ AI ผู้ช่วยสอน ผู้ที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงเครื่องมือ เทคโนโลยี และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพ ย่อมตกอยู่ในความเสียเปรียบเชิงโอกาสทางการศึกษา

บทความนี้จึงเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการส่งเสริม ความเสมอภาคทางการศึกษาในการเข้าถึงเทคโนโลยี AI ผ่านการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ดิจิทัลให้แก่กลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือด้อยโอกาส การยกระดับทักษะดิจิทัลให้แก่ครูและผู้เรียน ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ทั่วถึงและยั่งยืน

คำสำคัญ: ความเสมอภาคทางการศึกษา, การเข้าถึงเทคโนโลยี AI

Abstract

This academic article aims to present and analyze key issues regarding educational equity in accessing AI technology, focusing on four main areas: (1) the meaning of educational equity, (2) forms of equity and factors affecting the occurrence or absence of equity, (3) online learning issues reflecting inequality in Thai society, and (4) equity in accessing digital information. The article emphasizes an in-depth analysis of the disparities in accessing digital technology and artificial intelligence (AI) in the Thai educational context, which has rapidly transformed the education management model, particularly the shift from on-site to online learning. This shift has clearly reflected educational inequality in terms of learning opportunities, quality and standards of teaching, and resources accessible to learners. These differences are caused by economic factors, social and cultural backgrounds, as well as the readiness of each educational institution in different regions and educational levels. Although the introduction of digital technology in education enhances learning potential and efficiency, without comprehensive and fair planning, technology may become a variable that exacerbates inequality, especially in an era where AI technology is increasingly playing a role in the learning process, such as personalized learning systems, learner data analysis platforms, or AI teaching assistants. Those lacking access to quality tools, technology, and internet connectivity are at a disadvantage in educational opportunities.

This article emphasizes the necessity of promoting educational equity in accessing AI technology through investments in information technology infrastructure, supporting digital tools and equipment for learners in remote or disadvantaged areas, enhancing digital skills for teachers and students, and promoting community participation to create inclusive and sustainable learning.

Keywords: Educational equity, access to AI technology

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงนิยามของ ความเสมอภาคทางการศึกษา นักวิชาการได้นิยามไว้หลากหลายมิติ โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ความเสมอภาคทางการศึกษามักเกิดจากปัจจัยเชิงโครงสร้างในสังคม ได้แก่ ความแตกต่างด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ภูมิฐานะของผู้เรียนในเขตเมืองและชนบท ตลอดจนระดับการศึกษาของผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังรวมถึงความไม่เท่าเทียมในการบริหารจัดการด้านการศึกษา เช่น การจัดสรรงบประมาณ อัตราค่าเล่าเรียน และทรัพยากรทางการศึกษา ที่ไม่สมดุลระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองและโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท ส่งผลให้โอกาสเข้าถึงคุณภาพการศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะการมาถึงของเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้สร้างความท้าทายรูปแบบใหม่ให้กับระบบการศึกษา เทคโนโลยี AI มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ผ่านระบบอัจฉริยะ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน การเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล และการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยี AI ยังจำกัดอยู่ในกลุ่มที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า นำไปสู่การแบ่งแยกทางการศึกษาในมิติใหม่ ที่อิงกับ "การเข้าถึงเทคโนโลยีขั้นสูง" แม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะมีบทบาทในการเปิดพื้นที่ให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล การศึกษา และโอกาสในการพัฒนาตนเอง แต่ขณะเดียวกันก็อาจสร้างความเสมอภาคใหม่ หากไม่มีการส่งเสริมทักษะพื้นฐาน เช่น การรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี (Digital Literacy) รวมถึงการออกแบบนโยบายที่ตอบสนองต่อความจำเป็นของผู้เรียนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเด็กในชนบท ผู้พิการ หรือกลุ่มชายขอบ ซึ่งหากถูกละเลยในการออกแบบระบบการเรียนรู้ดิจิทัล ก็จะทำให้ตอกย้ำความเสมอภาคทางโอกาสในระยะยาว

ในปัจจุบันแม้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรืออินเทอร์เน็ตไร้สาย ได้แพร่กระจายกว้างขึ้น และไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้มีฐานะดีในเขตเมืองเท่านั้น แต่การเข้าถึง "อย่างเท่าเทียม" ยังต้องพิจารณาให้ลึกซึ้งยิ่งกว่าการมีอุปกรณ์หรือการเชื่อมต่อ หากปราศจากทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ หรือขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและชุมชน การเข้าถึง AI และเทคโนโลยีใหม่ๆ ก็อาจกลายเป็น "สิทธิพิเศษ" แทนที่จะเป็น "สิทธิพื้นฐาน"

บทความนี้จึงมุ่งเน้นการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับ ความเสมอภาคทางการศึกษาในยุคเทคโนโลยี AI โดยวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อการเข้าถึง AI ในภาคการศึกษาไทย รวมถึงเสนอแนวทางเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติในการลดช่องว่างทางโอกาส เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืนในยุคปัญญาประดิษฐ์

1. ความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษา

ความเสมอภาคในสังคมไทยนั้น มีการถกเถียงถึงเรื่องราวที่หลากหลายและแตกต่างกัน ในที่นี้จึงได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของความเสมอภาคไว้ ดังนี้ ความหมายของความเสมอภาคตามราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความต่างกัน ความไม่เสมอกัน หรือความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างปัจเจกบุคคล ระหว่างกลุ่ม หรือระหว่างประเทศ ความเสมอภาคอาจมีหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้อธิบายความเสมอภาค หมายถึง ความไม่เท่าเทียมกัน เช่น ฐานะ เพศ การศึกษา รายได้ ความเสมอภาคทางสังคมเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมประการหนึ่ง ที่มักถูกนำมาพิจารณาว่าเป็นสาเหตุที่นำมาสู่ความขัดแย้งกันเองระหว่างในสังคมเดียวกัน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีความรู้สึกว่าถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกดูถูกเหยียดหยาม มีความไม่เสมอภาค ไร้ศักดิ์ศรีหรือไม่ชอบธรรม ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ได้แก่ ความเสมอภาคของการเข้าถึงงานบริการของภาครัฐ การเข้าถึงเทคโนโลยีหรือไอที หรือการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสมอภาคในสังคมนั้น เกิดจากหลากหลายปัจจัย เช่น ต้นทุนทางสังคม โอกาสและการเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล สวัสดิการต่างๆ เศรษฐกิจ ชนชั้นทางสังคม ฯลฯ ขณะที่ Ferdinand Mount ได้

แบ่งความเสมอภาคเป็น 5 มิติ ได้แก่ มิติทางการเมือง มิติทางรายได้ มิติทางโอกาส มิติการเป็นสมาชิกในสังคม และ มิติการได้รับการปฏิบัติ (Ferdinand Mount, 2020) ศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้อธิบายความเสมอภาคว่า เกิดขึ้นจาก 4 ด้านคือ ทางสิทธิ โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรี ซึ่งอาจไม่ใช่ผลจากทางด้านกฎหมาย แต่เกิดจากแนวทางการปฏิบัติหรือในทางวัฒนธรรม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553) ได้ให้คำนิยามความไม่เท่าเทียมกันในสังคมว่า หมายถึง สถานการณ์ที่กลุ่มคนบางกลุ่มในสังคม ไม่มีความเท่าเทียมในสถานะทางสังคม ชนชั้นทางสังคม และกลุ่มสังคม รวมถึงสิทธิต่างๆ ในสังคม สิทธิในการออก สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐ ได้แก่ การศึกษา สาธารณะ การมีที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพ ระบบขนส่งสาธารณะ เป็นต้น ทุกคนในสังคมควรมีสิทธิได้รับสิทธิและความเท่าเทียมและทั่วถึงในสังคม (Antoine, 2020)

2. รูปแบบของความเสมอภาคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดหรือขาดความเสมอภาค

สภาพภาพและชนชั้นทางสังคมของคน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการพัฒนาต่างๆ การปฏิบัติที่มีความแตกต่างจึงเกิดเป็นความไม่เท่าเทียมกัน และเมื่อความไม่เท่าเทียมกัน มีความชัดเจน จึงนำไปสู่ความเสมอภาคที่สร้างปัญหาต่างๆ มากมาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นรูปแบบของความเสมอภาคในภาพรวมได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ 1. ความเสมอภาคด้านความมั่งคั่งและรายได้ (Wealth & Income Inequality) ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่มีลักษณะไม่สมดุลหรือกระจุกตัวในบางพื้นที่หรือบางสาขาการผลิต เช่น การส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม ทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระจายไปไม่ทั่วถึง ทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มบุคคล 2. ความเสมอภาคด้านการกระจายโอกาส (Opportunity Inequality) ได้แก่ การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านการศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการสังคม และการเข้าถึงแหล่งทุนหรือปัจจัยการผลิต การเกิดสภาวะการขาดหรือเข้าไม่ถึง จึงมีผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม และ 3. ความเสมอภาคด้านอำนาจ (Power Inequality) ทั้งด้านสิทธิทางการเมือง อำนาจต่อรองในการเข้าถึงทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนา ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียม และอาจเกิดการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ต่อกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมไทย (สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563)

ในด้านการศึกษาของไทย โอกาสในการเข้าถึงบริการด้านการศึกษามีความแตกต่างกันมาก โดยอาจมีสาเหตุหลักมาจากความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความแตกต่างกันของฐานะความเป็นอยู่ การกระจายรายได้ของคนจนกับคนรวย ซึ่งมีความแตกต่างกันมาก โดยเปรียบเทียบได้จากรายได้เฉลี่ยต่อคน ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ จึงนับเป็นความเสมอภาคที่ชัดเจนที่สุด ในบรรดาความเสมอภาคทั้งหมด ความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ความเสมอภาคด้านรายได้ ทรัพย์สิน โครงสร้างภาษี และความไม่เท่าเทียมในการแข่งขัน และที่ปรากฏเห็นได้อย่างชัดเจน คือ ความเสมอภาคในการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรม ทำให้เกิดการกระจุกตัวของตำแหน่งงาน รายได้ และการสะสมทุน โดยอยู่เฉพาะในเมืองและภาคอุตสาหกรรมเมืองที่กำลังเติบโต ผู้คนหลั่งไหลเข้าสู่เมืองจำนวนมาก แต่งานมีจำกัด ผู้คนจำนวนมากต้องทำมาหา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

กินเพียงเพื่อเลี้ยงปากท้องของตนเองและครอบครัว จนไม่อาจสนับสนุนหรือส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับที่ดีได้

3. ปัญหาการเรียนออนไลน์ที่สะท้อนถึงความไม่เสมอภาคในสังคมไทย

UNESCO รายงานว่า รัฐบาล 191 ประเทศทั่วโลก มีนักเรียน นักศึกษากว่า 363 ล้านคนทั่วโลก ได้รับผลกระทบจากวิกฤต “COVID-19” และประมาณการณ์ว่า มีสถาบันการศึกษาในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกกลาง ยุโรป และอเมริกาเหนือ ได้ปิดการเรียนการสอนที่โรงเรียนและมหาวิทยาลัย ขณะที่สถาบันการศึกษาในหลายประเทศ นำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้เพื่อเปิดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์

องค์กร OECD ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้จัดทำกรอบแนวทางสำหรับภาคการศึกษาในการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ COVID-19 (A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020) โดยการใช้ข้อมูลการสำรวจของ OECD สำหรับนักเรียนอายุ 15 ปี จำนวนกว่า 600,000 คน จาก 79 ประเทศทั่วโลกในปี 2018 ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่เข้าร่วมในการสำรวจครั้งนี้ด้วย พบว่า มีความเสมอภาคของการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ในระบบออนไลน์ เช่น สถานที่ในบ้าน ไม่แออัดสำหรับเรียนหนังสือ การขาดอุปกรณ์เครื่องมือในการเรียน โดยพบว่า มีเด็กไทยที่เข้าถึงเครื่องคอมพิวเตอร์และ แท็บเล็ต 57.8% และ 43.4% ตามลำดับ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับหลายๆ ประเทศ นักเรียนของเขาจะมีการเข้าถึงอุปกรณ์เหล่านี้มากกว่านักเรียนไทย ยกตัวอย่าง สหรัฐอเมริกา มีการเข้าถึงคอมพิวเตอร์และแท็บเล็ต 88.6% และ 79.2% สิงคโปร์ 89.3% และ 76.7% สเปน 89% และ 84% อิตาลี 89.3% และ 79% ตามลำดับ ซึ่งประเทศเหล่านี้แม้จะต้องอยู่ในสถานการณ์ของการปิดโรงเรียน แต่นักเรียนก็มีโอกาสในการเข้าถึงการเรียนแบบออนไลน์ได้ในสัดส่วนที่สูงอยู่มาก (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค, 2563)

ระบบการศึกษาของไทยมีปัญหาในหลายด้านมาตั้งแต่อดีต และปัญหาที่มักจะถูกหยิบยกมากล่าวถึงก็คือ เด็กและเยาวชนไทยไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ และไม่ได้รับความใส่ใจในเรื่องนี้มากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบท และจะส่งผลเลวร้ายไปกว่านั้น จากการมาของไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ก็ยิ่งทำให้สถานการณ์ทางการศึกษาแย่ลงไปกว่าเดิมหลายเท่า ความเสมอภาคทางการศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ความเสมอภาคทางการศึกษาจากภูมิฐานะหรือพื้นที่ สภาพแวดล้อมและภูมิฐานะของผู้เรียน ส่งผลต่อความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งประชากรวัยเด็กในเขตเมืองจะมีโอกาสจะเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายกว่าทั้งด้านระยะทางและคุณภาพของโรงเรียน จากการวิจัยหลายเรื่องสรุปได้ว่า เด็กในเขตกรุงเทพมหานครได้รับการศึกษาตามเกณฑ์สูงกว่าพื้นที่อื่นๆ รองลงมาคือเขตเมืองใหญ่ที่จะมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าเด็กในเขตเมืองเล็กหรือในชนบท นอกจากนั้น สภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยจะส่งผลโดยตรงต่อความกระตือรือร้นและความสนใจในการศึกษา ซึ่งเด็กในเขตชุมชนแออัด หรืออยู่ในแหล่งที่มีปัจจัยย่ำแย่ หรืออยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ก็อาจหันเหจากการศึกษาได้โดยง่าย ซึ่งรัชวดี แสงมเหหมัด ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเสมอภาคทางการศึกษา คือ การที่

สังคมมีการเลือกปฏิบัติ มีความไม่เท่าเทียมกันในรายได้และทรัพย์สิน ความไม่พึงพอใจการศึกษา เพศ กลุ่มอายุ และถิ่นที่อาศัย (รัชวดี แสงมเหษณ์, 2560) สอดคล้องกับข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ประเทศไทยเผชิญกับความเสมอภาคทางการศึกษามาก โดยเมื่อเปรียบเทียบความเสมอภาคระหว่างเด็กในเขตเมืองกับเขตชนบท โดยการใช้อัตราการเข้าเรียนสุทธิเป็นตัวชี้วัด พบว่า เด็กในเขตเมืองมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญา ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในชนบท ซึ่งเด็กในเขตเมืองมีโอกาสถึงการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 39.5 ขณะที่เด็กในชนบทมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรีเพียงร้อยละ 18.0 เด็กในเมืองมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรี มากกว่าเด็กในชนบท ประมาณ 2.2 เท่า (รัชวดี แสงมเหษณ์, 2560)

นอกจากนี้ “ความไม่พร้อม” คืออุปสรรคของการเรียนรู้ แม้การเรียนการสอนออนไลน์ จะปลอดภัยจากโรคโควิด-19 เพราะทั้งผู้เรียนและผู้สอนไม่ต้องไปรวมตัวกันที่โรงเรียน แต่ก็มีเสียงสะท้อนออกมาถึงความไม่พร้อมของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้เรียน ผู้ปกครอง โรงเรียน หรือแม้กระทั่งระบบการศึกษาของไทย ที่จะนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่องของอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์ แล็ปท็อป หรือแท็บเล็ต รวมถึงโทรศัพท์ที่สามารถรับสัญญาณดาวเทียมได้ ซึ่งไม่ใช่ผู้เรียนทุกคนจะมีอุปกรณ์เหล่านี้อยู่ที่บ้าน และไม่ใช่ผู้ปกครองทุกคนที่มีกำลังทรัพย์เพียงพอในการจัดซื้ออุปกรณ์เหล่านี้ อีกทั้งการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต หรือระบบ WIFI ในแต่ละพื้นที่ก็ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงและยังมีคุณภาพที่แตกต่างกันอีกด้วย

นอกจากความไม่พร้อมของอุปกรณ์สื่อสารแล้ว ตัวผู้เรียนเองก็อาจจะยังไม่พร้อมสำหรับการเรียนออนไลน์ โดยเฉพาะเด็กเล็กที่ยังต้องการผู้ใหญ่ในการให้คำแนะนำหรืออ่านใจเพื่อให้ฟังขณะเรียนออนไลน์ คุณอรอนงค์ โพธิรัมย์ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนนานาชาติแห่งหนึ่ง แสดงความคิดเห็นว่า การเรียนออนไลน์จำเป็นต้องแยกระดับของนักเรียน เช่น นักเรียนอนุบาลต้องเรียนผ่านกิจกรรมการเล่น และนักเรียนประถมศึกษาสามารถเรียนและสอนออนไลน์ได้ ส่วนผู้ปกครองนั้นก็จะได้รับผลกระทบโดยตรง เพราะต้องมีพ่อหรือแม่คอยช่วยเหลือ ซึ่งเห็นพ้องกับคุณวิจิตรา สุขสวัสดิ์ ผู้ปกครองอีกท่านหนึ่ง ที่เล่าว่า เด็กเล็กที่ต้องเรียนออนไลน์ จำเป็นต้องพึ่งพาพ่อแม่ ส่งผลให้พ่อแม่ต้องจัดสรรเวลาเพื่อช่วยเหลือลูกขณะเรียน และถ้าพ่อแม่ไม่มีเวลาหรือไม่สามารถดูแลลูกได้ ก็จะทำให้การเรียนไม่มีประสิทธิภาพ ขณะที่คุณหทัยรัตน์ ขุนพิสิฐ ที่ต้องดูแลลูกเล็กวัยประถมและเลี้ยงลูกวัย 5 ขวบ มองว่า การเรียนการสอนออนไลน์เป็นการผลักภาระเรื่องการเรียนรู้ให้กับผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่มีงานทำอยู่ที่บ้านก็ไม่ได้ทำงาน แต่ต้องสละเวลาในการควบคุมให้ลูกนั่งเรียนกับโทรศัพท์ ซึ่งเป็นการสร้างความกดดันและความเครียดให้กับทั้งตัวเด็กและผู้ปกครองด้วย (รัชวดี แสงมเหษณ์, 2560)

2. ความเสมอภาคทางการศึกษาจากฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีนั้น จะสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาที่ดีได้มากกว่าก็เป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้วนั้น ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจนขัดสน ทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองก็จะมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าเช่นกัน และยังมีคุณภาพชีวิตที่ด้อยกว่าด้วย สภาพปัญหาทางการเงินในครัวเรือน จึงทำให้เด็กมักจะต้องออกจากกลางคัน หรืออาจต้องเสียสละให้พี่น้องคนใดคนหนึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนแทน และทำให้บางครอบครัวไม่สามารถสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ด้วย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แต่อย่างไรก็ตามความไม่เท่าเทียมทางด้านการศึกษาระหว่างเมืองและชนบท พบว่า ความแตกต่างระหว่างความเป็นเมืองและชนบท มีผลต่อการได้รับโอกาสทางการศึกษา โดยคนเมืองมีโอกาสมากกว่าคนชนบท รวมถึงทรัพยากรครัวเรือน ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมก็มีผลเช่นกัน โดยครอบครัวที่ยากจนมีแนวโน้มจะได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าครอบครัวที่ร่ำรวย ซึ่งไม่เพียงแต่การมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันเท่านั้น (มาภรณ์ ภัทรวิชัย และปัทมา อมรสิริสมบุรณ์, 2550) สอดคล้องกับรัชวดี แสงมเหษณ์ กล่าวว่า ความเสมอภาคหรือความไม่เท่าเทียมกันในสังคมมากที่สุดคือ ด้านรายได้และทรัพย์สิน ยิ่งสังคมมีความแตกต่างด้านรายได้และทรัพย์สินมากเท่าใด ยิ่งทำให้สังคมมีความเสมอภาคกันมากขึ้นเท่านั้น และชาญชัย ฤทธิร่วม ได้อธิบายความเสมอภาคทางการศึกษาว่า มีสาเหตุมาจากประชาชนไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานหรือความเท่าเทียมกันในสังคมอันเนื่องมาจากความยากจน

จากที่กล่าวมา เมื่อกล่าวถึงปัญหาความเสมอภาคของสังคมไทย จึงมักจะนึกถึงความเสมอภาคทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ได้แก่ การมีรายได้ต่างกันมากเกินไประหว่างคนรวยและคนจน ซึ่งความยากจนมีทั้งยากจนอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ ความยากจนทางรายได้ รวมถึงการได้รับปัจจัยพื้นฐานของความต้องการของมนุษย์ และความยากจนที่เป็นนามธรรม เช่น สุขภาพอนามัยที่อ่อนแออย่างแย่มาก ระดับการศึกษาต่ำ ถูกกีดกันในสังคม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การขาดอิสรภาพและความยุติธรรม และการไม่มีปากมีเสียงในสังคมที่จะเรียกร้องสิทธิของตัวเองได้ ซึ่งจะเห็นว่าความยากจนไม่เพียงแต่การไม่มีเงินทองเท่านั้น การขาดโอกาสเข้าถึงการศึกษา การบริการสาธารณะต่างๆ ก็ถือว่าเป็นความยากจนด้วย

การศึกษาจึงส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจน ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงควรต้องดำเนินการ โดยมุ่งกระจายโอกาสการศึกษาไปสู่สมาชิกทุกกลุ่มในสังคม โดยเฉพาะคนจน เพื่อบรรเทาความเสมอภาคในทางตรงกันข้าม ความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจและสังคม ก็ได้ส่งผลต่อความเสมอภาคทางการศึกษาด้วยเช่นกัน คนที่ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ขณะที่คนที่ยังรวยก็ยังมีโอกาสมาก

3. ความเสมอภาคทางการศึกษาจากสถานะและวัฒนธรรมในครอบครัว วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของครอบครัวเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีผลต่อการศึกษานักเรียน เด็กในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ จะมีโอกาสได้เรียนตามเกณฑ์มากกว่าเด็กจากครอบครัวที่ขาดพ่อแม่ หรือมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว นอกจากนั้น ความเชื่อ วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของพ่อและแม่ จะมีผลต่อโอกาสทางการศึกษาของเด็ก ครอบครัวที่พ่อแม่มีการศึกษา มักจะส่งเสริมและลงทุนทางการศึกษาให้กับบุตรมากกว่าครอบครัวที่พ่อแม่มีการศึกษาน้อย นอกจากนั้น ยังมีแนวโน้มว่าพ่อแม่ที่มีประสบการณ์ทางการศึกษาเช่นใด มักส่งเสริมลูกให้ไปในทิศทางเดียวกันด้วย

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้สำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 (ไตรมาส1) พบว่า กลุ่มอายุ 15-24 ปี มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด ร้อยละ 91.4 รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 25-34 ปี ร้อยละ 84.4 กลุ่มอายุ 6 -14 ปี ร้อยละ 69.6 นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายในการใช้อินเทอร์เน็ตของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ร้อยละ 32.2 เสียค่าใช้จ่ายจำนวน 200-399 บาท รองลงมาจำนวน 400-599 บาท ร้อยละ 19.0 เสียค่าใช้จ่าย 600-799 บาท ร้อยละ 17.9 และมากกว่า 800 บาทขึ้นไปร้อยละ 16.4 ส่วนอุปกรณ์ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต พบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใช้โทรศัพท์มือถือแบบ Smart Phone ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตร้อยละสูงถึง

ร้อยละ 94.7 ใช้ PC ร้อยละ 38.8 ใช้ Notebook ร้อยละ 16.6 และ Tablet ร้อยละ 6.9 ส่วนกิจกรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้ Social Network ร้อยละ 94.1 รองลงมาคือใช้ในการดาวน์โหลดกิจกรรมเพื่อความบันเทิง ร้อยละ 89.3 ใช้ในการอัปโหลดข้อมูลเพื่อการแบ่งปัน (share) บนเว็บไซต์ร้อยละ 57.0 และค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการ ร้อยละ 45.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) จากสถิติจะเห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนนั้นไม่ได้มีความพร้อมหรือตอบสนองความต้องการ ที่จะรองรับการเรียนการสอนในระบบด้านการศึกษานี้

หลังจากรัฐบาลประกาศปิดสถานศึกษาชั่วคราว เพื่อควบคุมการระบาดของไวรัสโควิด-19 ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจึงเปลี่ยนมาเรียนออนไลน์ ภายใต้ข้อจำกัดมากมาย ทั้งความพร้อมของอุปกรณ์ โปรแกรม สัญญาณอินเทอร์เน็ต ไปจนถึงความเชี่ยวชาญของผู้ใช้งาน ซึ่งผู้เขียนได้ลงพื้นที่ในชนบทเพื่อสัมภาษณ์ผู้ปกครองและนักเรียนถึงสถานการณ์การเรียนการสอนออนไลน์ ทำให้ตอกย้ำถึงความเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนการสอนออนไลน์ของนักเรียนที่ชัดเจนมากขึ้น และจากการสัมภาษณ์ผู้สอน พบว่า ผลสำรวจปัญหาอุปสรรคที่นักเรียนและผู้ปกครองได้รับจากการเรียนการสอนออนไลน์ สรุปได้ดังนี้ คือ 1) มีนักเรียนบางส่วน ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอนออนไลน์ คือ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต โทรทัศน์ 2) ในพื้นที่ชนบทไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ ไม่สามารถเรียนทางออนไลน์ได้ และไม่มีจานดาวเทียม หรือจานดาวเทียมรับสัญญาณไม่ได้ 3) ในพื้นที่ที่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต ก็เกิดปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ตล่มและสัญญาณไม่เสถียร บางครอบครัวต้องจำต้องมาปรับจูนสัญญาณใหม่ 4) เด็กนักเรียนไม่มีสมาธิในการเรียน ไม่สามารถเรียนด้วยตนเองได้ ขาดแรงจูงใจ เพราะไม่มีครูคอยกระตุ้นเตือนเหมือนในห้องเรียน และ 5) ภายในครอบครัวมีพี่น้องอยู่ในวัยกำลังเรียนหนังสือหลายคน และต่างระดับชั้น แต่มีโทรทัศน์เพียงเครื่องเดียว ทำให้ไม่สามารถเรียนได้ตามข้อกำหนด นอกจากนี้ ในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีปริมาณเด็กต่อห้องมากกว่าเกินเกณฑ์ที่กำหนดหรือตามมาตรฐาน ปัญหาครูผู้สอนไม่สามารถดูแลเอาใจใส่นักเรียนได้อย่างทั่วถึงในการเรียนปกตินั้นมีแต่เดิมอยู่แล้ว และเมื่อเข้าสู่ห้องเรียนออนไลน์ จึงคาดว่าปัญหาก็จะทวีความรุนแรงและเกิดช่องว่างจากความสัมพันธ์มากขึ้น ซึ่งเมื่อรวมกับปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ เด็กกลุ่มหนึ่งอาจถูกทิ้งเอาไว้ โดยที่ไม่มีใครเหลียวแล และอาจถูกกดดันจนต้องออกจากระบบการศึกษาไปในที่สุดก็ได้

4. ความเสมอภาคในการเข้าถึงสารสนเทศดิจิทัล

ความเสมอภาคการเข้าถึงสารสนเทศดิจิทัลก้าวถึงจุดที่พบทางออกของการแก้ปัญหา ตามที่ (Jung, Park, & Lee, 2014) กล่าวว่า การสร้างชุมชนอย่างยั่งยืนผ่านนโยบายความเสมอภาคการเข้าถึงสารสนเทศดิจิทัล มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อขจัดช่องว่างทางดิจิทัลระหว่างพื้นที่ในเมืองและชนบท (2) เพื่อสร้างทรัพยากรใหม่ที่ได้จากภาคอุตสาหกรรม และ (3) เพื่อสร้างชุมชนท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน พบว่า ต้องเน้นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์มากกว่าโครงสร้างพื้นฐาน และการสร้างวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งเป็นการจูงใจให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมเชิงรุก ซึ่งเป็นความสำคัญของความสำเร็จของนโยบาย อย่างไรก็ตาม (Hilbert, M, 2010) พบว่า ผลความพยายามของวิสัยทัศน์ที่มีความเสมอภาคในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ดิจิทัลนั้นเป็นปัจจัยรองในการสร้างความเหมาะสมให้กับภาคส่วนที่มีความพยายามเฉพาะ ดังนั้น จึงต้องเริ่มต้นแก้ปัญหาความไม่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เสมอภาคและความไม่ยุติธรรม ดังที่ (Mansell, 2010) พบว่าสังคมนานาชาติมีนโยบายและยุทธศาสตร์ไว้เพื่อแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคและความไม่ยุติธรรม สังคมนานาชาติหลายแห่งมีความขัดแย้งสูงในค่านิยมและระบบอาวุโส จึงต้องวิเคราะห์หาวิธีให้สิทธิเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและภาวะการร่วมกัน โดยใช้ชุดแนวทางการใช้ที่คัดเลือกไว้แล้วเชื่อมโยงกับความสามารถในการรู้ทางดิจิทัล มีแนวโน้มสูงที่จะสามารถทำงานเพื่อเป็นสะพานเชื่อมโยงความเสมอภาคในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ดิจิทัล ที่สามารถลดการกีดกันทางดิจิทัลผ่านแนวทางการใช้งาน ความพร้อมของภาครัฐที่จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การมีส่วนร่วมในระดับรากหญ้า การบูรณาการพัฒนาระบบเศรษฐกิจสังคมเข้ากับคุณค่าความเป็นมนุษย์ และการใช้ประโยชน์จากบรรดาเทคโนโลยีที่มีทั้งอุปกรณ์ไร้สายและแถบความถี่กว้างที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เข้าใจกระบวนการทัศน์ใหม่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่ยอมรับเทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมในชุมชน การพัฒนาแผนระดับชาติโดยกำหนดวาระของความร่วมกันทางดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทและบริบททางประชากรที่ได้รับบริการต่ำ โดยให้องค์กรท้องถิ่น เช่น เทศบาล เป็นตัวขับเคลื่อน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ที่พบว่า สารสนเทศและโทรคมนาคมพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และเน้นประสิทธิผลของการจัดการสาธารณะ โดยเทศบาลและหน่วยงานท้องถิ่นเป็นหน่วยดำเนินการร่วมกันทางดิจิทัลจะช่วยชุมชนเอาชนะความยากจนและความอยุติธรรมได้ โดยบันไดขั้นแรกคือความรู้ดิจิทัล จากสัมฤทธิ์ผลของคอมพิวเตอร์ที่มีภาวะอยู่ร่วมกันได้แก่ สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต ขั้นที่สอง จากการสร้างศักยภาพระดับมืออาชีพ สัมฤทธิ์ผลด้วยคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ขณะเดียวกัน บริการเครือข่ายสังคมเพื่อการร่วมกันให้โอกาสแก่ประชาชนทั่วไปเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ผ่านเว็บ ต้องให้มีการเข้าถึงที่เรียบง่ายและตรงความต้องการ ที่ได้ผลจากการทดลองที่บ่งบอกว่า จะพัฒนากลไกการค้นที่มีการพิจารณามุมมองที่เกี่ยวข้องของการร่วมกันทางสังคมและดิจิทัล เพื่อแก้ปัญหาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเข้าถึงอย่างมีระดับสากลในองค์ความรู้

การร่วมกันทางดิจิทัลออกแบบมาเพื่อนำมาใช้กับผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม เศรษฐกิจ จากแถบความถี่กว้าง ต้องให้ความเป็นส่วนตัวและการควบคุมดูแลออนไลน์เพื่อให้ความสำคัญกับวาทกรรมการร่วมกันทางดิจิทัล จะเป็นการส่งเสริมและทำให้ภาวการณ์การกีดกันทางสังคมและความไม่เสมอภาคอยู่ในสถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น การสร้างการร่วมกันทางสังคมต้องเริ่มจากการสร้างวาทกรรม ศึกษาการร่วมกันทางสังคมที่แสดงออกในนโยบายการร่วมกัน ที่อยู่บนพื้นฐานทางดิจิทัลที่เชื่อมต่อการใช้ถ้อยคำชักจูงโน้มน้าว พบว่า การใช้ศิลปะการใช้ถ้อยคำการร่วมกันทางดิจิทัลนำไปสู่ประเด็นการร่วมกันทางสังคมสู่ระดับแนวหน้า และการเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพของวาทกรรมและเทคโนโลยีกับแนวปฏิบัติและประเภทซึ่งไกลประเด็น นอกจากต้องเริ่มจากวาทกรรมแล้วต้องสร้างความเข้าใจให้มากขึ้นและต้องมีการรอบ แนวคิด (Walton, PKop, 2013) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทำให้มีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้นของช่องว่างการมีส่วนร่วม ในประเด็นความสามารถของบุคคลที่จะเชื่อมต่อเข้ากับเทคโนโลยีต้องสร้างความเข้าใจให้มากขึ้นกับการร่วมกันทางดิจิทัลและต้องมีการรอบแนวคิดเพื่อนิยามและแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคทางดิจิทัล นอกจากนี้ปัญหาการรู้หนังสือและการรู้ดิจิทัลก็เป็นปัญหาการร่วมกันทางดิจิทัลด้วย พบว่า การเชื่อมโยงพลเมืองเข้าด้วยกันผ่านการเข้าถึงแถบความถี่กว้าง ของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ได้ทำให้สามารถพิสูจน์ ตำนานการร่วมกันทางดิจิทัลในหมู่ผู้ด้อยโอกาส ว่าอาจจะหน่วง

เหนียวแน่นและวิทยาศาสตร์ในการส่งเสริมการเข้าถึงแถบความถี่กว้างเพื่อการร่วมกันทางสังคมและการพัฒนาพลเมืองเช่นเดียวกับ ที่พบว่า เพื่อประโยชน์แก่ผู้ด้อยโอกาสมีความจำเป็นที่จะทำให้สื่อใหม่มีความเรียบง่ายเข้ากับวิถีชีวิตในชนบทให้รวบรวมเข้ามาให้เป็นส่วนหนึ่งกับการรู้ดิจิทัลและเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันทางอิเล็กทรอนิกส์ แต่อย่างไรก็ตาม ชนรุ่นใหม่อาจค่อยๆ เปลี่ยนมุมมองที่มีต่อความทันสมัยและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ชัยชนะในการเปลี่ยนแปลงที่มีสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เป็นไปในทางที่ดีอาจสามารถทำให้เกิดความเป็นจริงได้มากขึ้นกับการส่งเสริมการเข้าถึงแถบความถี่กว้างเพื่อการมีส่วนร่วมทางสังคมและการพัฒนาพลเมือง

เทคโนโลยีใหม่สร้างสรรค์สังคม ขณะเดียวกันก็สร้างเสมอภาคในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ดิจิทัลกับผู้ด้อยโอกาสด้วยเช่นกัน และจากการมีสารสนเทศในสังคมอย่างท่วมท้นทำให้เกิดปัญหาการจัดระเบียบทางสังคมสังคมมีความล้มเหลว เพราะสังคมมีทั้งข้อมูลที่ทรงพลัง และข้อมูลที่ไม่สะอาด จึงเป็นภาระหน้าที่ที่ผู้ใช้เทคโนโลยีใหม่ต้องเรียกหาปัญญาซึ่งคอมพิวเตอร์ไม่มี เป็นปัญหาที่เกิดจากการตกผลึกของการอบรมเนื้อหาสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับกระบวนการอบรมควรใช้สถาบันราชการในท้องถิ่นเป็นหน่วยขับเคลื่อน ร่วมกับเครือข่ายที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อการร่วมกันทางดิจิทัลอันนำไปสู่การร่วมกันทางการเมือง

5. บทสรุป

วิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งต่อระบบการศึกษาในระดับโลกและระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทยที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากแบบเผชิญหน้าไปสู่การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งแม้จะเป็นทางเลือกสำคัญในการรักษาความต่อเนื่องของการศึกษา แต่กลับสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความเสมอภาคและความไม่เสมอภาคทางการศึกษา อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือผู้ที่ขาดแคลนทรัพยากร เช่น อุปกรณ์ดิจิทัล สัญญาณอินเทอร์เน็ต หรือแม้กระทั่งทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัลของผู้สอน

ในขณะที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคของ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) อย่างเต็มรูปแบบ เทคโนโลยี AI ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของการศึกษา ตั้งแต่ระบบการจัดการเรียนรู้แบบอัจฉริยะ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียน ไปจนถึงการสอนแบบปรับตามรายบุคคล (Personalized Learning) อย่างไรก็ตาม โอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี AI เหล่านี้กลับไม่ได้กระจายอย่างเท่าเทียม ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ที่สามารถใช้เทคโนโลยีได้กับผู้ที่ยังเข้าไม่ถึง

ดังนั้น การส่งเสริม ความเสมอภาคทางการศึกษาในการเข้าถึงเทคโนโลยี AI จึงเป็นประเด็นที่หน่วยงานด้านการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน ไม่ว่าจะเป็นการจัดระบบสวัสดิการด้านการศึกษาที่เหมาะสม สนับสนุนการเข้าถึงอุปกรณ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมถึงการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลให้แก่ทั้งผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้การศึกษาไม่เพียงสิทธิของบางกลุ่ม แต่เป็นโอกาสของทุกคนอย่างแท้จริง การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลและการนำ AI มาใช้ในการศึกษา จึงมิใช่เพียงทางเลือก แต่คือความจำเป็น การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่ทุกคนต้องปรับตัวและเตรียมพร้อม ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความยืดหยุ่น เปิดรับการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เปลี่ยนแปลง และกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาในยุคนี้จึงไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหา แต่คือการสร้างระบบที่เอื้อต่อ ความเสมอภาค ความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของทุกคน บนพื้นฐานของเทคโนโลยีและมนุษยธรรมควบคู่กันไป

เอกสารอ้างอิง

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2562). มนุษย์ในโลกดิจิทัล, การประชุมวิชาการมานุษยวิทยาครั้งที่ 13, 4 กรกฎาคม 2562, ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2562). วิเคราะห์ความเสมอภาคทางสังคมด้านการศึกษาของพลเมืองชายขอบ. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 2(4), 49-60.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). ความเสมอภาค, มติชนสุดสัปดาห์, [27 สิงหาคม-2 กันยายน].
- ภรณ์ยู มายูร และอลงกรณ์ อรรถแสง. (2561). บทบาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอในการแก้ไขปัญหาความเสมอภาคในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม, วารสารการเมืองการปกครอง, 81-94.
- สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). โครงการศึกษาวิจัยประเด็นนโยบายเชิงลึกด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนและสังคมไทยภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่หลังวิกฤตเศรษฐกิจ. เข้าถึงได้จาก <http://social.nesdb.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเสมอภาคในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม.,
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). สรุปผลที่สำคัญการสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 (ไตรมาส 1). เข้าถึงได้จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/>
- ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค. (2563). การเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาในยุค COVID-19 ยิ่งจำเป็น ต้องให้ความสำคัญ กับ ประเด็น ความเสมอภาค และทรัพยากรของผู้เรียน. เข้าถึงได้จาก <https://www.eef.or.th/378/>
- อุมาภรณ์ ภัทรวงษ์ และปัทมา อมรสิริสมบูรณ์. (2550). ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา: เมืองและชนบท, ประชากรและสังคม. นครปฐม : สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- Ferdinand Mount. (2022). Five types of inequality. Retrieved from <https://www.jrf.org.uk/report/five-types-inequality>
- Hilbert, M. (2010). The end justifies the definition: The manifold outlooks on the digital divide and their practical usefulness for policy-making, Telecommunications Policy.
- Jung, M.C., Park, S., & Lee, J.Y, (2014). Information network villages: A community-focused digital divide reduction policy in rural Korea, Australian Journal of Telecommunications and the Digital Economy.
- Mansell, R. (2010). The life and times of the information society, Prometheus, 165-186.
- Walton, P., Kop, T., Spriggs, D. & Fitzgerald, B. (2013). A digital inclusion: Empowering all Australians, Australian Journal of Telecommunications and the Digital Economy.

การประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)

เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้

The application of Learning Media Through Artificial Intelligence (AI)

Technology to Enhance the Efficiency of Learning Management

พระคทา สการโว (เรื่อนเงิน) พระวิเทศพรหมคุณ สมชัย ศรีนอก ชวาล ศิริวัฒน์

PhraKhatha Sakarawo (Rueanngoen) PhraWidesbrommakun Somchai Srinok Chaval Siriwat

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sakda.ngan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการส่งเสริมประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในบริบทของการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 การนำ AI มาใช้ในการศึกษา เช่น ระบบแนะนำเนื้อหาอัตโนมัติ การเรียนรู้แบบปรับตามผู้เรียน (personalized learning) และการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมผู้เรียน สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการรายบุคคล อย่างไรก็ตาม ยังพบอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ AI ได้แก่ ความไม่พร้อมของอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะดิจิทัลของผู้เกี่ยวข้อง ปัญหาทางการเงิน และข้อจำกัดเชิงนโยบาย

บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางการจัดการปัญหาดังกล่าวโดยประยุกต์ใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของ Kurt Lewin ที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การละลายพฤติกรรม (Unfreezing) การเปลี่ยนแปลง (Changing) และการสร้างพฤติกรรมใหม่ (Refreezing) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระดับองค์กรทางการศึกษา พร้อมข้อเสนอแนะด้านนโยบาย ได้แก่ การกำหนดนโยบายสนับสนุนจากผู้บริหาร การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ การอบรมพัฒนาครู และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างระบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสอย่างเท่าเทียมให้กับผู้เรียนทุกคน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้, เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI), ส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้

Abstract

This academic article aims to explore the application of learning media through Artificial Intelligence (AI) technology to enhance the effectiveness of learning management in the digital age, particularly in the context of rapidly changing online teaching and learning following the COVID-19 pandemic. The use of AI in education, such as automatic content recommendation systems, personalized learning, and analysis of learner behavior data, can help provide learners with effective learning experiences tailored to their individual needs. However, significant obstacles remain in accessing AI-based learning media, including the unavailability of equipment, information technology, stakeholders' attitudes, financial issues, and policy limitations.

This article presents a management approach to the aforementioned issues by applying Kurt Lewin's change theory, which consists of three steps: Unfreezing, Changing, and Refreezing. These steps aim to achieve sustainable changes at the educational organizational level. Policy recommendations include establishing supportive policies from management, creating learning innovations, training and developing teachers, and allocating resources appropriately. Moreover, the effective application of AI will be a crucial mechanism for enhancing educational quality, reducing disparities, and creating an equitable learning system for all students.

Keywords: The application of learning media, artificial intelligence (AI) technology, to enhance the efficiency of learning management.

บทนำ

การจัดการเรียนรู้เป็นการประกอบขึ้นของความรู้อย่างต่อเนื่องจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง มนุษย์ทั้งมวลล้วนแต่ได้รับการส่งต่อความรู้ ความคิด ทักษะคติ ระเบียบปฏิบัติ ประเพณี และวัฒนธรรมตั้งแต่เยาว์วัยต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมตามแต่การสังกัดในสถาบันทางสังคมนั้นได้ และรูปแบบการเรียนรู้โดยอิงสังคมนี้ไม่มีสูตรสำเร็จที่สามารถทำได้แล้วจะจบสิ้น ด้วยสังคมมีลักษณะเป็นพลวัตมีการเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา สิ่งหนึ่งสิ่งใดเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นไม่มากก็น้อย (ฤดีมน ศรีสุพรรณ, 2559) กระนั้น การเรียนรู้ที่กล่าวถึงนั้นก็เพียงรูปแบบการเรียนรู้โดยพื้นฐานของบุคคล หากแต่ต้องได้รับการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในระบบโรงเรียนอีกทางหนึ่ง ซึ่งการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนดขึ้นของสถานศึกษานั้น กุลิสรา จิตระขุณานิช (2563) ให้นิยามว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ โดยมีผู้สอนเป็นผู้จัดกระบวนการ ซึ่งต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนอยู่ตลอดเวลา ผู้สอนจึงต้องมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับศาสตร์ที่ตนสอนเป็นอย่างดี รวมทั้งต้องมีศิลป์ในการถ่ายทอดและจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมด้วย โดยองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

หลักสูตร จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ผู้สอน และผู้เรียน จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบทั้งหมดนี้ ล้วนแต่เป็นส่วนเสริมเพื่อสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเป้าประสงค์ของศาสตร์ให้กับผู้เรียนทั้งสิ้น

ดังที่ทราบแล้วว่า สื่อการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ และด้วยสถานการณ์ปัจจุบันยังทำให้สื่อการเรียนรู้มีความสำคัญมากขึ้น กล่าวคือ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดรูปแบบการเรียนการสอนให้หลากหลายขึ้น ดังนี้ 1) On-Site เป็นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เหมาะกับโรงเรียนที่มีผู้เรียนน้อย และต้องปฏิบัติตามมาตรการของรัฐอย่างเคร่งครัด 2) On-Air จัดการเรียนรู้ผ่านมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม 3) Online จัดการเรียนรู้โดยผู้สอนดำเนินการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 4) On-Demand จัดผ่านระบบแอปพลิเคชัน และ 5) On-Hand เป็นการมอบหมายใบงานให้ผู้เรียนทำที่บ้าน (กรมประชาสัมพันธ์, 2564) โดยถือได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ (Online) ได้รับความนิยมมากที่สุด แต่ก็ยังเป็นปัญหาย่อยมาก อาทิ สมาธิในการเรียนของผู้เรียน ความกระตือรือร้น การเรียนไม่ทัน รวมทั้งปัญหาด้านอุปกรณ์การเรียน (Chaichumkhun, 2564) เช่นเดียวกับ เบญจวรรณ เรืองศรี และคณะ (2564) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ทำให้เกิดปัญหาด้านการเข้าถึง ภาวะถดถอย และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทั้งยังส่งผลต่อสุขภาพจิตผู้เรียน หรือจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนที่ต้องเรียนรู้อย่างออนไลน์จากผลกระทบของสถานการณ์ปัจจุบันในการศึกษาของ Syauqi, Munadi and Triyono (2020) กล่าวว่า การเรียนออนไลน์ไม่สามารถให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ดีได้ แต่ถึงอย่างไรก็ยังถือเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สะดวก ดังนั้น ในการเรียนจัดการเรียนรู้ออนไลน์จึงจำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้สามารถจดจ่อกับบทเรียนได้ตลอดระยะเวลาของการเรียน ทดแทนหรือเสริมประสบการณ์ที่ควรได้รับเช่นเดียวกับการเรียนแบบปกติ รวมทั้งการแก้ปัญหาการเข้าถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนอย่างกะทันหัน

ในการจัดการเรียนรู้อย่างออนไลน์ สื่อการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้เรียน จึงควรมีลักษณะที่หลากหลาย อาทิ รูปภาพ เสียง วิดีโอ บทความ หรือเทคโนโลยีอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนนั้น ผู้สอนจึงต้องมีการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้และคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ อย่างรอบคอบ (วิทยา วาโย และคณะ, 2563) เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนรู้ ซึ่งประสิทธิผลคือผลสำเร็จหรือการบรรลุผลตามความมุ่งหมาย อาจเป็นได้ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (ณัฐวัชร จันทโรธรณ์ และพงษ์ศักดิ์ พัวพรพงษ์, 2563) ดังนั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนในระบบออนไลน์จึงมีความจำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ บทความนี้จึงมุ่งเสนอการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ปัญหาการเข้าถึงสื่อทั้งของผู้เรียนและผู้สอน เสนอแนะแนวทางการจัดการปัญหา ตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อการสนับสนุนของผู้บริหาร

1. การเข้าถึงเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)

การเข้าถึงตามนิยามของ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ให้ความหมายโดยสรุปได้ว่า เป็นการเข้าใจหรือรับรู้ในสิ่งๆ หนึ่งเป็นอย่างดี หรืออีกประการหนึ่งคือการเข้าใจลึกซึ้งเพื่อให้สามารถรับรู้ในสิ่งที่ต้องการทราบได้ ในส่วนของสื่อการเรียนรู้ กุติสรา จิตรชญาวนิช (2563, น. 201–202, 208) ให้ความหมายว่า เครื่องมือที่เป็นตัวกลางในการช่วยผสมหรือส่งผ่านองค์ความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์แห่งการเรียนรู้ในครั้งนั้นๆ โดยสื่อการเรียนรู้แบ่งได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) วัสดุ 2) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ 3) เทคนิควิธี 4) สิ่งพิมพ์ 5) สื่อธรรมชาติ และ 6) บุคคลหรือวิทยากร

ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้จึงสามารถจำแนกความหมายได้เป็น 2 นัยยะ ดังนี้ 1) การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ หมายถึง การเข้าใจในลักษณะ รูปแบบ วิธีการ และการใช้ประโยชน์ของสื่อการเรียนรู้กันอย่างลึกซึ้งซึ่งสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว โดยตั้งอยู่บนหลักความสอดคล้องกับพฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเกิดความเข้าใจในสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการสอนดีแล้ว ก็สามารถนำไปสู่การเลือกสรรสื่อการสอนที่ถูกต้อง โดยมองมิติเชิงการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ภูมิหลังผู้เรียน การเข้าถึงของผู้เรียน พฤติกรรมช่วงวัย ความแตกต่างในการรับรู้ ความพร้อมรับการเรียนรู้ หรืออื่นๆ ตามแต่บริบทเชิงพื้นที่ ซึ่งสื่อการเรียนรู้ที่ถูกปรับแต่งให้สอดคล้องกับบทเรียนตามความเข้าใจของผู้ใช้สื่อ นั้น จะเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอด และทำให้เกิดประสิทธิผลในการเรียน 2) การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ หมายถึง การมีสื่อการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับตัวหรือสามารถเรียกใช้ สืบค้น และเสาะหาให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ อาทิ การมีเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถนำสื่อดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนนั้นได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งอาจมีสื่อการสอนที่ผู้สอนสามารถเข้าถึงและเรียกใช้ได้จำนวนมาก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของผู้เรียน ผู้สอนจึงต้องคำนึงถึงผลของการใช้สื่อการเรียนรู้กับผู้เรียนกลุ่มนั้นๆ เช่นกัน

จากที่กล่าวมานั้น การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ในความหมายทั้ง 2 นัยยะล้วนแต่สำคัญต่อการเลือกใช้สื่อที่เลือกสรรมาทั้งสิ้น เพราะหากผู้สอนมีสื่อหรือสามารถเรียกใช้สื่อเหล่านั้นได้ตามความหมายที่ 2 แต่ขาดความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตน สื่อนั้นก็ไร้ประโยชน์และไม่สามารถสนองตอบกับความต้องการในจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ แต่หากผู้สอนมีสื่อเหล่านั้นอยู่และมีความเข้าใจในรูปแบบ ลักษณะ กระบวนวิธีการใช้อย่างถ่องแท้ ผู้สอนก็สามารถปรับประยุกต์ให้สื่อเหล่านั้นเป็นเครื่องมือส่งผ่านองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้ การใช้สื่อการเรียนรู้สามารถกล่าวได้ทั้งมุมมองของผู้สอนที่นำสื่อเหล่านั้นไปใช้เพื่อการสอนในชั้นเรียน และมุมมองของผู้เรียนที่เป็นผู้รับสื่อตลอดจนเรียนรู้จากสื่อเหล่านั้น

2. ปัญหาการเข้าถึงเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเรียนการสอนออนไลน์

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนการสอนมีหลายประการ หนึ่งในปัญหานั้น คือ สื่อการเรียนรู้ ดังการศึกษาของ จิตติวิทย์ พิทักษ์ พงษ์พิทยา สัพโส และอิสรา ก้านจักร (2562, น. 231) ที่ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนดนตรีของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า ปัญหาที่อยู่ในระดับมากที่สุด 2 รายการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

คือ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและปัญหาการใช้สื่อการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ ยุทธนาวิ เมืองทอง (2555, น. 99) ที่ได้สำรวจปัญหาการเรียนการสอนดนตรีช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โดยรวมของปัญหาจะอยู่ในระดับกลาง แต่ปัญหาด้านสื่อการสอนเป็นปัญหาที่อยู่ในระดับมาก กระนั้น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อก็ยังพบได้มากในปัจจุบัน ดังที่ สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ และอรุณ ชาญชัยเชาว์วิวัฒน์ (2565) กล่าวถึงปัญหาประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ คือ ความไม่พร้อมในการเข้าถึงสื่ออุปกรณ์ เช่นเดียวกับ Hamid R., SENTRYO I. and HASAN S. (2020, pp. 85) FATONI ET AL. (2020, pp. 570) และ ไทยรัฐออนไลน์ (2563) ที่กล่าวถึงข้อเสียของการเรียนออนไลน์ คือ การเข้าไม่ถึงสื่ออุปกรณ์ อินเทอร์เน็ต และเครื่องมือที่ใช้เป็นสื่อกลางในการเรียน ซึ่งสื่อการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ดังการศึกษาของ Rasmitadila ET AL. (2020, pp. 90) ที่พบว่า ปัจจัยที่ทำให้บรรลุผลในการเรียนออนไลน์ประการหนึ่งคือความพร้อมในการใช้สื่อการเรียนรู้ และ Samoylenko N., Zharko L. and Glotova A. (2022, pp. 49) ที่ศึกษาการใช้สื่อ ICT และ E-learning ในการสอน พบว่า สื่อเหล่านี้ช่วยให้เกิด ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ได้ ทั้งช่วยติดตามความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน ช่วยในการประเมินผลการเรียน ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน รวมถึงช่วยสร้างทักษะทางภาษาและทักษะอื่นที่สำคัญให้กับผู้เรียนได้

เห็นได้ว่าปัญหาประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์คือสื่อการเรียนรู้ ซึ่งสื่อการเรียนรู้เป็นนับปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ ทว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อการเรียนรู้ยังคงมีอยู่แม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจประกอบด้วยบริบทและสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นพลวัตก่อให้เกิดปัญหานั้นก็เป็นได้ ในที่นี้ ผู้เขียนได้จำแนกเหตุแห่งปัญหาในการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้อย่างกว้างไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาบริบทสังคมและสภาวะวิกฤต ในประเด็นนี้สามารถเห็นได้จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ในปัจจุบัน กล่าวคือ การเข้ามาของโรคซึ่งถือเป็นสภาวะวิกฤตทำให้รูปแบบการเรียนการสอนในที่ที่ตั้งต้องปรับเปลี่ยนไปใช้รูปแบบออนไลน์ ดังการศึกษาของ ธงชัย ชูนาพรม และธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี (2564, น. 87) ที่กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนในสถานการณ์ปัจจุบันจากเดิมที่จัดในสถานที่ตั้งเป็นรูปแบบออนไลน์ ทำให้เกิดข้อจำกัดในเรื่องการเข้าถึงสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนทั้งโทรศัพท์ โทรทัศน์ หรือคอมพิวเตอร์ ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ความล้มเหลวในการจัดการเรียนรู้ การขาดประสบการณ์การใช้งานหรือขาดสื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นผลให้เกิดการชะงักในการเข้าถึงสื่อหรือเทคโนโลยีที่จะเป็นประโยชน์ในชั้นเรียน เห็นได้ว่าบริบทสังคมและสภาวะวิกฤตล้วนส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ ทั้งในส่วนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์จากที่ตั้งเป็นรูปแบบออนไลน์ หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน 2) ปัญหาการไม่ยอมรับและไม่ปรับตัว ประเด็นนี้ก็จะเห็นจะเป็นข้อหนึ่งที่ทำให้การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทำได้ยากขึ้น เพราะในบางครั้งผู้สอนจะยึดติดกับการถ่ายทอดที่มุ่งให้ผู้เรียนเลียนแบบทักษะจากผู้สอนโดยตรง การสอนแบบตัวต่อตัว หรือการสอนแบบมุขปาถะ ด้วยวิธีการเหล่านี้จึงอาจเกิดการไม่ยอมรับในการเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการสอน ไม่ปรับตัวกับสถานการณ์นั้น ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสื่อที่เป็นตัวกลางในการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ได้ อนึ่ง ในประเด็นนี้นอกจากการไม่ยอมรับและไม่ปรับตัวแล้ว อาจมีประเด็นอื่นที่ส่งผลได้ไม่มากนักน้อย คือ การยอมรับแต่ไม่ปรับตัวและการไม่ยอมรับแต่ปรับตัว ซึ่งประเด็นหลังนี้จะส่งผลต่อ

ปัญหาที่น้อยกว่าหรืออาจไม่ก่อให้เกิดปัญหาเลย ในส่วนของการยอมรับและปรับตัวไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาในแง่ของกระบวนการเปลี่ยนผ่าน ทั้งนี้ ในเรื่องการยอมรับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 แ่งหนึ่งอาจมาจากผู้เรียนร่วมด้วย ดังเช่นการศึกษาของ Egielewa P. et al. (2022, pp. 19–20) ที่ส่วนหนึ่งของการศึกษาพบว่าผู้เรียนให้การยอมรับในรูปแบบการเรียนออนไลน์ในระดับน้อย และโดยส่วนใหญ่ผู้เรียนเห็นว่าการเรียนในสถานที่ที่ได้ผลดีกว่า จึงชอบการเรียนในห้องเรียนที่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยมากกว่า สาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากการเข้าถึงเทคโนโลยีและสัญญาณอินเทอร์เน็ต ดังนั้น ปัญหาในประเด็นนี้จึงเป็นอีกหนึ่งปัญหาพื้นฐาน ซึ่งเกิดขึ้นภายในจิตใจจากการตัดสินใจภายใต้สถานการณ์แวดล้อม ในอีกแง่หนึ่งยังสะท้อนถึงความเป็นอนุรักษ์นิยมของระบบการศึกษา 3) ปัญหาทางการเงิน เนื่องจากสื่ออุปกรณ์หรือเครื่องมือทั้งทางกายภาพและเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์หลายชนิด ผู้ใช้จำเป็นต้องจัดซื้อเพื่อนำมาใช้งาน อาทิ แอปพลิเคชันโปรแกรม หรือแพลตฟอร์มต่างๆ เพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอนโดยเฉพาะเรื่อง เช่น โปรแกรมบันทึกโน้ต โปรแกรมบันทึกเสียง หรือโปรแกรมตัดต่อ สำหรับการเรียนดนตรี เป็นต้น ถ้าหากกล่าวถึงปัญหาที่ส่งผลต่อการเข้าถึงที่สำคัญยิ่งกว่า ปัญหานี้คงเป็นการขาดแคลนเครื่องมือที่ใช้ในการสอนหรือการเรียน ซึ่งถือเป็นประเด็นแรกของการเข้าถึงสื่ออื่นผ่านช่องทางออนไลน์ ในประเด็นนี้สอดคล้องกับ สิทธิศักดิ์ จินดาวงศ์ และคณะ (2556, น. 148–149) ที่กล่าวถึงปัญหาการเข้าถึงสื่ออันเนื่องมาจากงบประมาณที่มีไม่เพียงพอ ทำให้ผู้สอนจำเป็นต้องใช้สิ่งที่มีย่อย่างจำกัดแทน เช่น การใช้หนังสือเรียนของ สสวท. ข้อดีคือสามารถใช้ได้ง่ายและสอดคล้องกับหลักสูตร แต่ข้อเสียคือเป็นองค์ความรู้ที่ไม่เป็นปัจจุบัน ในส่วนของปัญหาอื่นๆ เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตในการเข้าถึงสื่อออนไลน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีไม่เพียงพอหรือแม้กระทั่งรูปแบบวิธีการสอนที่ซ้ำเดิม เช่นเดียวกับ สุริยะ หาญพิชัย และพัชรวงษ์ จุลสวัสดิ์ (2564, น. 136–137) และวิเชียร มั่นแหล่ และคณะ (2564, น. 333) ที่ศึกษาผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ พบว่าผู้ปกครองผู้เรียนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์และค่าอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยีกับผู้เรียนที่มีความต่างด้านสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ปัญหาทางการเงินจึงเป็นอีกประเด็นสำคัญ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในทางกายภาพ 4) ปัญหาเชิงนโยบาย ในประเด็นนี้สามารถเชื่อมโยงได้ถึงปัญหาการเงิน ตลอดจนปัญหาการไม่ยอมรับและไม่ปรับตัว กล่าวคือ หากผู้บริหารที่มีอำนาจกำหนดนโยบายขององค์กรไม่เห็นความสำคัญของสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนก็ไม่อาจเข้าถึงสื่อการสอนที่ดีและเหมาะสมกับการจัดสภาพห้องเรียนให้คล้ายคลึงกับห้องเรียนแบบปกติได้ อีกประการหนึ่ง คือนโยบายสามารถเป็นเครื่องชี้นำองค์กรให้ผู้ปฏิบัติงานปรับตัวตามสิ่งที่กำหนดขึ้นมาได้ ซึ่งหากไม่มีการกำหนดนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมก็อาจส่งผลให้เกิดการเมินเฉยต่อปัญหา แต่หากมีนโยบายว่าผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องปรับตัวและมีการสนับสนุนการปรับตัวด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ก็อาจส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น อย่างน้อยที่สุดขั้นไม่ยอมรับแต่ปรับตัว ดังเช่น สุวิมล มธุรส (2564, น. 41) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรตระหนักต่อการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ที่สอดคล้องกับยุคความปกติใหม่ (New Normal) ซึ่งควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงได้ สิ่งเหล่านี้จะส่งเสริมให้การเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น หากผู้กำหนดนโยบายเห็นปัญหา แก้ไขได้ตรงประเด็น และ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สอดคล้องกับสถานการณ์จริงก็จะช่วยคลี่คลายปัญหานั้นได้ไม่มากนักน้อย แต่หากผู้กำหนดนโยบายมองข้ามปัญหานี้ก็จะทับถมและทำให้การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ไม่เกิดประสิทธิผล

3. แนวทางการจัดการปัญหาการเข้าถึงเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)

จากประเด็นปัญหาในหัวข้อก่อนหน้า ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการเรียนรู้ อันประกอบด้วย ผู้เรียน ในฐานะผู้รับและใช้สื่อ ผู้สอน ในฐานะผู้ใช้สื่อ และผู้บริหาร ในฐานะผู้บริหารนโยบาย สื่อ ซึ่งหากมององค์กร (สถานศึกษา) อย่างองค์รวมแล้วจะพบว่าทุกเหตุเป็นผลให้เกิดปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ในที่นี้จึงจะนำเสนอแนวคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลง แก้ปัญหา และปรับเปลี่ยนองค์กร ทั้งเพื่อให้เกิดประสิทธิผล สร้างการพร้อมรับ ตลอดจนการปรับตัวให้บุคลากรองค์กรสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ โดยผู้เขียนได้นำแนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์กรของ Kurt Lewin มาใช้อธิบายและเป็นแนวทางโดยเบื้องต้นในการบริหารองค์กรเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในการเข้าถึงสื่อ หลักการดังกล่าวประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ (Cummings, S., Bridgman, T., and Brown, K. G., 2016, pp. 33; Roșca, V. I., 2020, pp. 619–620; วรัชยา ศิริวัฒน์, 2554, น. 85–86)

ขั้นที่ 1 การละลายพฤติกรรม (Unfreezing Stage) ในขั้นนี้เป็นระยะเริ่มต้นจะกระทำโดยการสร้างแรงจูงใจเพื่อการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยผู้เขียนเห็นว่าการเปิดโอกาสและยอมรับความเป็นจริงของสังคมที่เปลี่ยนไปเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ต้องคำนึงถึงความคล่องตัว ความทันสมัย ความง่ายของการเข้าถึง ความครอบคลุมในเนื้อหาบทเรียน และประการสำคัญคือสนองตอบกับความแตกต่างของผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนและผู้เรียนจึงควรเปิดใจยอมรับเพื่อละลายคติความเชื่อว่าการเรียนการสอนในที่ตั้งตอบโต้มากที่สุด เพราะหากความเชื่อนั้นยังครอบงำก็จะทำให้ผู้สอนและผู้เรียนต้องเฝ้ารอสถานการณ์คลี่คลายเสียก่อน ผวนกับสถานการณ์ VUCA World ไม่สามารถคาดคะเนถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน เพราะถึงอย่างไรผู้เรียนก็ยังต้องเรียนในรายวิชานั้นๆ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อไป ในขั้นนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้ชี้แจงให้ทราบถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน รวมถึงเปิดใจรับฟังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในประเด็นที่สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ สอดคล้องกับ Johnson V. (2021) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาต้องการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนยังคงเรียนรู้ได้ ซึ่งไม่ควรปล่อยให้มันเป็นช่องว่างที่ละเลยพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนไป

ขั้นที่ 2 การเปลี่ยนแปลง (Changing or Moving Stage) เมื่อผ่านกระบวนการขั้นแรกแล้ว จึงควรริเริ่มปฏิบัติการวางแผนและออกแบบการเปลี่ยนแปลง ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งผู้บริหาร ผู้สอน รวมทั้งผู้เรียน ด้วยเหตุที่ผู้เรียนจะได้รับผลกระทบจากการกระทำต่างๆ ของสถานศึกษาโดยตรง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดเพื่อสร้างโครงร่างการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งจำเป็น มากไปกว่านั้น โรงเรียนควรร่วมมือประสานงานกับชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจ ตลอดจนหาแหล่งสนับสนุนสื่อต่างๆ อาทิ สื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนที่มีเอกลักษณ์ มีการวางแผนงานเพื่อระบุขั้นตอนและเครื่องมือเพื่อจัดการเรียนรู้ เช่น การเชิญผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาในชุมชนร่วมให้ความรู้กับผู้เรียนในชั้นเรียนออนไลน์ ในที่นี้ผู้สอนจะต้องเป็นผู้จำแนกให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรนั้น ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชา

อย่างที่กล่าวมาแล้ว การสนับสนุนจากทั้งชุมชน ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงาน และผู้บริหาร จะเป็นจุดขับเคลื่อนสู่การเกิดพฤติกรรมใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ใหม่ได้มากขึ้น โดยเฉพาะสื่อชุมชนที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งรอบตัว เข้าใจ และปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นที่ 3 การสร้างพฤติกรรมใหม่ (Refreezing Stage) ในขั้นนี้คือผลรวมของทั้ง 2 ขั้นข้างต้น กล่าวคือ เมื่อก้าวผ่านขั้นละลายพฤติกรรม ผ่านการสร้างความตระหนักต่อพลวัตของสังคมแล้ว จะต้องเข้าสู่ขั้นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดเริ่มต้นสู่การเข้าถึงสื่อ โดยผ่านกลไกความร่วมมือของหลายฝ่าย ในขั้นนี้จึงเป็นการนำกระบวนการที่ค้นคว้าสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ ยังคงต้องดำเนินการต่อเพื่อการตรวจสอบพฤติกรรมองค์กรที่สร้างขึ้นว่ามีความถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร ผู้สอน และผู้เรียนหรือไม่ รวมถึงประเมินว่าพฤติกรรมดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด โดยอาจมีการประชุมเพื่อติดตามความก้าวหน้าชุดพฤติกรรมที่สร้างขึ้น ตลอดจนการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งสื่อการเรียนรู้ที่ดีควรได้รับการปรับเปลี่ยนเพื่อเสาะหานวัตกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อสำคัญคือการสนับสนุนที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งจะส่งเสริมให้พฤติกรรมการรับสื่อนั้นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างถาวร

การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ในอนาคตจะยิ่งเป็นประเด็นสำคัญขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ทำให้มีการคาดการณ์ได้ถึงความไม่แน่นอนในอนาคต จึงควรมองวิกฤตครั้งนี้ให้เป็นโอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษา (สมพร ปานดำ, 2563, น. 12) ซึ่งยังมีแนวโน้มที่จะมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น ดังที่ โจทิพย์ ณ สงขลา และศิริเดช สุชีวะ (2564, น. 3, 11) กล่าวถึงรูปแบบการเรียนรู้ในยุคปกติถัดไป (Next Normal) ที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้วยปัจจัยเหนี่ยวนำ 3 ประการ คือ คน เทคโนโลยี และวิธีการ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ แบบในที่ตั้ง (On-Site) แบบออนไลน์ (Online) แบบผสมผสาน (Blended Learning) และแบบผสมผสานและยืดหยุ่น (HyFlex Learning) สอดคล้องกับ ชานินทร์ อิทธิวิเศษ ธนวัฒน์ เจริญชา และพิชญภา ยวงสร้อย (2564, น. 331) ที่กล่าวถึงการศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดว่าเป็นโอกาสที่เหมาะสมแก่การพัฒนาการศึกษา เพื่อสนองตอบกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในอนาคต จึงควรมานำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้ในการศึกษาให้มากขึ้น รวมทั้งเน้นทักษะและองค์ความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่แข็งทื่อ ในอีกด้านหนึ่ง นัฏฐิกา สุนทรธนผล และวรภาพ ประสานดี (2564, น. 177) ก็ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีภายหลังสิ้นสุดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ว่าควรใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเสริมการเรียนรู้ดนตรี อาทิ เทคโนโลยีผสมผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและเสมือนจริง (AR) หรือการจำลองภาพให้เหมือนจริงแบบ 360 องศา (VR) เป็นต้น ดังนั้น องค์กรการศึกษาหรือสถานศึกษาควรได้รับการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับปรุงรูปแบบการศึกษาให้สามารถเข้าถึงสื่อใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

4. ข้อเสนอแนะการให้การสนับสนุนของผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดบริบททางการสอนให้กับสถานศึกษานั้นๆ ซึ่งส่งผลต่อระดับปฏิบัติงานหรือระดับจุลภาค (Micro) ของผู้สอนและส่งต่อยังผู้เรียนอีกทอดหนึ่งผ่านการจัดการเรียนการสอน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ด้วยสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย (ทศนา แหมมณี, 2563, น. 17-18) จากการศึกษาของ วรปรัชญ์ หลวงโย และคณะ (2564, น. 65-66) ที่ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าจุดแข็งหรือทักษะจำเป็น คือการมีความรู้ในด้านเทคโนโลยี รวมถึงสามารถนำความรู้นั้นไปปรับใช้ในการบริหารของตนได้ และโอกาสที่พบคือ การมีส่วนร่วมกับชุมชนและการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้แปลความได้ว่าผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 สามารถปรับตัวตามพลวัตทางสังคมได้ เช่นเดียวกับ ชีร์ ภวังคนันท์ (2564, น. 32) ที่กล่าวถึงการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ว่าควรจัดสรรสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสารองค์ความรู้ของผู้สอนให้กับผู้เรียน

จากที่กล่าวมาทำให้ทราบได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการบริหารสื่อการเรียนรู้ ซึ่งหากผู้บริหารเห็นความสำคัญก็จะส่งผลให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้ผู้เขียนจึงประมวลข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการให้การสนับสนุนของผู้บริหาร ดังนี้

1) นโยบายของผู้บริหาร โดยการจัดสรรและรวบรวมให้เป็นระเบียบเพื่อความง่ายในการเข้าถึง ผู้บริหารและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้เรียนและผู้สอน จะต้องเสนอความต้องการใช้สื่อต่างๆ ที่สนองตอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ตลอดหลักสูตร เพื่อให้ทราบได้ว่าในคาบเรียนใดจำเป็นต้องใช้สื่อใด ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคลที่อาจเชิญผู้มีความรู้เข้าร่วมบรรยาย หรือสื่อเครื่องมือออนไลน์ซึ่งหลายแพลตฟอร์มมีค่าใช้จ่ายเพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างไม่จำกัด ดังนั้น การวางแผนหลักสูตรว่าเป้าประสงค์สุดท้ายแล้วต้องการทักษะอะไร ต้องใช้สื่อใดเพื่อให้ตอบสนองนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อการจัดสรรให้กับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้

2) การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ มีการผลักดันการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์กับผู้เรียนแต่ละพื้นที่ โดยผู้บริหารกำหนดนโยบายเพื่อสร้างเครือข่ายกับชุมชนและสังคม ให้มีการจัดประชุมเสนอแนะเพื่อประเมินสิ่งที่ควรลด สิ่งที่ควรพัฒนา สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข หรือสิ่งที่ควรสร้างขึ้นใหม่ เพื่อความก้าวหน้าขององค์ความรู้ในชุมชน เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาของชุมชน ทั้งช่วยสร้างการสืบต่อวัฒนธรรมนั้น ในรูปแบบนวัตกรรมสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเกม สื่อแอปพลิเคชัน สื่อเว็บไซต์ หรือสื่อการทุนสำหรับการเรียนรู้ของเด็กเล็ก การร่วมกันวางแผนเพื่อเสาะหาเอกลักษณ์ชุมชนจะช่วยสร้างแรงขับเคลื่อนทางสังคม ผู้สอนในฐานะผู้ร่วมสร้างสื่อจะมีความเข้าใจสื่อมากขึ้น เช่นเดียวกับผู้เรียนที่จะเห็นและตระหนักถึงองค์ความรู้จากสื่อเหล่านั้นได้อย่างบูรณาการและใกล้ชิด

3) การจัดการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้มีนวัตกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับรูปแบบการศึกษาที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต ดังที่กล่าวแล้วว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน ในอนาคตจึงมีแนวโน้มที่จะมีการจัดการเรียนการสอนนอกที่ตั้งมากขึ้น อาทิ การเรียนแบบผสมผสาน การเรียนออนไลน์ หรือการเรียนแบบผสมผสานและยืดหยุ่น เป็นต้น จึงควรจัดให้มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เหมาะกับการจัดการเรียนรู้แต่ละรูปแบบ นอกจากสอดรับกับรูปแบบการเรียนที่หลากหลายในอนาคตแล้ว ยังสอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียนเช่นกัน

4) การจัดอบรม เพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้และประดิษฐ์สื่อ โดยผู้บริหารสามารถให้การสนับสนุนบุคลากรในด้านนี้เพื่อให้เกิดผลและประโยชน์ในระยะยาวได้ ด้วยที่การอบรมและศึกษาดูงานเป็นการสร้าง

ประสบการณ์ ผู้สอนจึงสามารถนำประสบการณ์ส่วนนั้นไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานศึกษาของตนได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์อย่างจริงจัง เพื่อให้ผลของประสบการณ์นั้นประสบผลสำเร็จและสามารถใช้กับผู้เรียนได้จริง กระนั้น อาจจัดในรูปแบบอื่นตามความเหมาะสมของผู้เข้าอบรม วิทยากร แหล่งเรียนรู้ สถานการณ์ หรือแม้กระทั่งงบประมาณ

5) การสนับสนุน ในประเด็นนี้เป็นส่วนสำคัญของการมีอยู่และการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ เพราะหากผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนและไม่คอยกระตุ้นสิ่งนี้ก็เลยเลือนหายและไม่เกิดความต่อเนื่องตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนไปทุกขณะ ซึ่งผู้บริหารก็สามารถให้การสนับสนุนได้หลายรูปแบบทั้งทางวัตถุ เช่น การให้การสนับสนุนสิ่งของในการทำสื่อ การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์และเทคโนโลยีให้ใหม่และเป็นปัจจุบันเสมอ เป็นต้น หรือในทางจิตใจ เช่น การให้คำชมเชย การให้กำลังใจในการทำงาน การให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งการปฏิบัติตัวอย่างเสมอภาคเปิดโอกาสให้ผู้สอนได้เสนอแนวคิดของตนเองอย่างอิสระ ซึ่งจะสร้างความผ่อนคลายในการปฏิบัติงานได้ ทั้งนี้ ข้อสำคัญคือการให้การสนับสนุนนั้นควรมีความต่อเนื่อง สม่าเสมอ และมีความหลากหลาย

ดังนั้นแล้วผู้บริหารมีบทบาทต่อการกำหนดทิศทางการสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ได้ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งผู้บริหารที่สามารถกระทำและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้จะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ดังที่ ชัยยนต์ เพาพาน (2559) ได้เสนอคุณลักษณะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ว่าต้องมีลักษณะดังนี้ 1) ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมสั่งการเป็นผู้วางแผนปฏิบัติงานอย่างชาญฉลาด 2) เข้าใจและยอมรับในบริบทเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย 3) ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร 4) บริหารองค์กรในเชิงรุก 5) ตระหนักในการให้บริการต่อผู้รับบริการ (ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน) อย่างเป็นธรรม เสมอภาค และสร้างสรรค์ 6) ปรับขนาดองค์กรให้เล็กลงด้วยความคล่องตัวและขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และ 7) ส่งเสริมการสร้างหุ้นส่วนทางการศึกษา จากข้อเสนอนี้จึงสามารถสะท้อนคุณสมบัติผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้

5. บทสรุป

ปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ยังคงมีให้เห็นอยู่เป็นปกติ ซึ่งการขาดการเข้าถึงอาจแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การไม่เข้าใจโดยไม่สามารถนำสื่อไปปรับประยุกต์ใช้ได้ และการไม่มีสื่อการเรียนรู้เพื่อเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน แต่ถึงอย่างไรปัญหาการเข้าถึงสื่อทั้ง 2 แบบย่อมส่งปัญหาซึ่งกันและกัน โดยสาเหตุของปัญหาเหล่านั้นเกิดจากบริบทสังคมและภาวะวิกฤต การไม่ยอมรับและไม่ปรับตัว ปัญหาทางการเงิน และปัญหาเชิงนโยบายเป็นเบื้องต้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางการจัดการปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงองค์กรตามแนวคิดของ Kurt Lewin แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การละลายพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลง และการสร้างพฤติกรรมใหม่ ทั้งสิ้นนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เรียนและผู้สอน และอีกตัวแปรหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จกับการเปลี่ยนแปลงได้ คือ ผู้บริหารองค์กร (สถานศึกษา) โดยผู้บริหารต้องวางแผนนโยบายการจัดสรรสื่อที่รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงได้ตามความจำเป็น ผลักดันการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกับชุมชน ส่งเสริมความ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

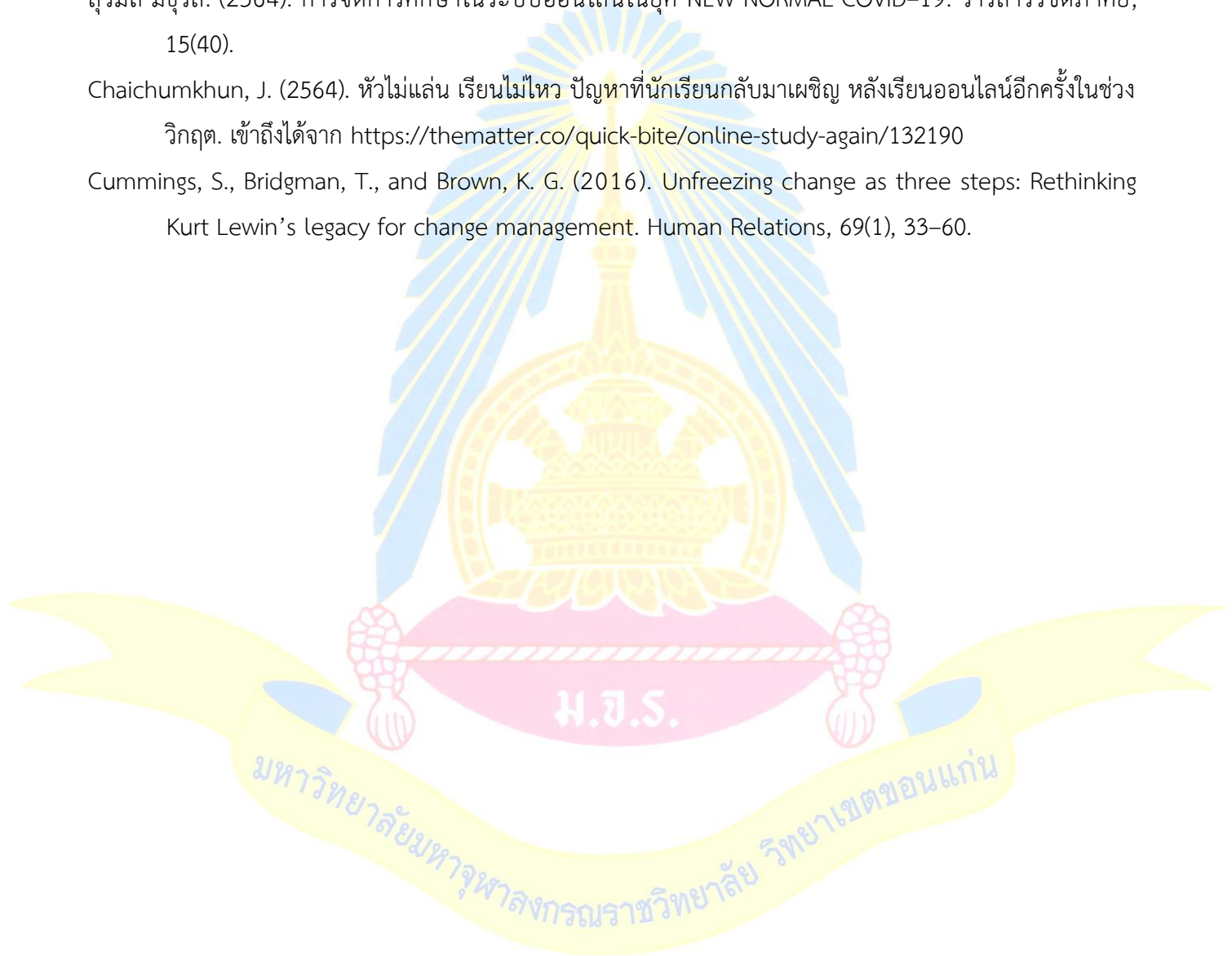
"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

หลากหลายของนวัตกรรม ให้การอบรมและศึกษาดูงานแก่ผู้สอน และต้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเป็นปัจจุบันและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะช่วยให้องค์กรขับเคลื่อนและเกิดประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- กรมประชาสัมพันธ์. (2564). กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด 5 รูปแบบการเรียนการสอนรองรับการเปิดภาคเรียนให้เหมาะสมแต่ละภูมิภาคของประเทศ. เข้าถึงได้จาก <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/19133>
- กุลิศรา จิตรขณาวณิช. (2563). การจัดการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติวิทย์ พิทักษ์, พงษ์พิทยา สัพโส และอิสรา ก้านจักร. (2562). สภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนดนตรีของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(1).
- ใจทิพย์ ณ สงขลา และศิริเดช สุชีวะ. (2564). การเปลี่ยนผ่านด้วยดิจิทัล: แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลแห่งชาติ. วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณัฐวัชร จันทโรธรงค์ และพงษ์ศักดิ์ พัวพรพงษ์. (2563). ประสิทธิภาพขององค์การ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ทิตนา แคมมณี. (2563). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). สรุปข้อดีข้อเสีย การ 'เรียนออนไลน์' ดีหรือไม่ อย่างไร. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/tech/1848004> [4 มีนาคม 2566].
- วิเชียร มั่นแท้ และคณะ. (2564). ผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(11)
- สมพร ปานดำ. (2563). พลิกวิกฤตสู่โอกาสของอาชีวศึกษาไทยบนความปกติใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ.
- สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ และอรุณ ชาญชัยเขารวิวัฒน์. (2565). ปัญหาและความท้าทายในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์: การจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ให้ประสบความสำเร็จ. วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา.

- สิทธิศักดิ์ จินดาวงศ์ และคณะ. (2556). การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้ ระดับความต้องการพัฒนา การรับรู้และการเข้าถึงสื่อในรูปแบบต่างๆ ของการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ สาระที่ 7 ดาราศาสตร์และอวกาศของครูแกนนำวิทยาศาสตร์. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).
- สุริยะ หาญพิชัย และทัชวงษ์ จุลสวัสดิ์. (2564). ผลกระทบของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สู่การปรับตัวสู่ชุมชนวิถีใหม่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี. Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(9).
- สุวิมล มธรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(40).
- Chaichumkhun, J. (2564). หัวไม่แล่น เรียนไม่ไหว ปัญหาที่นักเรียนกลับมาเผชิญ หลังเรียนออนไลน์อีกครั้งในช่วงวิกฤต. เข้าถึงได้จาก <https://thematter.co/quick-bite/online-study-again/132190>
- Cummings, S., Bridgman, T., and Brown, K. G. (2016). Unfreezing change as three steps: Rethinking Kurt Lewin's legacy for change management. Human Relations, 69(1), 33-60.

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของ
โรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ดอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
Educational Quality Development through Kalyāṇamitta Internal
Supervision within the Context of Ban Ped Municipal School,
Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province

ชัชวาล ชำมะณี

Chatchawan Chammanee

โรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด กองการศึกษา เทศบาลเมืองบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
Ban Pead Municipal School Under the education Division
Ban Pead Mueang Municipality, Khon Kaen District Khon Kaen Province

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรเพื่อจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning 2) เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร เพื่อจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning 3) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในใช้รูปแบบกัลยาณมิตรเพื่อจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 256 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviations)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด พบว่า โรงเรียนยังต้องการปรับปรุงและพัฒนา เพราะผลการพัฒนายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจในระดับที่ยอมรับได้ คุณภาพผู้เรียนยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม สภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมีความต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด จากการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถามและสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียน พบว่า การสำรวจความต้องการจำเป็นของโรงเรียนการวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนการประเมินผลการนิเทศยังต้องมีการการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น 2. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร ตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในกระบวนการทั้ง 6 ด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านที่ 1 การนิเทศการศึกษา พบว่า การนิเทศการศึกษาจะให้ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษามีการเรียนรู้ที่เชี่ยวชาญและ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์การนิเทศภายในและนอกสถานที่หรือเครือข่ายอื่น ด้านที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจะให้ความสำคัญในการจัดทำเอกสารโครงสร้างหลักสูตรและคู่มือการบริหาร การเรียนการสอน เช่น บันทึกการสอน ชุดการสอน เป็นประเด็นสำคัญ ด้านที่ 3 การวัดผลและประเมินผลตามลำดับ 3. ระดับความพึงพอใจผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในใช้รูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบท ของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตามหลักกัลยาณมิตร พบว่า 1) ด้านการปฏิบัติ ตนเป็นที่น่ายกย่อง มีความจริงใจน่าสรรเสริญในผลงานและการยอมรับในผลสำเร็จแสดงออกทางกาย วาจาอย่างสง่า งามเหมาะสมกับกาลเทศะ 2) ด้านการอดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาข้อเสนอแนะและวิพากษ์วิจารณ์ 3) ด้านการพูดชี้แจงได้ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ

คำสำคัญ: คุณภาพการศึกษา, การนิเทศ, กัลยาณมิตร

Abstract

This research aimed to: 1) study the current state and needs for educational quality development through friendly internal supervision for Active Learning management; 2) develop educational quality using friendly internal supervision for Active Learning management; and 3) investigate the satisfaction level with the results of educational quality development through friendly internal supervision for Active Learning management. Data were collected from 256 informants using observation forms, interview forms, and questionnaires. Qualitative data were analyzed using content analysis, while quantitative data were analyzed using mean and standard deviation.

The research findings are as follows: 1. Current State and Needs for Educational Quality Development: The study of the current state and needs for educational quality development through friendly internal supervision within the context of Ban Ped Municipal School revealed that the school still requires improvement and development, as the current development outcomes are not yet satisfactorily acceptable. Student quality is not within appropriate criteria, and the school's learning management conditions do not facilitate learner-centered learning processes. Therefore, there is a strong need to develop educational quality through friendly internal supervision tailored to the context of Ban Ped Municipal School. Observations, interviews, questionnaires, and focus group discussions with stakeholders involved in educational quality development through internal supervision at the school indicated that improvements are still needed in assessing the school's needs, planning supervision, implementing internal supervision, and evaluating supervision outcomes. 2. Educational Quality Development Process: Regarding the

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

development of educational quality through friendly internal supervision within the context of Ban Ped Municipal School, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province, across six aspects of the process, the highest-rated aspect was Educational Supervision (Aspect 1). This highlights the importance of school administrators possessing expert knowledge and exchanging experiences in both internal and external supervision or with other networks. Curriculum Development (Aspect 2) was also highly emphasized, focusing on the preparation of curriculum structure documents and teaching-learning management manuals, such as lesson records and teaching kits, as key priorities. This was followed by Measurement and Evaluation (Aspect 3) in importance. 3. Satisfaction Level with Development Outcomes: The satisfaction level with the results of educational quality development through friendly internal supervision, based on the principles of "Kalyanamitra" (good friendship/mentorship), within the context of Ban Ped Municipal School, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province, showed that the aspects with the highest mean scores were: 1) Exemplary Conduct, characterized by sincerity, admirable work, acceptance of achievements, and graceful and appropriate verbal and physical expression; 2) Patience with Words, indicating a readiness to listen to advice, suggestions, and criticisms; and 3) Clarity in Explanations, demonstrating the ability to provide deep and clear explanations. These aspects were ranked highest in terms of satisfaction.

Keywords: Educational Quality, Supervision, Kalyāṇamitta

1. บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย ประสิทธิภาพทัดเทียมกับนานาประเทศรวมทั้งส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชน ประชาชนไทยมีความรู้ มีคุณภาพ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง พัฒนาเศรษฐกิจสังคมและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ ที่จะดำเนินการเพื่อพัฒนากำลังคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ แต่ปรากฏว่ายังคงมีปัญหาบางประการในการจัดการศึกษาของประเทศในส่วนภูมิภาค ทั้งในด้านโครงสร้างขององค์กร ด้านการบริหารจัดการและด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนและเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนและการพัฒนาด้านการศึกษาของประเทศไทยประสิทธิภาพทัดเทียมกับนานาประเทศ แม้ที่ผ่านมาคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้มีความพยายามในการแก้ปัญหาด้วยการกำหนดมาตรการและกลไกต่างๆขึ้นโดยมีคำสั่งหัวหน้ารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติมาแล้วหลายฉบับ แต่โดยสาเหตุที่สภาพการจัดการศึกษาของประเทศในส่วนภูมิภาค มีความซับซ้อนและสั่งสมเป็นระยะเวลายาวนานรัฐบาลจึงได้มีการปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการขึ้น เพื่อกำหนดมาตรการกลไกเพิ่มเติม

ใหญ่ปัญหาโดยส่วนใหญ่ได้รับการแก้ไขโดยเร็ว เพื่อประโยชน์ในการเตรียมการและรองรับการปฏิรูปการศึกษา อันเป็น เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในการปฏิรูปประเทศตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้ (สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดแพร่. 2562)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545 หมวด 4 มาตราที่ 22 กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพและมาตราที่ 24 กำหนดไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น ทำ เป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องการจัดการศึกษาดังกล่าว เป็นการส่งเสริมความสามารถของผู้เรียน ที่ทำ ให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยสมอง ด้วยกายและด้วยใจสามารถสร้างองค์ความรู้ ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 97)

โดยเฉพาะการศึกษาของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพเด็กไทย โดยสะท้อนจากการ พัฒนาการจัด การศึกษาอย่างต่อเนื่องกล่าวได้ว่า ความเป็นอารยของมวลมนุษย์ จะต้องไม่ละเลยใส่ใจเรื่องการศึกษา หัวใจของการปฏิบัติงานทางศึกษาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การให้นักเรียน เกิดการ เรียนรู้ เป็นคนดี คนเก่งมีคุณภาพและมีความสุข สุขภาพกายและสุขภาพจิตดี เพื่อเป็นประชาชนที่มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ เชิดชูคุณธรรมในอนาคต การที่เด็กจะเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพและมีความรู้ความสามารถ มากน้อย เพียงใดนั้น มีกระบวนการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ด้านการสอน การบริหารและการนิเทศที่ส่งผล ให้เกิด การพัฒนาคุณภาพของการศึกษาไทย แต่ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปัจจุบันไม่บรรลุเป้าหมายอัน เนื่องมาจากเหตุแห่งปัจจัยหลายด้าน การนิเทศกำกับติดตามตรวจสอบและประเมินผลคุณภาพการศึกษาถือเป็น การกิจเร่งด่วนใน การขับเคลื่อนและสนับสนุนวงล้อการพัฒนาให้เคลื่อนที่ จึงทำให้เราต้องหากลวิธีในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาโดย การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างแบบแผนวิธีการในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุด กลยุทธ์การนิเทศเป็นกลวิธีในการวางแผนงานที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจาก สภาพจริงในบริบทของ การทำงานในสถานศึกษา ช่วยให้เกิดวัตถุประสงค์และกำหนดทิศทางหรือภารกิจหลักใน อนาคตได้ตรงประเด็นอย่างชัดเจน จนสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานให้ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในร่วมคิดร่วมทำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เมื่อสามารถคาดคะเนถึงปัญหา ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงปัญหาให้เป็นโอกาสที่จะดำเนินงานพัฒนาคุณภาพให้บรรลุผลในอนาคต (ไพรินทร์ เหม บุตร, 2555)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การที่ผู้เรียนจะพัฒนาให้มีศักยภาพในการเรียนรู้ได้นั้นต้องผ่านกระบวนการที่มีคุณภาพ นั่นก็คือโรงเรียน ต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรวมทั้งมีระบบการพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษาที่ดี การทำงานด้านการพัฒนาคุณภาพจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและผสมผสานกับการปฏิบัติงานตามปกติ โดยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีการประเมินตามสภาพจริงเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การสอน และการบริหารจัดการที่ดี มีการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อนำไปสู่ การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัวและบุคคลต้องร่วมกันรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ในการวางแผนดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบศึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชน ของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งในแต่ละโรงเรียนได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบรวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อพัฒนา คุณภาพการจัดการศึกษาและการประเมินคุณภาพภายนอกรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ เพื่อสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ได้ กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การพัฒนาคุณภาพศึกษาให้เกิดคุณภาพนั้นสิ่งหนึ่งที่เป็นคุณภาพของผู้เรียนที่เชื่อมั่นว่าคุณภาพผู้เรียนจะ เกิดได้และบรรลุหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 นั้นจะต้องมีกระบวนการสู่ความสำเร็จ มี องค์ประกอบและปัจจัยคือคุณภาพของผู้เรียนที่โรงเรียนต้องประกันคุณภาพต่อผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โรงเรียนต้องประกันคุณภาพต่อผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่าผู้เรียนจะต้องมีคุณภาพและมาตรฐานตามหลักสูตร มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจะต้องมีกระบวนการสู่ความสำเร็จในการพัฒนา 3 กระบวนการคือกระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งกระบวนการ นิเทศการศึกษาเป็น 2 แนวทางการนิเทศบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การนิเทศ ภายในโรงเรียนโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน “2562 ปีทองแห่งการนิเทศภายใน ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน”ภารกิจจำเป็นต่อการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจาก บุคคลหลายฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานจัด การศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพซึ่งการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ ชี้แนะและพัฒนางานให้ประสบ ความสำเร็จทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอีกทั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเหลือสนับสนุนให้กระบวนการ บริหารและกระบวนการเรียนการสอนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของประเทศ ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญในการ ส่งเสริมระบบประกันคุณภาพการศึกษา ที่ต้องพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เพื่อเข้าสู่การ

ปฏิรูปการศึกษาและการจัดการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 ตลอดทั้งมาตรฐานการศึกษาของชาติที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิตทักษะการเป็นผู้นำและทักษะการนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานการนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปฏิบัติงานอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สำหรับการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่สำคัญที่สุดของการบริหารงานทางวิชาการ การพัฒนา การศึกษาสายสามัญหรือสายอาชีพต้องมีการนิเทศเป็นหลักของการจัดกิจกรรมบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนามาตรฐานของการศึกษา โดยเฉพาะผู้ถูกนิเทศต้องการความรู้ประสบการณ์ทักษะต่างๆ ขวัญและกำลังใจและต้องการความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องการขวัญและกำลังใจจากผู้บริหารว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาและสร้างคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน แต่คุณภาพของครูขึ้นอยู่กับนิเทศ กำกับ ติดตาม และการประเมินผล การพัฒนาครูและบุคลากรจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาครูมีกระบวนการดำเนินหลายรูปแบบ ครูและบุคลากรจะต้องเป็น ครูมืออาชีพ การนิเทศการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา กล่าวคือ งานนิเทศการศึกษาเป็นงานพัฒนาวิชาชีพครู มุ่งพัฒนาให้ครูทุกคนสามารถคิดเอง ตัดสินใจเองลงมือทำเอง พัฒนาใหม่ขึ้นเองได้อยู่เสมอ จะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นวิธีการพัฒนาให้บุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนได้พัฒนาอาชีพของตนให้ได้มาตรฐาน ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู โดยมุ่งเน้นคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของครูซึ่งสามารถที่จะส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนและปัจจุบันการนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์ไม่สามารถทำได้ทั่วถึงเนื่องจากขนาดของสถานศึกษาทำให้ครูในสถานศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นการนิเทศโดย ศึกษานิเทศก์จึงไม่เพียงพอเนื่องจากจำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนครูในสถานศึกษาจึงต้องมีการนิเทศภายในสถานศึกษาเองซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะพัฒนาการเรียนการสอน สำหรับ สถานศึกษาเพราะบุคลากรในโรงเรียนจะเป็นผู้รู้และเข้าใจสภาพปัจจุบันปัญหาของ 3 โรงเรียนมากที่สุด หากบุคลากรในโรงเรียนได้ร่วมคิด ร่วมวางแผนและจัดการนิเทศจะเป็นจัดเริ่มต้นของการพัฒนางานที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ผู้บริหารต้องดำเนินการนิเทศอยู่ตลอดเวลา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนใหม่คุณภาพยิ่งขึ้น มีคุณลักษณะตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนได้รับแนวทางในการพัฒนาตนเองในด้านการจัดการเรียน การสอนและด้านสนับสนุนการเรียนการสอนซึ่งจากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง เกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง พบว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาจะช่วยพัฒนาการ จัดการเรียนการสอนใหม่คุณภาพตรงตามมาตรฐานของหลักสูตรและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งวิธีการนิเทศครูในสถานศึกษามีศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และหัวหน้าวิชาการให้ความสำคัญกับการนิเทศครูในสถานศึกษาเพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุงการเรียนการสอนใหม่ ประสิทธิภาพและสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน โดยมีรูปแบบการนิเทศ 5 รูปแบบคือ 1) การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) 2) การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน 3) การ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

นิเทศแบบมีส่วนร่วม 4) การนิเทศแบบคลินิก และ 5) การนิเทศโดยผู้บริหาร ซึ่งนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ซึ่งมีกระบวนการนิเทศโดยการวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศ เพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนาการสอนของครู (สาวินีย์ เอี่ยมสะอาด, 2564)

การนิเทศภายในสถานศึกษา จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาการที่ครูจะมีความสามารถจัดการเรียนการสอนได้ดีจะต้องได้รับการพัฒนาช่วยเหลือและได้รับการชี้แนะแนวทางให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและสิ่งที่จะช่วยเหลือให้ครูสามารถพัฒนาคุณภาพการสอนได้ คือ การนิเทศการสอน ซึ่งการนิเทศการสอนเป็นงานที่มุ่งพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อช่วยพัฒนาครูให้เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ เป็นงานที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งคุณภาพการเรียนการสอนและผลที่เกิดกับผู้เรียน โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เกิดจากความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาทุกฝ่ายที่จะแสดงบทบาท หน้าที่ของผู้นิเทศ การเลือกใช้รูปแบบทางการนิเทศตลอดจนเทคนิคและทักษะในการนิเทศการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน (ชลสิทธิ์วิวัฒน์ กันยายน, 2562)

และในรูปแบบการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียน ขนาดเล็ก โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชนบทที่มีข้อจำกัดหลายด้าน การนิเทศจึงต้องมีรูปแบบการดำเนินการ เฉพาะที่มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทและทรัพยากรของสถานศึกษา เพื่อให้สามารถพึ่งพาและแก้ไข ปัญหาได้ด้วยตนเองและตรงต่อความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งรูปแบบการนิเทศที่ส่งผลต่อคุณภาพ ผู้เรียนจะสามารถช่วยและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยให้ ครูเกิดความเจริญงอกงาม ในวิชาชีพ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ครู ได้นำเอาความรู้ ความสามารถออกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับ ปรับตัวให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อันจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ สูงสุดตามจุดหมายของการจัดการศึกษา โดยที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศควรยึดหลักกัลยาณมิตร ซึ่งนั่นหมายถึง การนิเทศที่หลักธรรมความเป็นกัลยาณมิตรของพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ความมีน้ำใจ การร่วมทุกข์ร่วมสุข การช่วยเหลือเกื้อกูล การแนะแนวทางที่ถูกต้อง ด้วยการยอมรับนับ ถือซึ่งกันและกัน ที่สำคัญการนิเทศแบบกัลยาณมิตรเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับที่จะนำมาใช้ในการ นิเทศการศึกษา เพราะถ้าครูผู้ถูกนิเทศหรือผู้ได้รับการแนะนำช่วยเหลือในรูปแบบของความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันแล้ว จะทำให้ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะส่งผลต่อความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อเด็กด้วยเช่นกัน (กลอยใจ จิมานันท์, 2565 : 3) 3)และการนิเทศแบบกัลยาณมิตร วิธีการนำหลักธรรมความเป็นกัลยาณมิตรมาใช้ตามสาระของหลัก อริยสัจ 4 นำไปใช้ในการนิเทศ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เป็น เป็นการปฏิบัติงานจริงในสภาพที่เป็นจริง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศนั้นจะต้องมีการปรึกษาหารือ ติดต่อสื่อสาร เยี่ยมเยียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยแก้ปัญหาและให้กำลังใจกันร่วมคิดร่วมทำบอกวิธีให้รู้ สาธิตให้ดูและช่วยแก้ไขข้อบกพร่องที่พบมีการพบปะสนทนาเพื่อจะได้ทราบทุกข์สุขและก่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาพื้นฐานเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายในการ ทำงาน

ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิดได้เล็งเห็นว่า การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มองประเด็นสำคัญของการนิเทศที่เอื้อต่อบริบทและสภาพของสังคมภายในโรงเรียนมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในโรงเรียนคือการนิเทศภายในซึ่งการนิเทศนั้น ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งหากโรงเรียนมีการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยนำการนิเทศตามรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนได้ จะนำไปสู่คุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในภาพรวมและเพื่อให้การนิเทศภายในโรงเรียนได้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษารูปแบบการนิเทศภายใน จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนของครูเพราะครูเป็นบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นผู้รู้ปัญหาภายในโรงเรียนอย่างแท้จริงถ้าบุคลากรในโรงเรียนได้รับการฝึกให้มีการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนได้ก็จะสามารถแก้ปัญหาภายในโรงเรียนได้มากที่สุดผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษารูปแบบกัลยาณมิตร เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิด สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลบ้านเปิด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้เพื่อให้ได้รูปแบบการนิเทศภายในที่สามารถนำไปใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียนโดยช่วยส่งเสริมให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิด
2. เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร ตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิด ในกระบวนการทั้ง 6 ด้านและ
3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในใช้รูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตามหลักกัลยาณมิตร 7 ด้าน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เป็นรูปแบบการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ได้สนใจเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในรูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานครูเทศบาลโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิด ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 23 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน เครือข่ายผู้ปกครอง จำนวน 16 คน ผู้ปกครองนักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 210 คน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

รวมทั้งสิ้น จำนวน 256 คนและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม Focus Group ได้แก่ กลุ่มผู้นิเทศกำกับติดตาม จำนวน 2 คน กลุ่ม คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 2 คน กลุ่มเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 2 คน กลุ่ม คณะกรรมการติดตามและประเมินแผนพัฒนาการศึกษาจำนวน 2 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติการด้านการนิเทศภายใน จำนวน 2 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศภายใน จำนวน 2 คนและกลุ่มผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 14 คน โดยระบุมีรายละเอียดไว้ในในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการวิจัยได้แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในรูปแบบ กัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด (R1)

ขั้นตอนที่ 2 หาวิธีการและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในรูปแบบ กัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด (D1)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายใน รูปแบบกัลยาณมิตรและพัฒนาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด (R2)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและพัฒนาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายใน รูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด (D2)

ขั้นตอนที่ 5 นำแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในรูปแบบกัลยาณมิตรตาม บริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ดที่พัฒนาแล้วมาทำการศึกษาซ้ำ (R3)

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในรูปแบบ กัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนที่พัฒนาแล้วและประเมินความพึงพอใจ (D3)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของ โรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยได้พอสังเขปดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบ กัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ดนั้น เมื่อศึกษาพบว่า

1.1 สภาพปัญหาและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศ ภายในของโรงเรียนในภาพรวมนั้น พบว่า ยังต้องการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องกับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการของผู้ปกครอง นักเรียนและผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องสนับสนุนส่งเสริม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารเทศบาลหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ อีกทั้งการสร้างระบบเครือข่ายในด้านการศึกษา จึงส่งผลให้การจัดคุณภาพการศึกษายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจในระดับที่ ยอมรับได้เห็นผลในเชิงประจักษ์และคุณภาพผู้เรียนยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2 ความต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด จากการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถามและสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียนพบว่า การสำรวจความต้องการจำเป็นของโรงเรียนการวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนการประเมินผลการนิเทศและการปรับปรุงแก้ไข

2. ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ดทั้ง 6 ด้าน ที่ระดับการดำเนินการในระดับมากที่สุดและมาก คือ

2.1 ด้านการนิเทศการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การนิเทศการศึกษาจะให้ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษามีการเรียนรู้ที่เชี่ยวชาญและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การนิเทศภายในและนอกสถานที่หรือเครือข่ายอื่น และผู้บริหารสถานศึกษาให้การส่งเสริมและสนับสนุนโครงการ กิจกรรมต่างๆโดยตลอดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาในและนอกสถานที่ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย = 4.66, S.D.= .62)

2.2 ด้านการวัดผลและประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า การวัดผลและประเมินผลจะให้ความสำคัญในหลักการและกระบวนการ วิธีการปฏิบัติในการวัดผลและประเมิน การจัดทำเอกสารวัดผลและประเมินผลให้ได้มาตรฐานสอดคล้องกับการส่งเสริม สนับสนุนครูให้คิดริเริ่มเครื่องมือวัดผลและประเมินผลมาใช้อย่างเป็นระบบมาตรฐานนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.58, S.D.= .64)

2.3 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจะให้ความสำคัญในการจัดทำเอกสารโครงสร้างหลักสูตรและคู่มือการบริหารการเรียนการสอน เช่น บันทึกการสอน ชุดการสอน เป็นประเด็นสำคัญ (ค่าเฉลี่ย = 4.54, S.D.= .65)

ส่วนการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด ทั้ง 3 ด้าน การดำเนินในระดับมาก ประกอบด้วย

2.4 ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรและสถาบันอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.25, S.D.= .59)

2.5 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จริงและ (ค่าเฉลี่ย = 4.24, S.D.= .83)

2.6 ด้านการจัดสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมการผลิตสื่อนวัตกรรมและใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเรียนการสอน (ค่าเฉลี่ย = 4.17, S.D.= .68)

3. เพื่อศึกษาระดับความพึงใจผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในใช้รูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตามหลักกัลยาณมิตร 7 ด้านผลการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในรูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น หลักกัลยาณมิตร 7 ด้าน เพื่อศึกษาการดำเนินการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

นิเทศภายในโรงเรียนทำให้ครูมีความตระหนักรู้ ความสามารถศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้เป็นครูที่มีคุณลักษณะที่ดีตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นผู้มีความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติงาน จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญและสามารถสรุปผลที่เกิดขึ้นรายด้านทั้ง 7 ด้าน ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิดที่ระดับการดำเนินการในระดับมากที่สุดและมาก คือ ได้ดังนี้ 3.1 ด้านที่ได้รับความพึงใจในการดำเนินปฏิบัติตนระดับมากที่สุดทั้งหมด 5 ด้าน คือ 1) ด้านการปฏิบัติตนเป็นที่น่ายกย่อง (ภาวนิโย) (ค่าเฉลี่ย = 4.75, S.D.= .43) ผลการศึกษาพบว่า ผู้มีความจริงใจน่าสรรเสริญในผลงานและการยอมรับในผลสำเร็จแสดงออกทางกาย วาจาอย่างสง่างามเหมาะสมกับกาลเทศะ 2) ด้านการปฏิบัติตนทนต่อถ้อยคำ (วจนกฺขโม) (ค่าเฉลี่ย = 4.75, S.D.= .43) ผลการศึกษาพบว่า ผู้พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาข้อเสนอแนะและวิพากษ์วิจารณ์ต้องอดทนฟังได้มีเป้าหมายคำของผู้พูด 3) ด้านการปฏิบัติตนผู้พูดถ้อยคำชี้แจงลึกซึ้งได้ (คมภีรณจ กถ) (ค่าเฉลี่ย = 4.75, S.D.= .43) ผลการศึกษาพบว่า ผู้พูดถ้อยคำชี้แจงลึกซึ้งได้มีขั้นตอนถูกลำดับ เนื้อหาตามลำดับความยากง่ายลุ่มลึกมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องโดยลำดับ 4) ด้านการปฏิบัติตนผู้ไม่ชักนำในสิ่งที่เสื่อม (โน จฏฐาเน นิโยชเย) (ค่าเฉลี่ย = 4.75, S.D.= .43) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ไม่ชักนำในสิ่งที่เสื่อมเกี่ยวกับอบายมุข อาทิ ดูการละเล่น เล่นการพนัน ยาเสพติด เป็นต้น และ 5) ด้านการปฏิบัติตนเป็นที่น่าเคารพ (ครุ) (ค่าเฉลี่ย = 4.75, S.D.= .43) การศึกษาพบว่า การประพฤติสมควรแก่ฐานะทำให้ผู้คบหรือรอบข้างมีความรู้สึกอบอุ่นเป็นที่พึ่งได้ตามลำดับ และด้านที่ได้รับความพึงใจในการดำเนินปฏิบัติตนระดับมากที่สุดทั้งหมด 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 การปฏิบัติตนเป็นที่รักเป็นที่พอใจ (ปิโย) (ค่าเฉลี่ย = 4.34, S.D.= .46) ผลการศึกษาพบว่า กัลยาณมิตรผู้ต้องเข้าถึงจิตใจจะทำให้ตัวให้เข้าถึงบุคคลอื่นได้ด้วยการวางตนเสมอต้นเสมอปลายไม่เอาเปรียบคนอื่น และด้านที่ 2 การปฏิบัติตนผู้รู้จักพูดให้ได้ผลชี้แจงให้เข้าใจ (วตฺตา จ) (ค่าเฉลี่ย = 4.7, S.D.= .50) การศึกษาพบว่าผู้รู้จักพูดให้ได้ผลชี้แจงให้เข้าใจอธิบายเหตุผลด้วยวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานชวนฟังนุ่มนวลสละสลวยตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในกระบวนการทั้ง 6 ด้าน ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิดทั้ง 6 ด้านที่ระดับการดำเนินการในระดับมากที่สุดและมาก คือ 1) ด้านการนิเทศการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การนิเทศการศึกษาจะให้ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษามีการเรียนรู้ที่เชี่ยวชาญและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การนิเทศภายในและนอกสถานที่หรือเครือข่ายอื่นและผู้บริหารสถานศึกษาให้การส่งเสริมและสนับสนุนโครงการ กิจกรรมต่างๆ โดยตลอดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาในและนอกสถานที่ตามลำดับ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจะให้ความสำคัญในการจัดทำเอกสารโครงสร้างหลักสูตรและคู่มือการบริหารการเรียนการสอน เช่น บันทึกการสอน ชุดการสอน เป็นประเด็นสำคัญ และ 3) ด้านการวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับและงานวิจัยที่สอดคล้องกันกับเด่นนภา พรหมพา (2561:198-201) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การ

นิเทศแบบกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นต่อการนิเทศแบบกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถานศึกษากับครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการให้ใจ รองลงมาได้แก่ ด้านการร่วมใจ ด้านการเปิดใจ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการตั้งใจ 2) ข้อเสนอแนะต่อการนิเทศแบบกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 คือ 2.1) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปฏิบัติงานโดย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลยิ้มแย้มแจ่มใส เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ ให้ความเป็นกันเอง สนใจและเอาใจใส่ ให้กำลังใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยกย่องชมเชยบ้างเป็นบางโอกาส ไม่เอาเปรียบ ให้โอกาสเมื่อผิดพลาด ไม่คิดลำเอียง ให้คำชี้แนะที่ถูกต้อง คำนึงถึงผลประโยชน์ของครู 2.2) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเป็นผู้นำ เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน สนับสนุนส่งเสริมการทำงานเปิดโอกาสให้ปรึกษาหารือเมื่อเกิดปัญหา เอาใจใส่ ร่วมมือ ร่วมใจ ปฏิบัติงานด้วยการทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ให้ครูมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนงาน 2.3) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปฏิบัติงานด้วยความทุ่มเท เสียสละศรัทธาในงานที่ทำงานด้วยใจรัก ให้คำแนะนำอย่างเป็นมิตรและช่วยแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ มีความรับผิดชอบในงานที่ทำ ส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีความมุ่งมั่น รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงานแม้ ความคิดเห็นนั้นจะขัดแย้ง นิเทศติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ 2.4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำ ปัญหา ข้อดี ข้อด้อย มาสะท้อนเพื่อพัฒนาผลการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป ให้อิสระครูในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้ครูเน้นการประเมินตามสภาพจริง ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ให้อภัยและยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น ให้กำลังใจบ้าง ตามโอกาส และทำงานอย่างเที่ยงตรง และเปิดเผย

2. เพื่อศึกษาระดับความพึงใจผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในในรูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่นจังหวัดขอนแก่นตามหลักกัลยาณมิตร 7 ด้าน ผลการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในรูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น หลักกัลยาณมิตร 7 ด้าน เพื่อศึกษาการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนทำให้ครูมีความตระหนักรู้ ความสามารถศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้เป็นครูที่มีคุณลักษณะที่ดีตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นผู้มีความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติงาน จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญและสามารถสรุปผลที่เกิดขึ้นรายด้านทั้ง 7 ด้าน ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ดที่ระดับการดำเนินการในระดับมากที่สุดและมากด้านที่ได้ระดับความพึงใจในการดำเนินปฏิบัติตนระดับมากที่สุดทั้งหมด 5 ด้าน คือ 1) ด้านการปฏิบัติตนเป็นที่น่าสนใจ (ภาวนีโย) ผลการศึกษาพบว่า ผู้มีความจริงใจน่าสรรเสริญในผลงานและการยอมรับในผลสำเร็จแสดงออกทางกาย วาจาอย่างสง่างามเหมาะสมกับกาลเทศะ 2) ด้านการปฏิบัติตนทนต่อถ้อยคำ (วจนุขโม) ผลการศึกษาพบว่า ผู้พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาข้อเสนอแนะและวิพากษ์วิจารณ์ต้องอดทนฟังได้มีเป้าหมายคำของผู้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พูดและ 3) ด้านการปฏิบัติตนผู้พูดถ้อยคำชี้แจงลึกซึ้งได้ (คมกริณจ กถ) ตามลำดับสอดคล้องกับพระสมุห์ยุทธาน อนุทโย (กรใหม่) (2565 บทคัดย่อ) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักกัลยาณมิตรสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า: 1. สภาพและปัญหาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักกัลยาณมิตรสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ทั้ง 4 ด้านโดยภาพรวม สภาพคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านคุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ ด้านคุณลักษณะบุคลิกภาพ ด้านคุณลักษณะวิชาการ และด้านคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ในส่วนของปัญหาผู้บริหารบางท่าน ไม่กล้าตัดสินใจ ขาดภาวะผู้นำ บริหารงานไม่เด็ดขาด มีบุคคลิกไม่มั่นใจ ใช้ตำแหน่งบังคับให้คนอื่นทำตามใจตัวเองหรือใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวเลือกที่รักมักที่ชังลำเอียง ขาดวิสัยทัศน์ ขาดความรู้ในการทำงานและมุมมองการใช้ชีวิต 2. พัฒนารูปแบบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักกัลยาณมิตรสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คือ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย ระบบงาน ขั้นตอน ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วยโครงสร้างและการตัดสินใจการบริหารและการจัดการศึกษา 11 ด้าน ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษา 3. เสนอรูปแบบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักกัลยาณมิตรสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คือ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา หลักการความหมายคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนโดยผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์และมีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับของสังคม มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำเชี่ยวชาญด้านวิชาการ และมีบุคลิกภาพที่น่าชื่นชม วัตถุประสงค์ คือ ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย ระบบงาน คือ คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่พึงประสงค์ 4 ด้าน และกระบวนการจัดการปัญหาของผู้บริหารสถานศึกษา 10 ขั้นตอน ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย โครงสร้าง คือ ขอบข่ายการบริหารงานสถานศึกษา 4 ด้าน การตัดสินใจการบริหารและการจัดการศึกษา 11 ด้าน แนวทางการประเมินซึ่งเป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรประกอบด้วยองค์ธรรมหรือหลักกัลยาณมิตร 7 ข้อ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ในด้านของวิสัยทัศน์ พันธกิจและนโยบายของสถานศึกษา นโยบายรัฐบาล การพัฒนาด้านดิจิทัล หรือเทคโนโลยี (ดิสรัปชัน) เศรษฐกิจ และสังคม (นิวโนมอล) ตาม VLAPK Model

6. ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีผู้เสนอแนะแนวทางในการวิจัยเพื่อพัฒนางานด้านวิชาการและปรับปรุงในการบริหารจัดการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ

1. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนทั้ง 6 ด้านควรมุ่งเน้นรายละเอียดและให้ความสำคัญของการนิเทศการศึกษาและด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศผู้บริหารสถานศึกษาควรมีรูปแบบที่หลากหลายและเน้นการสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในสถานศึกษา
3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศจะต้องระบุงการประเมินตามสภาพจริงแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการให้ถ้อยและยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นทั้งตรงและเปิดเผย
4. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในใช้รูปแบบกัลยาณมิตรควรสร้างความรักสามัคคีในองค์กรหรือการปฏิบัติตนเป็นที่รักเป็นที่พอใจ (ปิโย) และการปฏิบัติตนผู้รู้จักพูดให้ได้ผลชี้แจงให้เข้าใจ (วตตะ จ) ตามบริบทของสถานศึกษา

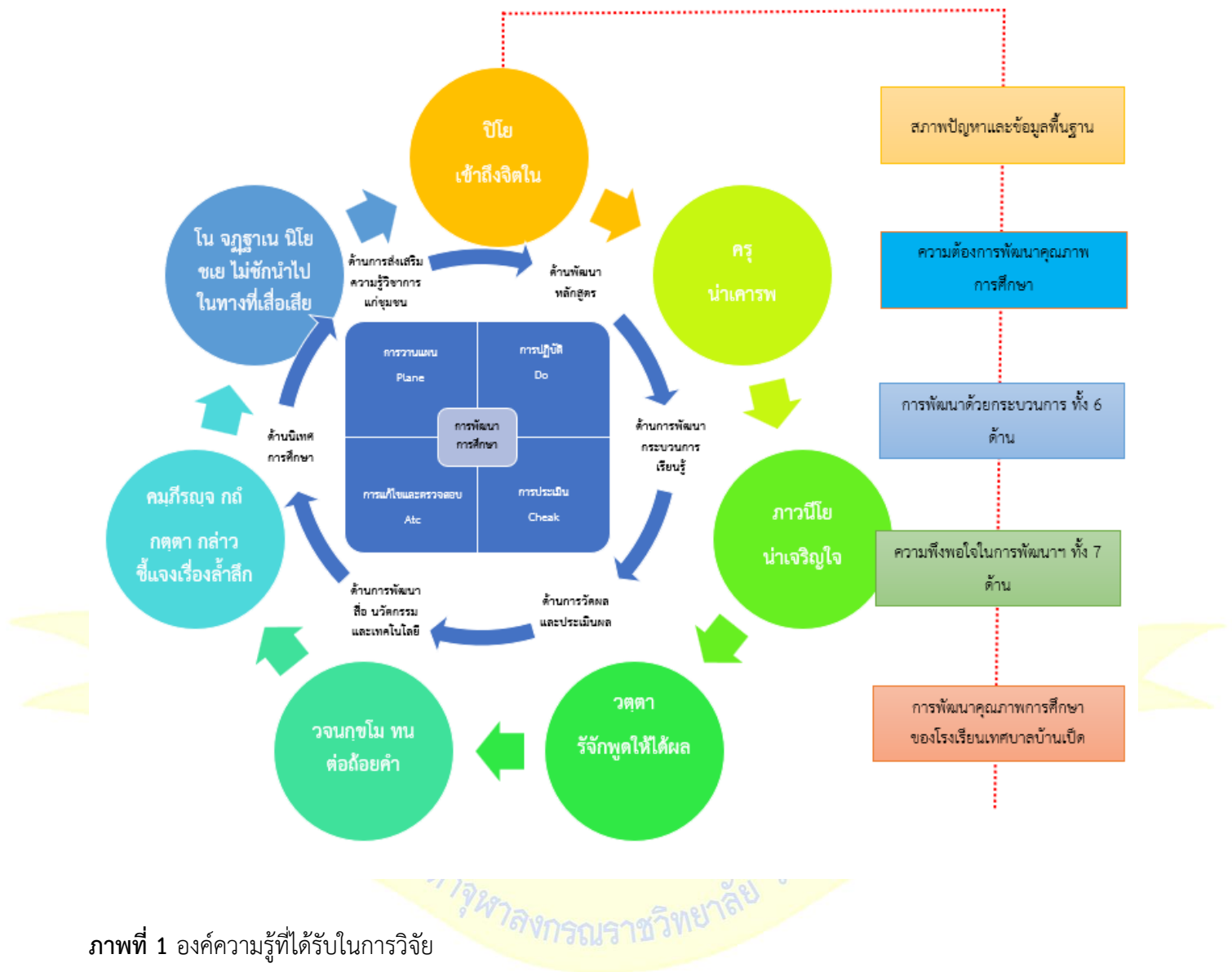
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ที่เกิดจากการศึกษาครั้งนี้ คือ นวัตกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรด้วยการให้ลำดับความสำคัญของกระบวนการพัฒนาทั้ง 6 ด้านแต่ละด้านมีความสำคัญและเป็นกลไกที่เชื่อมโยงขับเคลื่อนเป็นกระบวนการเพียงแต่ผู้บริหารสถานศึกษาคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาจะมีจุดเน้นตามบริบทของสถานศึกษา เช่น ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ด้านที่ 1 การนิเทศการศึกษา พบว่า การนิเทศการศึกษาจะให้ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษามีการเรียนรู้ที่เชี่ยวชาญและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การนิเทศภายในและนอกสถานที่หรือเครือข่ายอื่น ด้านที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจะให้ความสำคัญในการจัดทำเอกสารโครงสร้างหลักสูตรและคู่มือการบริหารการเรียนการสอน เช่น บันทึกการสอน ชุดการสอน เป็นประเด็นสำคัญ ด้านที่ 3 การวัดผลและประเมินผลตามลำดับ ส่วนการบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพที่ผ่านกระบวนการนิเทศต้องมีรูปแบบเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์หรือบริบทของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยจะให้ความสำคัญของการประพุดิตินและบทบาทหน้าที่ของครูมีต่อนักเรียนซึ่งพบว่าระดับความพึงพอใจผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศภายในใช้รูปแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นตามหลักกัลยาณมิตร 7 ด้านที่มากที่สุดพบว่า ด้านที่ 1 การปฏิบัติตนเป็นที่น่ายกย่อง (ภาวนีโย) พบว่า ผู้มีความจริงใจน่าสรรเสริญในผลงานและการยอมรับในผลสำเร็จแสดงออกทางกาย วาจาอย่างสง่างามเหมาะสมกับกาลเทศะ ด้านที่ 2 การปฏิบัติตนทนต่อถ้อยคำ (วจนกฺขโม) พบว่า ผู้พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาข้อเสนอแนะและวิพากษ์วิจารณ์ต้องอดทนฟังได้มีเป้าหมายคำของผู้พูด ด้านที่ 3 การปฏิบัติตนผู้พูดถ้อยคำชี้แจงลึกซึ้งได้ (คมภีรณฺจ กถ) ได้ระดับความพึงใจในการดำเนินปฏิบัติตนระดับ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

มากที่สุดตามลำดับเป็นต้น ทั้งนี้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการนิเทศในแบบกัลยาณมิตรตามบริบทของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิดจะเกิดผลในด้านการบริหารจัดการศึกษาจะต้องวางกรอบหรือแนวคิด PDCA มาทำความเข้าใจและสร้างข้อตกลงกับบุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนต่อเนื่องทุกลำดับขั้นตอนจึงได้โมเดลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลบ้านเปิด ดังภาพที่ 1

เอกสารอ้างอิง

- กมลนัธ ณะราวศ์ (2560). แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ ฯ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- เกรียงศักดิ์ สังข์ชัย. (2552). การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนของครูวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนา ศักยภาพนักเรียนที่มีแววความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จันทร์พิมพ์ วงศ์ประชาธน์. (2556). รูปแบบการนิเทศการศึกษาโดยกรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ เป็นบุคคลภายนอก. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- จิตติมา วรรณศรี. (2557). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณ.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2559). การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทิตนา แชมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ ฯ ด่านสุทธาการพิมพ์.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2556). ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ ฯ เอส.พรินต์ติ้ง ไทยแพคคอรี่.
- ปรีชาญ เดชศรี. (2545). การเรียนรูปแบบ Active Learning : ทำได้อย่างไร. วารสาร สสวท. ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). การนิเทศการสอน. กรุงเทพฯ ฯ ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2557). การนิเทศการศึกษา. ราชบุรี: ศรีอักษร.บรรณานุกรม
- เยาวภา เดชะคุปต์ (2542). การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ ฯ แม็ค.
- ไพรินทร์ เหมบุตร. (2555). กลยุทธ์การนิเทศเพื่อพัฒนาครูมืออาชีพในเครือข่ายการนิเทศที่ 18. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ยุพิน ยืนยง. (2553). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการเพื่อส่งเสริม สมรรถภาพการ วิจัยในชั้นเรียนของครู เขตการศึกษา 5 อัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ ฯ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รุ่งชัชดา พรवेशชาติ. (2557). การนิเทศการศึกษา. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- วชิรา เครือคำอ้าย. (2552). การพัฒนารูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดของนักเรียนประถมศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชร เลาเรียนดี. (2545). เทคนิคการจัดการเรียนการสอนและการนิเทศ. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

- วิหาร พลพร. (2558). การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการวัดและประเมินการคิด สำหรับครูระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ศิริพร มโนพิเชฐวัฒนา. (2547). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้น ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น เรื่อง ร่างกาย มนุษย์. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สัจด์ อุทรานันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา: หลักการทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ ฯ: มิตรสยามการพิมพ์.
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2543). รูปแบบการสอน. นครราชสีมา: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- สุทธนู ศรีไสย. (2555). หลักการนิเทศการศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาภรณ์ กิตติรัชดานนท์. (2550). การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ใน สถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). รายงานการศึกษาสภาพการนิเทศ ปัญหา ความ ต้องการและรูปแบบการ นิเทศที่เอื้อต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ ฯ: เจ.เอ็ม.ที. หน่วยศึกษานิเทศก์
- Glatthorn, A. A. (1984). Differentiated supervision. Washington D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Glickman, C.D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (1995). Supervision and instruction Leadership : A Developmental Approach. &th ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Joyce B., Weil, M. & Showers, B. (1992). Model of Teaching. Boston: Allyn & Bacon.

ม.จ.ร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

มหาวิทยาลัย ให้โอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University: Promoting Educational Equity Through Opportunity

พระปลัดฮอนด้า วาทสพโท เดชศักดิ์ดา ไสสะอาด

Phrapaladhonda Vattasatdho Dechsakda Saisa-ad

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, khonkaen Campus

Corresponding Author; E-mail: honda608@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ในการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา (Educational Equity) และวิเคราะห์นโยบาย แนวปฏิบัติ และรูปแบบการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร เยาวชนในพื้นที่ชนบท ชนกลุ่มน้อย และผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่เน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาคนบนพื้นฐานของธรรมะและความเมตตา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัย เป็นต้นแบบของสถาบันการศึกษาที่ดำเนินการอย่างมีระบบในการเปิดโอกาสทางการศึกษาอย่างครอบคลุม โดยใช้วัดเป็นฐานในการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งวิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนในถิ่นทุรกันดารสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างเท่าเทียม อีกทั้งยังจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนสำหรับพระภิกษุ สามเณร และยังส่งเสริมการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาเพื่อเสริมสร้างทั้งความรู้และคุณธรรมในผู้เรียน นอกจากนี้ มจร. ยังขับเคลื่อนโครงการด้านสังคม อาทิ โครงการพระธรรมทูตอาสา โครงการธรรมะในเรือนจำ และกิจกรรมพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งล้วนเป็นกลไกในการสร้างโอกาสทางปัญญาและการพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ นโยบาย “มหาวิทยาลัยให้โอกาส” ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงเมตตา แต่เป็นกลยุทธ์การจัดการศึกษาที่ตั้งอยู่บนหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะจากบทความนี้คือ การส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยในประเทศไทยประยุกต์แนวทางของ มจร. ในการจัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาค โดยเน้นการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และการพัฒนาทางจิตใจควบคู่กับวิชาการ เพื่อให้การศึกษาเป็นพลังในการยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ความเสมอภาคทางการศึกษา, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส,

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

This academic article aims to examine the role of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU) in promoting educational equity by analyzing its policies, practices, and educational management approaches that provide opportunities for marginalized groups in Thai society—particularly Buddhist monks, novices, youth in rural areas, ethnic minorities, and economically disadvantaged individuals. The study reflects MCU's mission to offer education grounded in Dhamma and compassion, emphasizing holistic human development. Findings indicate that MCU serves as a model of inclusive higher education, systematically opening pathways for educational access across the country. The university utilizes temples as community-based learning hubs that support lifelong education, personal development, and social transformation. By establishing regional campuses and affiliated Buddhist colleges nationwide, MCU extends the reach of higher education to remote areas, reducing geographic and economic barriers. In addition, MCU offers tuition-free education to monks and novices and integrates contemplative education to develop both intellectual and ethical dimensions of learners.

Moreover, MCU actively engages in socially driven initiatives such as the Buddhist Volunteer Mission Program, Dhamma education in prisons, and community development based on the sufficiency economy philosophy. These efforts represent strategic applications of Buddhist innovation aimed at expanding access to wisdom, promoting equity, and fostering sustainable personal and community growth. The university's approach—embodied in the motto "MCU Gives Opportunity"—is not merely an expression of goodwill but a strategic educational model rooted in Buddhist values that seeks to reduce inequality and build a just, inclusive, and mindful society.

This study suggests that other higher education institutions in Thailand can draw inspiration from MCU's equity-based model. By promoting accessibility, participation, and the integration of spiritual and academic development, education can become a true instrument for social transformation and improving the quality of life for all.

Keywords: Educational equity, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, disadvantaged learners,

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (UNESCO, 2020) อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยยังคงเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น เด็กและเยาวชนในพื้นที่ชนบท พระภิกษุสามเณร ชนกลุ่มน้อย และผู้มีฐานะยากจน ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาหลักได้อย่างเท่าเทียม ด้วยข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ สังคม หรือศาสนาในบริบทของการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาที่มีพันธกิจเฉพาะทางอย่าง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) มีบทบาทสำคัญยิ่งในการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และอยู่ชายขอบของสังคม โดยใช้หลักพุทธธรรมและความเมตตาเป็นรากฐานในการจัดการศึกษา (พระพรหมบัณฑิต, 2564) การจัดการศึกษาของมจร. ไม่เพียงมุ่งให้ความรู้ทางโลกเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจ ศีลธรรม และคุณธรรมในตัวผู้เรียน เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

ตามหลักพุทธศาสนา การศึกษาเป็นกระบวนการฝึกฝนตนเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยทุกคนมีศักยภาพที่จะเข้าถึงปัญญาและความรู้ได้หากมีโอกาสและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2562) ดังนั้น “ความเสมอภาคทางการศึกษา” จึงสอดคล้องกับหลักอริยมรรคที่เน้นการพัฒนาอย่างมีองค์ประกอบครบถ้วน ทั้งด้านปัญญา ศีล และสมาธิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณร และฆราวาสอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเปิดโอกาสให้เรียนฟรีในระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก การจัดตั้งวิทยาเขตทั่วประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ระบบการศึกษาหลักเข้าไม่ถึง เช่น จังหวัดชายแดน หรือเขตชนบทห่างไกล และการส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการอบรมธรรมะ การสอนในเรือนจำ และกิจกรรมพัฒนาชุมชนผ่านวัดแนวทางของ มจร. ยังสะท้อนถึง “พุทธนวัตกรรม” ในการจัดการศึกษา โดยไม่จำกัดเฉพาะห้องเรียนหรือหลักสูตรทางโลก แต่ใช้วัด ชุมชน และกิจกรรมจิตตปัญญาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต (ปัญญาวุฒิ, 2563) การส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาในลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิด "Education for All" ของ UNESCO ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเท่าเทียม

บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ทั้งในเชิงนโยบาย การปฏิบัติ และผลกระทบต่อผู้เรียนและชุมชน โดยมุ่งเสนอแนวทางที่มหาวิทยาลัยอื่นสามารถเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาที่มีความเป็นธรรมทั่วถึงทั้งในเชิงโครงสร้างและจิตวิญญาณ

1. อุดมการณ์ หลักการ และปณิธานของ มจร. กับการจัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาค

1. อุดมการณ์ของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ก่อตั้งขึ้นด้วยอุดมการณ์ในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาและการพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระธรรม รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรม และจิตสำนึก

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เพื่อสาธารณะ อุดมการณ์ของ มจร. คือ “การให้การศึกษากับประชาชนทั้งพระและฆราวาสโดยไม่เลือกปฏิบัติ ด้วยหลักพุทธธรรมและความเมตตา” ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและการเข้าถึงปัญญา อุดมการณ์ดังกล่าวสะท้อนความตั้งใจของมหาวิทยาลัยในการ ลดความเหลื่อมล้ำ และเปิดโอกาสให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม รวมถึงผู้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองแต่ขาดทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

2. หลักการจัดการศึกษาของ มจร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณฯ ยึดหลัก “พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ 1) หลักธรรมาภิบาล (Dhamma Governance): การบริหารจัดการด้วยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ 2) หลักพหุการศึกษา (Inclusive Education): เปิดโอกาสให้ผู้เรียนหลากหลายกลุ่ม ทั้งพระภิกษุสามเณรและฆราวาสเข้าถึงการศึกษา 3) หลักพุทธปัญญา (Buddhist Wisdom): การเรียนรู้ที่ผสมผสานวิชาการกับการฝึกจิต ฝึกตน และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ 4) หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning): จัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ผ่านวัด ชุมชน และสื่อดิจิทัล

3. ปณิธานของมหาวิทยาลัยปณิธานของ มจร. คือการเป็น “สถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับโลก” ที่สามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และสามารถนำพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาสังคมและจิตใจของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ หรือระดับนานาชาติ โดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา หรือสถานะทางเศรษฐกิจ

4. การจัดการศึกษากับการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษามจร. แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา (Educational Equity) ผ่านแนวปฏิบัติและนโยบายที่ชัดเจน ได้แก่ การเรียนฟรี: สำหรับพระภิกษุ สามเณร และในหลายกรณีสำหรับฆราวาสที่ยากไร้ วิทยาเขตทั่วประเทศ: ช่วยลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะในภาคอีสานเหนือ และใต้ การจัดการศึกษานอกระบบและการเรียนรู้ทางเลือก: เช่น โครงการธรรมะในเรือนจำ, การศึกษาทางไกล, และค่ายคุณธรรม การยอมรับความหลากหลาย: ไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา หรือสถานะของผู้เรียน การสนับสนุนผู้เรียนจากกลุ่มชายขอบ: เช่น ชนกลุ่มน้อย ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสในชนบท

สรุปมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไม่เพียงแต่เป็นสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา แต่ยังเป็นผู้นำด้านการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาในระดับประเทศ ผ่านอุดมการณ์ที่ตั้งอยู่บนพุทธธรรม หลักการที่คำนึงถึงความหลากหลายของผู้เรียน และปณิธานในการพัฒนาสังคมด้วยปัญญาและคุณธรรมแนวทางของ มจร. เป็นตัวอย่างที่ทรงคุณค่าสำหรับการจัดการศึกษาที่เป็นธรรม โดยเฉพาะในสังคมที่ยังเผชิญความเหลื่อมล้ำสูง การส่งเสริมให้สถาบันอื่นนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ จึงเป็นก้าวสำคัญในการสร้างระบบการศึกษาที่เข้าถึงทุกคนได้อย่างแท้จริง

2. ความเสมอภาคทางการศึกษากับปรัชญาพุทธ

หลักการของพระพุทธศาสนานั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา กรุณา และการให้โอกาสในการเรียนรู้แก่ทุกคนโดยไม่มีการแบ่งชนชั้น เชื้อชาติ หรือเพศ การให้การศึกษากับบุคคลผู้มีศรัทธาแต่ขาดทรัพยากรถือเป็น “ทานทางปัญญา” อันสูงสุด ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ในทัศนะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การรู้แจ้งอริยสัจเป็น

สิ่งที่ทุกคนมีสิทธิ์เข้าถึง หากมีการฝึกฝนพัฒนาตนอย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ การจัดการศึกษาที่ให้โอกาสแก่ทุกคน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส จึงเป็นการเดินตามรอยพระธรรมคำสอนอย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยกับการเปิดโอกาสทางการศึกษามหาจุฬาฯ มีพันธกิจสำคัญในการจัดการศึกษาที่ไม่แบ่งแยก โดยมีลักษณะเด่น ดังนี้: 1. การจัดการศึกษาฟรีแก่พระภิกษุ-สามเณร มจร. เป็นสถาบันที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรจากทั่วประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน เข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี โท และเอก โดยไม่มีค่าใช้จ่ายในการศึกษา ซึ่งถือเป็นการขจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจที่สำคัญ 2. การเปิดรับผู้เรียนจากพื้นที่ห่างไกล มจร. มีวิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์กระจายอยู่ทั่วประเทศ รวมถึงในพื้นที่ชายแดนและจังหวัดยากจน ทำให้ประชาชนในภูมิภาคต่างๆ สามารถเข้าถึงการศึกษาได้โดยไม่ต้องย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองใหญ่ 3. หลักสูตรยืดหยุ่นและเน้นจริยธรรม มจร. ได้พัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนหลากหลายกลุ่ม ทั้งหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตและสาขาสังคมศาสตร์ เช่น รัฐศาสตร์ การพัฒนาชุมชน และจิตวิทยา ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาค้นคว้าความรู้คู่คุณธรรม 4. โครงการเรียนรู้ตลอดชีวิต มจร. สนับสนุนการศึกษาแบบเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในรูปแบบการศึกษานอกระบบ การอบรมระยะสั้น และการจัดค่ายธรรมะ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่หรือผู้ที่ไม่สามารถเรียนในระบบปกติได้เข้ารับการเรียนรู้เชิงจิตวิญญาณ

มหาจุฬาฯ กับการเสริมสร้างความเสมอภาคในระดับสังคม นอกจากการจัดการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยแล้ว มหาจุฬาฯ ยังมีบทบาทในระดับชุมชนและสังคมผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการพระธรรมทูตอาสา ที่ลงพื้นที่ให้ความรู้ในถิ่นทุรกันดาร การศึกษาธรรมะในเรือนจำ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเข้าถึงการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงตนเอง โครงการสันติศึกษาและการสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนใต้ ที่มุ่งลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางศาสนาทั้งหมดนี้สะท้อนแนวทางของ “การศึกษาเพื่อความเสมอภาคและสันติภาพ” อย่างแท้จริง

บทสรุปมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ แบบอย่างของสถาบันอุดมศึกษาที่เดินหน้าจัดการศึกษาบนพื้นฐานของพุทธธรรม และสร้างโอกาสแก่ผู้เรียนทุกกลุ่มโดยไม่เลือกปฏิบัติ ผ่านการจัดการศึกษาเชิงเมตตาและการพัฒนาคนให้มีทั้งปัญญาและจริยธรรมในสังคมที่ยังเต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ มหาจุฬาฯ จึงเป็นเสมือน “แสงธรรม” ที่ส่องนำทางการศึกษาไทยไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเสมอภาคและยั่งยืน

3. บทบาทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อสังคมโลก

1. บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ มจร. มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในระดับโลก โดยการจัดตั้งหลักสูตรนานาชาติ เช่น หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต/มหาบัณฑิต/ดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) ที่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์และฆราวาสจากนานาชาติเข้าศึกษาในประเทศไทย รวมถึงการส่งพระธรรมทูตสายต่างประเทศไปยังประเทศต่างๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธธรรม

นอกจากนี้ มจร. ยังมีความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNESCO, UNU, IBC (International Buddhist Confederation) และเครือข่ายมหาวิทยาลัยพุทธทั่วโลก ซึ่งทำให้ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางของพุทธศึกษาระดับนานาชาติ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

2. บทบาทด้านการศึกษาข้ามวัฒนธรรม (Intercultural Education) ด้วยการรับนักศึกษาจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น อินเดีย ศรีลังกา เมียนมา จีน เนปาล บังกลาเทศ และประเทศในแอฟริกา มจร. ได้กลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมและศาสนา นำไปสู่การสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ เมตตา และสันติสุข กิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ เช่น การสัมมนาพุทธศาสนานานาชาติ (International Buddhist Conference), วันวิสาขบูชาสากล (UN Day of Vesak), และโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา ส่งผลให้ มจร. เป็นเวทีสื่อกลางด้านพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพโลก

3. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจและจริยธรรมของมนุษยชาติในโลกที่เต็มไปด้วยวัตถุนิยมและความเครียดทางจิตใจ มจร. ได้ส่งเสริมแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) และ สันติศึกษา (Peace Studies) เพื่อนำเสนอแนวทางการศึกษาเพื่อชีวิตภายใน (Inner Development) เช่น โครงการอบรมสติในระดับนานาชาติ โครงการพัฒนาผู้นำจิตตปัญญา และการสร้างเครือข่ายอาจารย์ด้านสันติวิธี สิ่งเหล่านี้ตอบโจทย์วาระการศึกษาระดับโลกขององค์การสหประชาชาติในด้าน SDG 4 (Quality Education) และ SDG 16 (Peace, Justice and Strong Institutions)

4. บทบาทเชิงวิชาการและงานวิจัยระดับโลก มจร. ผลิตงานวิจัยด้านพุทธศาสนา ปรัชญา สันติภาพ และจิตวิญญาณ อย่างต่อเนื่อง โดยมีวารสารวิชาการนานาชาติ เช่น Journal of Buddhist Studies, Journal of International Peace Studies รวมทั้งการเป็นเจ้าภาพในการประชุมทางวิชาการระดับนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเสริมสร้างการยอมรับในระดับสากล

สรุปบทบาทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อสังคมโลก มิใช่เพียงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เท่านั้น หากแต่เป็นการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ความเข้าใจ และสันติภาพบนพื้นฐานของเมตตาและปัญญามจร. ได้ทำหน้าที่เชิงกลยุทธ์ในการเชื่อมโยงจิตวิญญาณตะวันออกกับโลกสมัยใหม่ และแสดงให้เห็นว่า “พุทธศึกษา” สามารถเป็นทางเลือกในการพัฒนาสังคมโลกอย่างยั่งยืนในมิติที่โลกตะวันตกไม่สามารถตอบโจทย์ได้เพียงลำพัง

4. ผลสะท้อนกลับในการจัดการศึกษาโดยยึดหลักความเสมอภาคทางการศึกษา

ซึ่งการดำเนินการนี้ก่อให้เกิด ผลกระทบที่สำคัญ ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคมในภาพรวม ดังนี้: 1. ในระดับบุคคล มีผู้เรียนจำนวนมาก โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรและผู้มีรายได้น้อย ได้รับ โอกาสทางการศึกษา โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ผู้ที่เคยไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ได้พัฒนา ความรู้ ความคิด ความสามารถ และจิตสำนึกเพื่อสังคม ผู้เรียนสามารถ พัฒนาชีวิตทางโลกและทางธรรม ควบคู่กันไป ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจ 2. ในระดับชุมชนวัดและสถาบันสงฆ์ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ได้รับการยกระดับเป็นศูนย์กลางการศึกษา ชุมชนพระสงฆ์ที่จบจาก มจร. กลับไปทำงานในชุมชน ทำหน้าที่ ผู้นำทางจิตวิญญาณ และนักพัฒนา ส่งเสริมสันติสุขในชุมชนการจัดการศึกษาแบบเข้าถึงได้ช่วย ลดช่องว่างทางโอกาส ระหว่างเมืองกับชนบท 3. ในระดับสังคมช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในภูมิภาคที่ขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษาเสริมสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้และสันติภาพ ด้วยการเน้นการศึกษาควบคู่คุณธรรมส่งผลให้เกิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable

Development) ตามเป้าหมาย SDG 4 (การศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง) 4. ผลกระทบเชิงวิชาการส่งเสริมการผลิตบัณฑิตในสายพุทธศาสนา จิตวิทยา การศึกษา และสังคมศาสตร์ ที่มีคุณภาพ และมีความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่ผสมผสานแนวคิดพุทธธรรมกับการจัดการศึกษา เช่น พุทธนวัตกรรม และจิตตปัญญาศึกษา ขยายขอบเขตของ “การศึกษาทางเลือก” ให้ได้รับการยอมรับในระบบการศึกษาไทยมากขึ้น

สรุปการจัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาคของ มจร. ได้สร้างผลกระทบที่ลึกซึ้งและยั่งยืนต่อทุกระดับของสังคม ไม่เพียงแต่เปิดโอกาสให้คนเข้าถึงการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาค้นคว้าในมิติ ปัญญา คุณธรรม และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสังคมที่เป็นธรรม สงบสุข และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

5. บทสรุป

บทความนี้นำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ที่เน้นการสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ขาดทุนทรัพย์ และชนกลุ่มน้อย มจร. ได้แสดงบทบาทสำคัญผ่านนโยบาย "มหาจุฬาให้โอกาส" ซึ่งดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมจุดเด่นของแนวทางนี้คือการจัดการศึกษาโดยไม่เรียกเก็บค่าเล่าเรียนในหลายระดับ โดยเน้นการเข้าถึงได้ของประชาชนในทุกภูมิภาค ผ่านการขยายวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ และศูนย์การเรียนรู้ทั่วประเทศ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการศึกษาเชิงพุทธที่เน้นพัฒนาทั้งสติ ปัญญา และคุณธรรม โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การศึกษานอกระบบ การฝึกอบรมในเรือนจำ การพัฒนาชุมชน และโครงการพระธรรมทูต มจร. ยังเป็นแบบอย่างของการจัดการศึกษาเชิงคุณธรรม โดยผสมผสานหลักพุทธธรรมกับความรู้ทางโลก เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีทั้งศักยภาพทางวิชาการและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลให้การศึกษากลายเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในท้ายที่สุด บทความเสนอให้สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ นำแนวทางของ มจร. ไปปรับใช้เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาในทุกมิติ ทั้งการเข้าถึง โอกาส และความเสมอภาคทางจิตวิญญาณ ซึ่งจะนำไปสู่ระบบการศึกษาที่เป็นธรรม ครอบคลุม และมีความหมายอย่างแท้จริงต่อสังคมไทยและสังคมโลก

7. องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ได้เสนอแนวทางและประเด็นใหม่ๆ ที่สำคัญในการส่งเสริม ความเสมอภาคทางการศึกษา ผ่านการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ซึ่งมีการใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสังคม โดยเน้นการให้โอกาสทางการศึกษากับทุกกลุ่มคนในสังคมที่มักจะถูกมองข้าม เช่น พระภิกษุสามเณร ผู้ด้อยโอกาส และประชาชนที่อยู่ในชนบทหรือพื้นที่ห่างไกล

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญจากบทความนี้ ได้แก่ การใช้พุทธนวัตกรรมเพื่อการศึกษาที่เสมอภาค บทความนำเสนอแนวทางที่ พุทธนวัตกรรม สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคได้ โดยการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ผสมผสานระหว่างการศึกษาทางวิชาการและการพัฒนาจิตใจ ซึ่งไม่เพียงแต่เน้นการเรียนรู้ทางโลก แต่ยังเน้นการพัฒนาคุณธรรม ความมีสติ และความรับผิดชอบต่อสังคม

การส่งเสริมการศึกษาแบบเข้าถึงได้ (Inclusive Education) มจร. แสดงให้เห็นถึงการจัดการศึกษาแบบเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้าถึงได้ แม้ว่าจะเป็นพระภิกษุ สามเณร หรือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยการจัดการศึกษาฟรีในหลายระดับ และการจัดการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลผ่านการขยายวิทยาเขตในทุกภูมิภาคของประเทศไทย

การสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต มจร. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่การศึกษาในระหว่างชีวิต เช่น การฝึกอบรมในเรือนจำการพัฒนาผู้นำในชุมชน และการเปิดโอกาสให้คนทุกวัยได้เรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลและวิธีการเรียนรู้อื่นๆ

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมและยั่งยืน บทความได้เสนอแนวทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสังคมที่ไม่เพียงแต่ส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ แต่ยังเน้นการสร้าง ความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณธรรมและสันติสุข

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต แนวทางของ มจร. ในการให้โอกาสทางการศึกษาและการเปิดกว้างในการเข้าถึงการศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีศักยภาพแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือได้รับการศึกษาที่มีข้อจำกัดในอดีต

สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้นำเสนอในบทความนี้คือนอกจากการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคแล้ว มจร. ยังใช้แนวทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณธรรมและจิตใจของผู้เรียน เพื่อให้การศึกษากลายเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างสังคมที่มีการเรียนรู้ในทุกมิติที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2562). รายงานสถิติสถาบันสงฆ์กับการศึกษาของพระภิกษุสามเณร. กรุงเทพฯ ฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- จิรพร ศิริสัมพันธ์. (2564). การจัดการศึกษาที่เสมอภาคในบริบทพุทธศาสนา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย. วารสารพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 8(2), 112–128.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2564). บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2564). การศึกษาในมิติพุทธเพื่อความเสมอภาคและยั่งยืน. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2565). รายงานประจำปีด้านการพัฒนาการศึกษาเพื่อสังคม. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานอธิการบดี.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2566). รายงานประจำปี มจร. 2566: การศึกษาเพื่อความเสมอภาคและความยั่งยืน. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานอธิการบดี.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). แนวคิดพุทธธรรมกับการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ ฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานสถานภาพความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ ฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2566). บทบาทของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพฯ ฯ: สนง. พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- UNESCO. (2020). Global education monitoring report 2020: Inclusion and education – All means all. Paris: UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>
- UNESCO. (2020). Education for All Global Monitoring Report: The Right to Education. Paris: UNESCO Publishing.
- Smith, M. (2021). Equity in Higher Education: Global and Local Approaches. London: Routledge.

การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลด้วยหลักอิทธิบาท 4

Developing Digital-Age Leadership through the Four Bases of Success (Iddhipada 4)

สุแทน โคตรภูเวียง พระปลัดซอนดำ วาสสโท

Suthan Khotphuwiang Phrapaladhonda Vattasatdho

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, khonkaen Campus

Corresponding Author; E-mail: honda608@gmail.com

บทคัดย่อ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและข้อมูลเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาวะผู้นำจำเป็นต้องปรับตัวจากรูปแบบดั้งเดิมไปสู่การเป็นผู้นำที่ยืดหยุ่น มีวิสัยทัศน์ และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางกระแสของ Digital Transformation การพัฒนาภาวะผู้นำไม่เพียงแต่ต้องพึ่งพาทักษะด้านเทคโนโลยีหรือการบริหารจัดการเท่านั้น แต่ยังต้องมีรากฐานทางจริยธรรมและภายในจิตใจที่มั่นคงด้วยบทความนี้นำเสนอแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำในโลกดิจิทัลโดยใช้หลักธรรม “อิทธิบาท 4” ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความรักและเต็มใจในสิ่งที่ทำ), วิริยะ (ความเพียรและความมุ่งมั่น), จิตตะ (ความตั้งใจจริงและมีสมาธิ), และวิมังสา (การพิจารณาและไตร่ตรอง) อิทธิบาท 4 เปรียบเสมือนพื้นฐานของความสำเร็จ ที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำให้แข็งแกร่งภายใต้ความผันผวนของยุคดิจิทัลผู้นำที่มี “ฉันทะ” จะสามารถสร้างแรงจูงใจจากภายในและจุดประกายให้ทีมมีเป้าหมายร่วมกัน “วิริยะ” ช่วยให้ผู้นำไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทางเทคโนโลยี “จิตตะ” สร้างความสามารถในการโฟกัสในยุคที่ข้อมูลล้นเกิน และ “วิมังสา” ส่งเสริมให้ผู้นำคิด วิเคราะห์ และเรียนรู้จากประสบการณ์และข้อมูลรอบด้าน

โดยสรุป การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ช่วยให้ผู้นำยุคดิจิทัลสามารถพัฒนาได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านจิตใจ การตัดสินใจ และการบริหารองค์กรอย่างมีคุณธรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความยั่งยืนในโลกที่เปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง

คำสำคัญ : การพัฒนา, ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล, อิทธิบาท 4

Abstract

In the digital age, where technology and data evolve rapidly, leadership must adapt from traditional models to become flexible, visionary, and capable of inspiring others effectively. Amid the wave of Digital Transformation, leadership development requires more than just technical skills or management abilities—it must also be grounded in ethics and inner stability. This article presents the concept of developing leadership in the digital world using the Buddhist principles of

Iddhipada 4, which consist of Chanda (love and willingness in what one does), Viriya (perseverance and determination), Citta (genuine intention and focus), and Vimamsa (reflection and the pursuit of knowledge). The Iddhipada 4 serves as the foundation for success, which can be applied to strengthen leadership in the face of the volatility of the digital age.

A leader with Chanda can create internal motivation and inspire the team to work toward a common goal. Viriya helps the leader to persist through technological challenges, while Citta enhances the ability to focus in an era of information overload. Vimamsa encourages leaders to think critically, analyze, and learn from experiences and surrounding data.

In conclusion, applying the Iddhipada 4 helps digital leaders develop holistically—both in terms of mindset, decision-making, and ethical organizational management, which form the essential foundation for sustainability in an ever-changing world.

Keywords: Development, Leadership in the Digital Age, Four Iddhipada

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิด "ยุคดิจิทัล" (Digital Age) ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างองค์กร วิธีการทำงาน และรูปแบบของภาวะผู้นำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาวะผู้นำแบบดั้งเดิมที่เน้นลำดับชั้นและอำนาจสั่งการเริ่มไม่สอดคล้องกับความซับซ้อนของโลกยุคใหม่ที่มีลักษณะไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง (VUCA World) (Bennett & Lemoine, 2014) ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลจึงต้องมีความสามารถในการปรับตัว คิดวิเคราะห์เป็นระบบ ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และที่สำคัญคือมีความเป็นมนุษย์ที่เชื่อมโยงกับผู้ตามได้อย่างจริงใจและมีจริยธรรม (Northouse, 2021) แม้ภาวะผู้นำยุคใหม่จะต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลัก แต่คุณสมบัติสำคัญที่ทำให้ผู้นำสามารถนำพาองค์กรให้ก้าวข้ามความท้าทายไปได้ อย่างยั่งยืน กลับเป็นปัจจัยภายใน เช่น ความตั้งใจ ความเพียร ความมุ่งมั่น และการใฝ่รู้ ซึ่งล้วนสะท้อนหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา นั่นคือ "อิทธิบาท 4" ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ), วิริยะ (ความพากเพียร), จิตตะ (ความตั้งใจแน่วแน่), และ วิมังสา (การใคร่ครวญด้วยปัญญา) ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ว่าเป็น “หนทางสู่ความสำเร็จ” ในทุกบริบทของชีวิต (พุทธทาสภิกขุ, 2546)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 กับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงแค่การนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในองค์กร แต่เป็นการพัฒนา “ภาวะผู้นำภายใน” ที่มีคุณธรรมเป็นรากฐาน ควบคู่ไปกับทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่องค์กรต้องการความมั่นคงทางจิตใจ และวิสัยทัศน์ที่ตั้งอยู่บนความรับผิดชอบต่อสังคมและมนุษย์มีการศึกษามากขึ้นที่สนับสนุนแนวคิดที่ว่า ผู้นำที่มีความสามารถทางจริยธรรมและอารมณ์ (moral and emotional competence) จะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น มีความผูกพัน และนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง (Goleman, Boyatzis, & McKee, 2013) โดยเฉพาะในยุคที่ทีมงานต้องทำงานแบบไร้พรมแดน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ความสามารถในการ “นำด้วยใจ” (Leadership with mindfulness) คือหัวใจสำคัญที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับมนุษยธรรม

จากแนวคิดข้างต้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทาง การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลโดยประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 โดยพิจารณาทั้งในเชิงแนวคิดและการปฏิบัติที่สามารถใช้ได้จริงในองค์กรยุคใหม่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้นำที่มีทั้งทักษะยุคใหม่และคุณธรรมร่วมสมัยอย่างสมดุล

1. ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง ความสามารถในการมีอิทธิพลต่อผู้อื่น โดยเฉพาะการสร้างแรงบันดาลใจ และการนำทางให้ผู้ตามหรือทีมงานบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและความร่วมมือ ภาวะผู้นำไม่เพียงแต่การเป็นผู้ที่มีอำนาจหรือผู้มีตำแหน่งในองค์กร แต่ยังเกี่ยวข้องกับความสามารถในการกระตุ้น สื่อสาร และสร้างแรงจูงใจให้กับผู้อื่นได้ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ท้าทายหรือมีความไม่แน่นอน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและมุมมองเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่สะท้อนถึงคุณลักษณะของผู้นำที่มีคุณภาพและบทบาทในการเปลี่ยนแปลงองค์กรหรือสังคมให้ดียิ่งขึ้น Northouse (2021) กล่าวว่า "ภาวะผู้นำคือกระบวนการที่บุคคลมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในสถานการณ์ที่กำหนดเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ร่วมกัน" ซึ่งเน้นถึงการมีอิทธิพลในเชิงบวก เพื่อให้ผู้ตามร่วมมือและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด การนำไปสู่ผลลัพธ์ร่วมกันนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะภาวะผู้นำไม่ใช่แค่การตัดสินใจที่เป็นของผู้นำเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันของทุกคนในทีมในมุมมองของ Bass (1990) ซึ่งเป็นนักวิจัยชื่อดังในด้านทฤษฎีภาวะผู้นำ ได้กล่าวไว้ว่า "ภาวะผู้นำคือการใช้ความสามารถในการมีอิทธิพลในเชิงบวกเพื่อเปลี่ยนแปลงหรือสร้างผลลัพธ์ในองค์กร" ภาวะผู้นำในทัศนะของ Bass มีแนวคิดสำคัญในด้านการใช้ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และแรงบันดาลใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงประสิทธิภาพหรือการพัฒนาวัฒนธรรม Robinson (2004) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำในด้านของการมีวิสัยทัศน์และการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในทีมว่า "ภาวะผู้นำคือความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้อื่นมีความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกัน" ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถนำพาทีมงานไปในทิศทางที่สร้างสรรค์และมีเป้าหมายที่ชัดเจนได้ ซึ่งในกระบวนการนี้การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ของผู้นำกับการดำเนินงานจริงการทำงานในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเต็มไปด้วยความท้าทายในยุคปัจจุบัน ทำให้ภาวะผู้นำมีบทบาทสำคัญในการนำพาทีมงานหรือองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีทักษะในการปรับตัว การคิดวิเคราะห์ และการจัดการกับความซับซ้อน (VUCA – Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Bennett & Lemoine, 2014)

นอกจากทักษะการบริหารจัดการแล้ว ภาวะผู้นำที่ดียังต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นรากฐานในการตัดสินใจและการกระทำ เพราะผู้นำที่มีคุณธรรมจะสามารถสร้างความไว้วางใจและความเคารพจากสมาชิกในทีม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ทฤษฎีภาวะผู้นำ คือ แนวคิดหรือกรอบที่พยายามอธิบายว่าอะไรคือคุณสมบัติและพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลสามารถมีอิทธิพลและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีเหล่านี้มักจะนำเสนอทักษะ การกระทำ หรือคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยมักจะถูกพัฒนา และปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในแต่ละยุคสมัย

ประเภทของทฤษฎีภาวะผู้นำ

1. ทฤษฎีคุณสมบัติ (Trait Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้นำที่มีคุณสมบัติพิเศษบางอย่าง (เช่น ความมั่นใจ, ความเฉลียวฉลาด, ความมีวิสัยทัศน์) เป็นบุคคลที่สามารถเป็นผู้นำได้ดี ตัวอย่างเช่น Great Man Theory ซึ่งเชื่อว่า “ผู้นำเกิดจากธรรมชาติ” โดยที่บุคคลบางคนมีลักษณะทางจิตใจและคุณสมบัติที่ช่วยให้เขาสามารถเป็นผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Stogdill, 1974) ตัวอย่างเช่น ทักษะด้านการสื่อสารที่ดี การมีทัศนคติที่มั่นคง และความสามารถในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน

2. ทฤษฎีพฤติกรรม (Behavioral Theory) ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออก ไม่ใช่แค่คุณสมบัติส่วนตัว ทฤษฎีนี้บอกว่า ผู้นำสามารถเรียนรู้ได้จากการฝึกฝนพฤติกรรมที่เหมาะสมและจำเป็นสำหรับการเป็นผู้นำที่ดี ตัวอย่างของทฤษฎีนี้คือ Leadership Grid ที่พัฒนาโดย Blake และ Mouton (1964) ซึ่งแบ่งลักษณะพฤติกรรมของผู้นำออกเป็น 2 แกน คือ “ความใส่ใจต่อผลลัพธ์” และ “ความใส่ใจต่อบุคคล” ผู้นำที่ดีต้องสามารถบริหารจัดการทั้งสองด้านนี้อย่างสมดุล

3. ทฤษฎีสถานการณ์ (Situational Theory) ทฤษฎีนี้เน้นว่าผู้นำจะต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ในบางสถานการณ์ผู้นำอาจต้องใช้วิธีการแบบเข้มงวด ขณะที่ในบางสถานการณ์ผู้นำอาจต้องใช้วิธีการที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น Hersey and Blanchard's Situational Leadership Theory (1969) เป็นตัวอย่างของทฤษฎีนี้ ซึ่งแบ่งระดับความพร้อมของผู้ตามออกเป็น 4 ระดับ และแนะนำว่าผู้นำควรใช้สไตล์การเป็นผู้นำที่เหมาะสมกับระดับของผู้ตามนั้นๆ

4. ทฤษฎีการเป็นผู้นำบริการ (Servant Leadership Theory) ทฤษฎีนี้มีหลักการว่าผู้นำที่ดีคือผู้ที่ยึดหลักการให้บริการผู้อื่นก่อน โดยการใส่ใจในความต้องการและความเป็นอยู่ของผู้อื่น โดยผู้นำจะมุ่งเน้นการสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้ตาม เพื่อให้พวกเขาบรรลุเป้าหมายของตนเองและองค์กร (Greenleaf, 1977) ผู้นำบริการจึงเป็นผู้นำที่มีความเมตตาและใส่ใจในการพัฒนาผู้อื่น

5. ทฤษฎีผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory) Burns (1978) และ Bass (1990) ได้นำเสนอทฤษฎีผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง โดยเชื่อว่าผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้ผู้ตามบรรลุเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่กว่า โดยการพัฒนาคุณภาพของผู้อื่น ผู้นำในรูปแบบนี้จะมุ่งเน้นการสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ๆ การกระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่น และการสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ตาม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลและองค์กร

6. ทฤษฎีผู้นำเชิงการบริการ (Transactional Leadership Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้นำจะใช้การให้รางวัลหรือการลงโทษเพื่อจัดการกับการปฏิบัติงานของทีมงาน โดยผู้นำจะมุ่งเน้นผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม เช่น การให้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

รางวัลหรือค่าตอบแทนเมื่อสมาชิกทีมทำงานได้ดี ในขณะที่การลงโทษจะเกิดขึ้นเมื่อผลงานไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง (Bass, 1985)

สรุปทฤษฎีภาวะผู้นำเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เราเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่สำคัญของผู้นำที่ดี นอกจากนี้ยังช่วยในการพัฒนาผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของผู้ตาม การทำความเข้าใจทฤษฎีต่างๆ ช่วยให้ผู้นำสามารถเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุดในการนำพาทีมและองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

3. คุณลักษณะของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและข้อมูลมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ผู้นำจำเป็นต้องมีคุณลักษณะหลายประการที่สามารถรับมือกับความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและการดำเนินงานที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน (VUCA: Volatility, Uncertainty, Complexity, and Ambiguity) คุณลักษณะของผู้นำในยุคดิจิทัลจึงต้องพัฒนาและปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีคุณลักษณะหลักที่สำคัญดังนี้:

1. วิสัยทัศน์และการมองการณ์ไกล (Visionary Leadership) ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถมองเห็นโอกาสใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถวางแผนและตัดสินใจในระยะยาวได้ แม้ในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและปรับตัวขององค์กรให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลง

2. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้นำต้องสามารถเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำงานและการตัดสินใจให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ได้ ผู้นำที่ดีในยุคนี้จะต้องสามารถเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและเครื่องมือใหม่ๆ อย่างรวดเร็ว

3. ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องส่งเสริมให้เกิดการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในทีมงาน การสนับสนุนให้ทีมงานคิดหาวิธีการใหม่ๆ และการพัฒนาแนวคิดที่สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานได้เป็นสิ่งสำคัญ ผู้นำต้องมีทักษะในการกระตุ้นให้เกิดการทดลองและหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นนวัตกรรม

4. ทักษะด้านการสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication Skills) ในยุคดิจิทัลที่การสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัลมีบทบาทสำคัญ ผู้นำต้องสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นการประชุมออนไลน์ การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการติดต่อประสานงาน หรือการให้ข้อมูลที่สำคัญแก่ทีมงาน ทักษะการสื่อสารดิจิทัลที่ดีช่วยให้ผู้นำสามารถบริหารจัดการทีมงานในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น

5. การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ โดยการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ต่างๆ เพื่อกำหนดทิศทางที่เหมาะสมสำหรับองค์กรในอนาคต ความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์ที่รองรับกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของตลาดและเทคโนโลยีจะเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

6. การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ (Relationship Building and Networking) แม้ว่าผู้นำในยุคดิจิทัลจะต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยี แต่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในทีมและคู่ค้าก็ยังคงมีความสำคัญมาก ผู้นำต้องสามารถสร้างความไว้วางใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในโลกที่มีการเชื่อมต่อผ่านช่องทางออนไลน์

7. ความสามารถในการตัดสินใจในสภาวะไม่แน่นอน (Decision-Making in Uncertainty) ในยุคที่ข้อมูลมีความหลากหลายและไม่แน่นอน ผู้นำต้องมีความสามารถในการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์หรือมีความเสี่ยงสูง การตัดสินใจที่ดีในสภาวะเช่นนี้จะสามารถช่วยให้องค์กรอยู่รอดและเติบโตได้

8. การพัฒนาตนเองและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning and Self-Development) ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ การพัฒนาทักษะการจัดการ หรือการพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้นำสามารถรับมือกับความท้าทายในโลกดิจิทัลได้ดีขึ้น

สรุปภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลนั้นต้องการผู้นำที่มีคุณลักษณะหลากหลายทั้งในด้านวิสัยทัศน์ ความสามารถในการปรับตัว การคิดสร้างสรรค์ และทักษะการสื่อสารดิจิทัลที่ดี โดยผู้นำจะต้องสามารถทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสร้างแรงบันดาลใจให้กับทีมงานในการปรับตัวและเรียนรู้ร่วมกัน การมีทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้นำสามารถนำพาทีมไปสู่ความสำเร็จได้ในยุคที่เต็มไปด้วยความท้าทายและโอกาสใหม่ๆ

4.การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลด้วยหลักอิทธิบาท 4

ในยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและข้อมูลที่รวดเร็ว ผู้นำต้องมีความสามารถในการปรับตัวและขับเคลื่อนองค์กรผ่านความท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้น หลักธรรม “อิทธิบาท 4” ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความรักและเต็มใจในสิ่งที่ทำ), วิริยะ (ความเพียรและความมุ่งมั่น), จิตตะ (ความตั้งใจจริงและมีสมาธิ), และ วิมังสา (การพิจารณาและไตร่ตรอง) จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถใช้พัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ฉันทะ (ความรักและเต็มใจในสิ่งที่ทำ) ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและองค์กรต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ผู้นำที่มี “ฉันทะ” จะมีความกระตือรือร้นและรักในสิ่งที่ทำ ซึ่งจะทำให้เขามีแรงบันดาลใจในการพัฒนาและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง การมีฉันทะช่วยให้ผู้นำสามารถเป็นแบบอย่างในการสร้างความมุ่งมั่นและกระตือรือร้นให้แก่ทีมงานได้ โดยเฉพาะในยุคที่มีการใช้เครื่องมือดิจิทัลและเทคโนโลยีที่ซับซ้อน ผู้นำที่มีความรักในสิ่งที่ทำจะสามารถนำทีมงานผ่านความท้าทายเหล่านี้ไปได้

2. วิริยะ (ความเพียรและความมุ่งมั่น) การนำองค์กรในยุคดิจิทัลมักเผชิญกับความท้าทายที่ไม่สามารถคาดเดาได้ล่วงหน้า ผู้นำที่มี “วิริยะ” จะไม่ย่อท้อเมื่อเผชิญกับอุปสรรคหรือความล้มเหลวจากการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การมีวิริยะช่วยให้ผู้นำสามารถขับเคลื่อนองค์กรต่อไปได้ แม้จะต้องเผชิญกับความยากลำบาก เช่น การปรับตัวต่อระบบใหม่ๆ หรือการเรียนรู้วิธีการทำงานในรูปแบบดิจิทัล ผู้นำที่มีวิริยะยังสามารถกระตุ้นทีมงานให้ไม่ยอมแพ้และมีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3. จิตตะ (ความตั้งใจจริงและมีสมาธิ) การทำงานในยุคดิจิทัลนั้นเต็มไปด้วยข้อมูลจำนวนมากและความยุ่งเหยิงจากเทคโนโลยีใหม่ๆ ผู้นำที่มี “จิตตะ” จะสามารถรักษาความมุ่งมั่นและสมาธิในการตัดสินใจได้ดีในสถานการณ์ที่ยุ่งเหยิงและซับซ้อน ผู้นำจะต้องสามารถโฟกัสกับสิ่งที่สำคัญที่สุด เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือการวางกลยุทธ์ในธุรกิจดิจิทัล การมีจิตตะช่วยให้ผู้นำสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพแม้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยไม่ถูกเบี่ยงเบนจากสิ่งรบกวนต่างๆ

4. วิมังสา (การพิจารณาพิจารณาและไตร่ตรอง) ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่สามารถประเมินได้ง่าย ผู้นำที่มี “วิมังสา” จะสามารถพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบ และใช้การวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในการตัดสินใจ นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและใฝ่รู้ในเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมถึงการเข้าใจความต้องการของทีมงานและลูกค้า การพิจารณาพิจารณาและไตร่ตรองจะช่วยให้ผู้นำสามารถใช้ข้อมูลและเครื่องมือดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจที่สำคัญในองค์กร

การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการพัฒนาผู้นำยุคดิจิทัล การใช้หลักอริยบท 4 ในการพัฒนาผู้นำยุคดิจิทัลช่วยให้ผู้นำสามารถพัฒนาและปรับตัวไปพร้อมกับเทคโนโลยีและข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการเหล่านี้ช่วยให้ผู้นำสามารถเสริมสร้างความแข็งแกร่งทั้งในด้านความคิด ความรู้ และคุณธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างภาวะผู้นำที่สามารถนำองค์กรผ่านความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ฉันทะ จะช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นให้แก่ทีมงานในการเรียนรู้และพัฒนา

วิริยะ จะช่วยให้ผู้นำไม่ย่อท้อเมื่อเผชิญกับอุปสรรคและความยากลำบากจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

จิตตะ จะช่วยให้ผู้นำสามารถโฟกัสกับสิ่งที่สำคัญและตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

วิมังสา จะช่วยให้ผู้นำสามารถพิจารณาข้อมูลและใช้การวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในการตัดสินใจ

สรุปการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลช่วยให้ผู้นำสามารถพัฒนาและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกดิจิทัล โดยสามารถใช้หลักธรรมเหล่านี้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ความมุ่งมั่น และความสามารถในการตัดสินใจที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จในยุคที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายอย่างรวดเร็ว

5. บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ส่งผลให้รูปแบบการเป็นผู้นำต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ผู้นำในยุคนี้ไม่สามารถอาศัยเพียงทักษะด้านเทคนิคหรือการบริหารจัดการแบบเดิมได้อีกต่อไป หากแต่ต้องมีการรอบความคิดที่ยืดหยุ่น พร้อมทั้งมีคุณธรรมและหลักธรรมประจำใจที่ช่วยให้สามารถตัดสินใจและนำพาองค์กรไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน

หลักธรรม "อริยบท 4" ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักการทางพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม โดย: ฉันทะ ช่วยให้ผู้นำมีแรงขับเคลื่อนจากภายใน มีความรักและตั้งใจในสิ่งที่ทำ วิริยะ เสริมสร้างความเพียรและความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ของเทคโนโลยีหรือการเปลี่ยนแปลง จิตตะ ทำให้ผู้นำมีสมาธิและความตั้งใจในการบริหารจัดการที่ซับซ้อนของยุคดิจิทัล และวิมมังสา สนับสนุนให้ผู้นำพิจารณาอย่างรอบคอบ เรียนรู้ และพัฒนาแนวทางใหม่ๆ เพื่อการตัดสินใจที่แม่นยำ

เมื่อหลักธรรมเหล่านี้ถูกรวมเข้ากับแนวคิดว่าภาวะผู้นำสมัยใหม่ จะก่อให้เกิด “ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม” ที่ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นผลลัพธ์หรือประสิทธิภาพขององค์กรเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการเติบโตภายในจิตใจ ความสัมพันธ์กับทีมงาน และการนำพาองค์กรสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืน

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 กับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล จึงไม่ใช่เพียงแนวทางเชิงจริยธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมั่นคง เป็นธรรม และนำพาองค์กรให้เติบโตอย่างมีความหมายในโลกที่ไม่หยุดนิ่งนี้

6. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลด้วยหลักอริยบท 4 ดังนี้

1. การเชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภาวะผู้นำยุคใหม่บทความนี้ได้นำเสนอการบูรณาการหลักอริยบท 4 ซึ่งเป็นแนวทางแห่งความสำเร็จในทางธรรม มาใช้ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำในบริบทของโลกดิจิทัล ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นว่า หลักธรรมไม่ใช่เพียงเรื่องส่วนบุคคลหรือศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถปรับใช้กับบริบทการบริหารจัดการยุคใหม่ได้อย่างลงตัว

2. การสร้างผู้นำยุคดิจิทัลที่สมดุลทั้งด้านทักษะและจิตใจจากเดิมที่ผู้นำในยุคดิจิทัลมักถูกเน้นหนักในด้านเทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม องค์ความรู้ใหม่นี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำที่ดีในยุคปัจจุบันควรมีความสมดุลทั้งด้าน “ทักษะเชิงเทคโนโลยี” และ “รากฐานทางจิตใจ” ซึ่งสามารถพัฒนาได้ผ่านหลักธรรม เช่น ฉันทะ (แรงจูงใจภายใน) และวิมมังสา (การคิดวิเคราะห์และใฝ่รู้)

3. หลักอริยบท 4 เป็นกรอบพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในบริบทดิจิทัลแต่ละข้อของอริยบท 4 สามารถแปลงเป็นคุณลักษณะของผู้นำยุคใหม่ได้อย่างชัดเจน เช่น ฉันทะ = แรงบันดาลใจและเป้าหมายที่ชัดเจนในงาน วิริยะ = ความสามารถในการอดทนต่อการเปลี่ยนแปลงและก้าวข้ามความล้มเหลว จิตตะ = ความสามารถในการโฟกัสท่ามกลางความวุ่นวายของข้อมูล วิมมังสา = ทักษะการคิดวิเคราะห์ การใช้ข้อมูล และการเรียนรู้ต่อเนื่อง การเชื่อมโยงเหล่านี้ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยให้ผู้นำสามารถใช้กรอบธรรมะในการพัฒนาตนเองและองค์กรได้อย่างเป็นระบบ

4. แนวคิดการพัฒนาผู้นำเชิงคุณธรรมในโลกดิจิทัล องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญคือการตอกย้ำว่า “ความสำเร็จในโลกดิจิทัลไม่ควรพึ่งพาเพียงความเร็วหรือเทคโนโลยี” หากแต่ต้องผสานกับความเป็นมนุษย์ ความเข้าใจผู้อื่น และจริยธรรม ซึ่งหลักอริยบท 4 ช่วยเติมเต็มส่วนนี้ได้อย่างลึกซึ้ง โดยไม่ลดทอนความทันสมัยหรือประสิทธิภาพทางเทคโนโลยี

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

5. การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาทั้งระดับบุคคลและองค์กรองค์ความรู้ใหม่นี้ยังนำเสนอว่าหลักอิทธิบาท 4 ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ระดับบุคคล แต่สามารถพัฒนาเป็นแนวทางสำหรับการสร้างวัฒนธรรมองค์กร การพัฒนาภาวะผู้นำในทุกระดับ และเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลได้

สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากเรื่องนี้เป็น การวางรากฐานของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลไว้บนหลักธรรมทางพุทธศาสนา อย่าง “อิทธิบาท 4” ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาผู้นำที่สมบูรณ์ทั้งด้านเทคโนโลยีและจิตวิญญาณ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในบริบทองค์กรยุคใหม่ เพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ทีม และองค์กรในภาพรวม

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย วินิจจะกุล. (2561). ภาวะผู้นำในสังคมเปลี่ยนแปลง. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 58(2), 25-40.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). หลักธรรมเพื่อการบริหารและการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ ฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ ฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2551). ภาวะผู้นำ: แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). ธรรมะกับการบริหารจัดการ. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Avolio, B. J., & Bass, B. M. (2004). Multifactor Leadership Questionnaire (MLQ). Mind Garden Inc.
- Bass, B. M., & Bass, R. (2008). The Bass Handbook of Leadership: Theory, Research, and Managerial Applications (4th ed.). New York: Free Press.
- Burns, J. M. (1978). Leadership. New York: Harper & Row.
- Hersey, P., & Blanchard, K. H. (1982). Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources. Prentice Hall.
- Northouse, P. G. (2021). Leadership: Theory and Practice (8th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

การพัฒนาวิชาชีพครูด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 The Development of the Teaching Profession through the Seven Principles of Kalyanamitta Dharma

พระปลัดฮอนด้า วาทสพโท สุแทน โคตรภูเวียง

Phrapaladhonda Vattasatdho Suthan Khotphuwiang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University khonkaen Campas

Corresponding Author; E-mail: honda608@gmail.com

บทคัดย่อ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคใหม่ ครูในฐานะบุคลากรหลักของการจัดการศึกษา จำเป็นต้องพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ การพัฒนาวิชาชีพครูจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการอบรมหรือฝึกทักษะด้านวิชาการเท่านั้น หากแต่ควรส่งเสริมการพัฒนาทางด้านจิตใจและคุณธรรมควบคู่กันไปด้วย หลักธรรมในพระพุทธศาสนา “กัลยาณมิตรธรรม 7” จึงเป็นกรอบแนวคิดที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาครูให้มีความเป็น “กัลยาณมิตร” แก่นักเรียนและสังคมกัลยาณมิตรธรรม 7 ประกอบด้วย 1) จิโย – ความเป็นที่รัก น่าเคารพ, 2) กรุณาโหติ – ความมีเมตตา ปราบปรามดี, 3) ปรีหิตูปการโก – ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น, 4) ตตถิ จ กาละ – ความรู้กาลเทศะ, 5) วจนกฺขโม – ความอดทนต่อถ้อยคำ, 6) คัมภีรญฺจ กถํ กถิต – การพูดในเรื่องลึกซึ้ง มีสาระ และ 7) โน จ นิครหํ กโรติ – การไม่ชักนำไปในทางเสื่อม ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้สามารถนำมาเสริมสร้างบทบาทของครูให้เป็นผู้สอนที่ไม่เพียงถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นผู้นำจิตใจและปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับผู้เรียน

บทความนี้มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยใช้ให้เห็นว่า ครูที่มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตร ย่อมสามารถสร้างแรงบันดาลใจ เสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้เรียน และยกระดับจริยธรรมในแวดวงการศึกษาได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นทั้งสมรรถนะและคุณธรรมอย่างรอบด้าน

คำสำคัญ : การพัฒนาวิชาชีพ, ครู, หลักกัลยาณมิตรธรรม 7

Abstract

In today's rapidly changing world, teachers, as key figures in the educational process, must develop not only their academic knowledge and professional skills but also their moral and ethical foundations to become exemplary role models and effective educators. Professional development

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

for teachers should extend beyond technical training to include personal and spiritual growth. In this context, the Buddhist principle of the “Seven Qualities of a Good Friend” (Kalyāṇamittatā) offers a valuable framework for nurturing teachers into compassionate, ethical, and inspiring leaders in education. The Seven Qualities of a Good Friend include: Piyo – being lovable and respectful, Karuṇāhoti – showing kindness and genuine goodwill, Parahitūpakārīko – helping others unselfishly, Tattī ca kāla – knowing the appropriate time and context, Vacanakkhamo – being tolerant of criticism and open to feedback, Gambhīrañca kathaṃ kathati – speaking wisely and meaningfully, and No ca niggahaṃ karoti – avoiding behavior that leads others to harm. These qualities, when applied in the teaching profession, can transform teachers into more than instructors—they become moral guides, mentors, and sources of inspiration for their students. This article highlights how integrating these seven principles into teacher development programs can promote ethical conduct, strengthen teacher-student relationships, and foster positive school environments.

Ultimately, applying the Seven Kalyāṇamitta Qualities in teacher development aligns with 21st-century educational goals that emphasize not only professional competencies but also character development. Teachers who embody these principles will be better equipped to nurture students with both knowledge and virtue, contributing to a more compassionate and sustainable future in education.

Keywords: Professional Development, Teacher, The Seven Qualities of a Good Friend

บทนำ

ในโลกยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางเทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม ครูในฐานะ “ผู้สร้างคน” จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ สร้างแรงบันดาลใจ และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ การพัฒนาวิชาชีพครูจึงต้องไม่หยุดอยู่เพียงแค่การเรียนรู้เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ควรควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณลักษณะภายในจิตใจหนึ่งในหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างลึกซึ้งคือ หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงคุณลักษณะของ “มิตรแท้” หรือ “กัลยาณมิตร” ที่พึงมี และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบทบาทของครูในฐานะ “ผู้ชี้ทางสว่าง” แก่ลูกศิษย์ได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วย 1. ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ถาม 2. ครู น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรอง เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย 3. ภาวนีโย น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิ

ปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ 4. วตธา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5. วจนกขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ อุดหนุนฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว 6. คมภิรณจ ถก กตตา (ถลกเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป 7. โน จฏฐานะ นิโยชเย (ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

สรุปการพัฒนาวิชาชีพครูด้วย หลักกัลยาณมิตตธรรม 7 เป็นการเสริมสร้างจริยธรรม ความเมตตา และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของครูให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ครูที่มีคุณสมบัติตามหลักกัลยาณมิตร จะไม่เพียงแต่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นผู้ส่งเสริมศีลธรรม เป็นที่พึ่งทางใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้แก่แก่นักเรียนทุกคน การนำหลักธรรมนี้มาปรับใช้ในการพัฒนานตนเองจึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพของวิชาชีพครูให้สอดคล้องกับยุคสมัยและสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนต่อสังคม

1. ความหมายของการพัฒนาวิชาชีพ

การพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง กระบวนการในการส่งเสริม สนับสนุน และยกระดับสมรรถนะของครูทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน พัฒนาผู้เรียน และดำรงตนอย่างเหมาะสมตามจรรยาบรรณวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ครูมีความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และบริบททางการศึกษาในศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบของการพัฒนาวิชาชีพครูมีกรอบครอบคลุมทั้ง 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ เช่น การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนด้านทักษะการบริหารจัดการในชั้นเรียน เช่น การดูแลผู้เรียน การสร้างแรงจูงใจ และการส่งเสริมวินัยในห้องเรียน ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความเป็นผู้นำ และการมีจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Lifelong Learning) เช่น การเข้าร่วมอบรม การวิจัยในชั้นเรียน การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนวิชาชีพ (PLC) ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้ "การพัฒนาวิชาชีพ" เป็นหน้าที่สำคัญของครูและสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ครูเป็น "มืออาชีพ" อย่างแท้จริง ทั้งนี้ การพัฒนาวิชาชีพครูยังเชื่อมโยงกับคุณภาพผู้เรียนโดยตรง กล่าวคือ ครูที่มีคุณภาพ ย่อมนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณภาพด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ มีนักวิชาการของไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายของการพัฒนาวิชาชีพครูไว้ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2552) "การพัฒนาวิชาชีพครู คือ การยกระดับความสามารถและสมรรถนะของครู ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและผู้เรียน"

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2554) ระบุว่า "การพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง กระบวนการส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพทั้งด้านวิชาการ การสอน และการดำรงชีวิตอย่างมีจริยธรรม โดยใช้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นพื้นฐานสำคัญ"

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

คุรุสภา (2560) ในเอกสาร มาตรฐานวิชาชีพครู ได้กล่าวไว้ว่า “การพัฒนาวิชาชีพครู เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของครูในทุกช่วงเวลาของชีวิตการทำงาน เพื่อพัฒนาศักยภาพตามมาตรฐานวิชาชีพและยึดมั่นในจรรยาบรรณของความเป็นครู”

ความหมายจากนักวิชาการต่างประเทศ Linda Darling-Hammond (2005) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาแห่ง Stanford University กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพครูคือกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต ที่ประกอบด้วยการฝึกอบรม การปฏิบัติ และการสะท้อนตนเอง โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน Guskey, T. R. (2000) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาวิชาชีพครูกล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพคือกระบวนการที่ช่วยให้ครูพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน OECD (2009) ในรายงาน Creating Effective Teaching and Learning Environments ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เน้นการร่วมมือ และเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง เพื่อช่วยให้ครูตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

สรุปได้ว่าการพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง กระบวนการที่มุ่งส่งเสริม สนับสนุน และยกระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรมของครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เทคโนโลยี และความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยการพัฒนานี้ครอบคลุมทั้งการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการดำรงตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งนี้ นักวิชาการไทยและต่างประเทศต่างเห็นพ้องว่า การพัฒนาวิชาชีพครูควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่ครูต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการฝึกอบรม การศึกษาต่อ การวิจัยในชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนวิชาชีพ (PLC) และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

โดยสรุป การพัฒนาวิชาชีพครูไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพของครูเท่านั้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน และระบบการศึกษาโดยรวม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพในอนาคต

2. ความสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพ

การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นองค์ประกอบสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา เพราะ “ครู” คือปัจจัยหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องจึงมีบทบาทสำคัญทั้งต่อครู ผู้เรียน และระบบการศึกษาโดยรวม ดังนี้:

1. ยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูที่มีความรู้และทักษะสมัยใหม่สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาครูจึงมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยตรง (Darling-Hammond, 2000)

2. สร้างความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงโลกยุคดิจิทัลเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเทคโนโลยี การใช้ AI และแนวทางการศึกษาสมัยใหม่ เช่น Active Learning, STEAM, หรือ Competency-Based Education ครูต้องได้รับการพัฒนาเพื่อสามารถใช้เครื่องมือและแนวทางเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม

3. ส่งเสริมจรรยาบรรณและจิตวิญญาณความเป็นครูการพัฒนาไม่ใช่เพียงเพื่อทักษะวิชาการเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อผู้เรียน สังคม และวิชาชีพ

4. สร้างแรงจูงใจในการทำงานและความก้าวหน้าในวิชาชีพครูที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ มองเห็นคุณค่าในตนเอง และมีแรงบันดาลใจในการพัฒนางานอย่างสร้างสรรค์ อันนำไปสู่ความมั่นคงในอาชีพ

5. ยกระดับคุณภาพของระบบการศึกษาโดยรวมประเทศที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาล้วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เช่น ฟินแลนด์ สิงคโปร์ และแคนาดา การมีครูมืออาชีพจำนวนมาก คือรากฐานของการศึกษาที่มีคุณภาพ

สรุปการพัฒนาวิชาชีพครูจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ครูที่พัฒนาตนเองอยู่เสมอจะสามารถเป็นผู้นำในการเรียนรู้ และเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

ความสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครูของต่างประเทศในระดับนานาชาติ การพัฒนาวิชาชีพครูถือเป็นยุทธศาสตร์หลักในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในระบบการศึกษาต่างให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ครูเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง โดยแนวคิดสำคัญจากงานวิจัยและองค์กรระหว่างประเทศ เช่น OECD, UNESCO และนักวิชาการชั้นนำ ได้เน้นความสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครูในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน OECD (2009) ชี้ว่า ครูคือปัจจัยสำคัญที่สุดภายในโรงเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การพัฒนาครูให้มีความรู้ลึก มีทักษะที่ทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนได้ จะช่วยยกระดับการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. พัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 และการปรับตัวกับเทคโนโลยีองค์กร UNESCO (2016) เน้นว่า ครูในยุคปัจจุบันต้องไม่เพียงสอนเนื้อหา แต่ต้องสามารถพัฒนา "ทักษะแห่งอนาคต" ให้กับผู้เรียน เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การทำงานร่วมกัน การใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งต้องมาจากการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

3. สร้างระบบสนับสนุนอย่างมืออาชีพ Guskey (2002) กล่าวว่า การพัฒนาครูไม่ควรเป็นเพียงกิจกรรมอบรมแบบครั้งคราว แต่ต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีระบบสนับสนุน เช่น ชุมชนวิชาชีพ (Professional Learning Communities: PLC) การโค้ชครู (Instructional Coaching) และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Job-embedded Learning)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4. เสริมสร้างคุณภาพของระบบการศึกษาโดยรวมประเทศที่มีระบบการศึกษาคุณภาพสูง เช่น ฟินแลนด์ สิงคโปร์ และแคนาดา ล้วนมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาครูอย่างเข้มข้น โดยให้ครูเป็น “ผู้นำทางวิชาชีพ” (Teacher as a Professional Leader) ที่มีอิสระทางวิชาการและได้รับการสนับสนุนให้วิจัยและพัฒนาแนวปฏิบัติของตนเอง
5. สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) Darling-Hammond (2005) เน้นว่า การพัฒนาวิชาชีพครูควรเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียน ที่ส่งเสริมให้ครูเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาศักยภาพของตนตลอดช่วงชีวิตการทำงาน

3. รูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและข้อมูลเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาวิชาชีพครูจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากรูปแบบดั้งเดิมไปสู่รูปแบบที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รูปแบบสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล มีดังนี้

1. การพัฒนาแบบออนไลน์ (Online Professional Development) การจัดอบรมหรือเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ เช่น Webinars, MOOCs, E-learning platforms (Coursera, ThaiMOOC, FutureLearn ฯลฯ) จุดเด่นคือ ยืดหยุ่น เรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ข้อจำกัด คือ ต้องมีวินัยในตนเอง และเข้าถึงเทคโนโลยี
2. ชุมชนแห่งการเรียนรู้แบบดิจิทัล (Digital PLCs) การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูผ่านกลุ่ม Facebook, LINE, Google Classroom หรือแพลตฟอร์มการศึกษา เช่น Microsoft Teams, Zoom จุดเด่น คือ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ข้อจำกัดคือ ต้องมีการจัดการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การเรียนรู้จากวิดีโอและ Podcast ด้านการศึกษาครูสามารถเรียนรู้จาก YouTube ช่องทางสอนออนไลน์ หรือ Podcast ด้านการศึกษา เพื่อเปิดมุมมองใหม่และแนวปฏิบัติที่ทันสมัย จุดเด่น: เข้าถึงง่ายและหลากหลายเนื้อหา ข้อจำกัด: ต้องวิเคราะห์แหล่งข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ
4. การใช้ AI และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองครูสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น ChatGPT, Grammarly, Canva หรือเครื่องมือ AI เพื่อช่วยวางแผนการสอน ออกแบบสื่อ และสะท้อนผลการสอน จุดเด่น: ช่วยให้ทำงานอย่างมืออาชีพและทันสมัย ข้อจำกัด: ต้องรู้เท่าทันเทคโนโลยีและจริยธรรมในการใช้งาน
5. การเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายนานาชาติ (Global Teacher Networks) เข้าร่วมกิจกรรมของ UNESCO, Microsoft Educator Community, Google for Education, หรือ Edmodo เพื่อเรียนรู้แนวทางการสอนในระดับสากล จุดเด่น เปิดมุมมองและแนวปฏิบัติใหม่จากต่างประเทศ ข้อจำกัด: ต้องมีทักษะภาษาอังกฤษและการสื่อสาร
6. การวิจัยเชิงปฏิบัติในสภาพแวดล้อมดิจิทัล (Digital Action Research) ครูทำการวิจัยในชั้นเรียนโดยใช้เทคโนโลยี เช่น Google Form, Learning Analytics, Online Assessment Tools เพื่อวิเคราะห์และปรับปรุงการสอน จุดเด่น: ส่งเสริมการใช้ข้อมูลจริงในการพัฒนา ข้อจำกัด: ต้องมีความรู้ด้านดิจิทัลเบื้องต้น

สรุปในยุคดิจิทัล การพัฒนาวิชาชีพครูต้องเน้นที่การเรียนรู้อย่างยืดหยุ่น ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และเรียนรู้ร่วมกันในเครือข่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพครูให้พร้อมรับมือกับบริบททางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

รูปแบบการพัฒนาครูของต่างประเทศในยุคดิจิทัล (International Models of Teacher Professional Development in the Digital Era) การพัฒนาครูในต่างประเทศโดยเฉพาะในยุคดิจิทัล มีแนวโน้มที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับท้องถิ่นและนานาชาติ โดยสามารถสรุป รูปแบบการพัฒนาครูของต่างประเทศ ที่โดดเด่นได้ ดังนี้

FI ฟินแลนด์: การเรียนรู้ร่วมกันและวิจัยในชั้นเรียน ครูทุกคนต้องมีวุฒิปริญญาโท และได้รับการฝึกฝนเรื่อง การวิจัยทางการศึกษา เน้น “Research-Based Professional Development” มีการพัฒนาวิชาชีพผ่าน Lesson Study, Peer Coaching และ Action Research ครูมีอิสระสูงในการออกแบบการสอนและใช้เทคโนโลยี จุดเด่น เน้น ความเป็นวิชาชีพ เชื่อมโยงงานวิจัยและการสอน

SG สิงคโปร์ พัฒนาครูผ่าน Career Ladder และระบบออนไลน์ มี Teacher Growth Model ที่สนับสนุน การเติบโตในสายอาชีพ จัดอบรมออนไลน์ผ่านระบบ Singapore Learning Space (SLS) ครูทุกคนต้องเข้าร่วม โครงการพัฒนาวิชาชีพปีละไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง จุดเด่น ระบบพัฒนาอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงกับตำแหน่งและ ผลงาน

CA แคนาดา: PLC และ Digital Literacy ใช้ Professional Learning Communities (PLCs) อย่างจริงจัง ในทุกเขตการศึกษา ส่งเสริมการใช้ EdTech เช่น Google Workspace, Flipgrid, Padlet มีหลักสูตรพัฒนาครู ออนไลน์แบบ Self-paced + Coaching จุดเด่น: ยืดหยุ่นสูง ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมการสอน

US สหรัฐอเมริกา: การเรียนรู้ผ่าน MOOC และ Micro-credentialing สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองผ่าน MOOCs เช่น Coursera, edX, Canvas Network มีระบบ Micro-credentials (ประกาศนียบัตรย่อย) ที่เน้นทักษะ จำเพาะ เช่น การใช้ AI, การสอนแบบ Hybrid ใช้ระบบ Instructional Coaching ผ่านวิดีโอสะท้อนการสอน จุดเด่น: เน้นการเรียนรู้เฉพาะทาง ผ่านเทคโนโลยีแบบยืดหยุ่น

แนวโน้มสากลที่สำคัญการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การใช้ AI ในการวิเคราะห์การสอน (เช่น Learning Analytics) การเรียนรู้แบบ Personalised PD (ครูเลือกเนื้อหาพัฒนาเอง) การสร้างแพลตฟอร์ม ระดับชาติ เช่น Microsoft Educator Center, Google for Education, UNESCO’s Teacher Task Force

สรุปการพัฒนาครูในต่างประเทศยุคดิจิทัลมีลักษณะเด่นคือต่อเนื่อง ยืดหยุ่น และปรับได้ตามบริบทของครู ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลักในการเรียนรู้และสะท้อนผลการสอนเน้นการพัฒนาเชิงลึก (Deep Learning) มากกว่า การอบรมแบบปริมาณ

4. การพัฒนาวิชาชีพครูด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่ต้องการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) ให้เข้มแข็ง ครูทุกคนสามารถเป็น "กัลยาณมิตร" ให้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพได้ด้วยการฝึกฝนคุณสมบัติทั้ง 7 ประการดังนี้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

1. ปิโย (น่ารัก, น่าไว้วางใจ) หลักการ : การเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี มีความเมตตา ทำให้ผู้อื่นรู้สึกสบายใจที่จะเข้าหาการประยุกต์ใช้: ในวงการครู การเป็นผู้ที่น่ารักและน่าไว้วางใจจะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร เปิดโอกาสให้เพื่อนครูกล้าที่จะเข้ามาปรึกษาปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการชั้นเรียน นักเรียน หรือแม้แต่เรื่องส่วนตัว ความไว้วางใจนี้คือประตูด่านแรกของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. ครู (น่าเคารพ) หลักการ : การเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความประพฤติ ความรู้ และความรู้สึกรับผิดชอบการประยุกต์ใช้: ครูที่เป็น "ครู" ไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งสูง แต่ต้องแสดงให้เห็นถึงความเปี่ยมมืออาชีพในวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่องานสอนและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การกระทำที่น่าเชื่อถือนี้อาจจะทำให้เพื่อนครูให้ความเคารพในตัวคุณและเห็นคุณเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเอง

3. ภาวนีโย (น่าเจริญใจ, น่าชื่นชม) หลักการ : การเป็นผู้ที่น่าชื่นชมในความสามารถและสติปัญญา ทำให้เกิดความรู้สึกอยากพัฒนาตามการประยุกต์ใช้: ครูที่มีคุณสมบัติข้อนี้มักเป็นผู้ที่ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ พวกเขาจะนำความรู้ใหม่ๆ หรือเทคนิคการสอนที่น่าสนใจมาแบ่งปันกับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งจะจุดประกายให้คนอื่นๆ เกิดความกระตือรือร้นและมีแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาตนเองตามไปด้วย

4. รัตนา (รู้จักพูดให้ได้ผล) หลักการ : การเป็นผู้ที่มีศิลปะในการพูด รู้จักแนะนำตักเตือนอย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์การประยุกต์ใช้: ในการพัฒนาวิชาชีพ การให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) ถือเป็นสิ่งสำคัญ ครูที่เป็นรัตนาจะสามารถแนะนำเพื่อนครูได้อย่างตรงไปตรงมา แต่ใช้น้ำเสียงและถ้อยคำที่นุ่มนวล สร้างสรรค์ และเป็นกำลังใจ ทำให้ผู้ฟังเกิดการยอมรับและนำไปปรับปรุงตนเองได้จริง โดยไม่รู้สึกเสียกำลังใจ

5. วจนกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) หลักการ : การเป็นผู้ที่อดทนต่อคำตักเตือน คำตำหนิ หรือแม้แต่คำบ่นการประยุกต์ใช้: การพัฒนาวิชาชีพต้องอาศัยการรับฟังความคิดเห็นจากหลายฝ่าย ครูต้องเปิดใจรับฟังข้อวิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง หรือแม้แต่นักเรียนอย่างใจเย็น โดยไม่ได้ตอบด้วยอารมณ์ และนำข้อมูลเหล่านั้นมาไตร่ตรองเพื่อปรับปรุงแก้ไข

6. คัมภีร์ญจะ กลัง กัตตา (พูดเรื่องเล็กสิ่ง) หลักการ : การเป็นผู้ที่สามารถชวนคุยในเรื่องที่เป็นแก่นสาร สาระหรือปรัชญาการประยุกต์ใช้: แทนที่จะพูดคุยแต่เรื่องเล็กน้อยในชีวิตประจำวัน ครูควรใช้เวลาในการพูดคุยถึงประเด็นสำคัญทางวิชาชีพ เช่น ปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ หรือแนวทางในการจัดการนักเรียนที่มีความหลากหลาย ครูที่มีคุณสมบัตินี้จะช่วยยกระดับวงสนทนาในโรงเรียนให้เป็นเวทีแห่งปัญญา

7. โน จัฏฐาเน นิโยชะเย (ไม่ชักนำในเรื่องไร้สาระ) หลักการ : การเป็นผู้ที่ชักนำในทางที่ถูกต้อง ไม่ชักจูงไปในทางที่เสียหายนการประยุกต์ใช้: ครูที่เป็นกัลยาณมิตรจะช่วยชักนำเพื่อนร่วมงานให้ใช้เวลาไปกับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ เช่น การเข้าร่วมอบรม การทำวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาสื่อการสอน หรือการจัดกิจกรรมเพื่อนักเรียน แทนที่จะชักชวนไปใช้เวลาในกิจกรรมที่ไม่สร้างสรรค์ เช่น การนินทา หรือการบ่นโดยไม่มีการแก้ปัญหา

การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 จะช่วยให้โรงเรียนเป็นมากกว่าสถานที่ทำงาน แต่เป็น "ชุมชน" ที่เข้มแข็งซึ่งครูทุกคนพร้อมจะช่วยเหลือและพัฒนาซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง การทำงานร่วมกันบนรากฐานของความ

เข้าใจและความเคารพจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน และส่งผลดีต่อตัวนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

5. บทสรุป

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการศึกษา การพัฒนาวิชาชีพครูจึงต้องก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางที่ทรงพลังและยั่งยืนในการพัฒนาครูผ่านหลัก กัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและการสนับสนุนเกื้อกูลกันในองค์กร หลักธรรมทั้ง 7 ประการ ได้แก่ ปิโย (น่าไว้วางใจ), ครุ (น่าเคารพ), ภาวนีโย (น่าเจริญใจ), วัตตา (รู้จักพูด), วจนกะโม (อดทนต่อถ้อยคำ), คัมภีรียะ (กล้า กัดดา (พูดเรื่องลึกซึ้ง) และ โน จัฏฐาเน นิโยชะเย (ไม่ชักนำในเรื่องไร้สาระ) ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทดิจิทัล ครูสามารถประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community - PLC) ที่เข้มแข็งบนแพลตฟอร์มออนไลน์และออฟไลน์ที่ครูแต่ละคนเป็นกัลยาณมิตรให้แก่กัน จะช่วยสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและไว้วางใจในการแบ่งปันความรู้และทักษะด้านดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการใช้เครื่องมือสอนออนไลน์ การวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน หรือการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน การยอมรับฟังคำแนะนำและข้อวิจารณ์ผ่านช่องทางดิจิทัลอย่างใจเย็น จะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว

กล่าวโดยสรุป การนำหลักกัลยาณมิตรธรรมมาเป็นรากฐานในการพัฒนาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลไม่ได้เป็นการปฏิเสธเทคโนโลยี แต่เป็นการเติมเต็มให้กับการทำงานร่วมกัน ทำให้ครูมีทั้ง "เครื่องมือดิจิทัลที่ทันสมัย" และ "ความสัมพันธ์ที่ดีที่เกื้อกูลกัน" ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืนในยุคที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงนี้

6. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากบทความ "การพัฒนาวิชาชีพครูด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7" บทความนี้นำเสนอแนวทางใหม่ในการพัฒนาวิชาชีพครูโดยการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มาจากพุทธศาสนา โดยการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาครูในปัจจุบันสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่ไม่เพียงแต่ช่วยในการพัฒนาทักษะการสอนของครู แต่ยังเน้นการพัฒนาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1. การพัฒนาครูด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพ หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เน้นการทำหน้าที่ครูด้วยความเมตตา, การเคารพตนเองและผู้อื่น, การถ่ายทอดความรู้ที่ลึกซึ้งและสามารถเข้าใจได้ง่าย ซึ่งช่วยให้ครูสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน การนำหลักธรรมเหล่านี้มาปฏิบัติจริงทำให้ครูมีความมั่นคงทางจิตใจและการงาน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอนในห้องเรียน

2. การพัฒนาครูไม่จำกัดแค่ทักษะการสอนบทความนี้เสนอแนวคิดใหม่ว่า การพัฒนาวิชาชีพครูไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการพัฒนาทักษะการสอนในวิชาเฉพาะ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของครูด้วย การ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ประพจน์ที่ดี การใช้คำพูดที่สร้างแรงบันดาลใจ และการมีวินัยในตัวเองล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาวิชาชีพได้อย่างยั่งยืน

3. การใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ยังช่วยให้ครูสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีในห้องเรียนและในที่ทำงาน การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนและเพื่อนร่วมงานผ่านการเคารพและเมตตาต่อกัน ส่งผลให้นักเรียนและผู้ร่วมงานเกิดความไว้วางใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4. การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนาวิชาชีพในยุคดิจิทัลในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยครูปรับตัวในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของตน การที่ครูสามารถพัฒนาในทุกมิติ ทั้งในด้านวิชาการและจริยธรรม จะช่วยให้ครูมีความพร้อมในการรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ ในโลกการศึกษา

5. การพัฒนาแบบองค์รวมการใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในการพัฒนาครูเน้นการพัฒนาครูอย่างครบถ้วนทั้งในด้านความสามารถทางวิชาการ ความสามารถในการเป็นผู้นำที่ดี และการดำรงตนในแนวทางที่มีคุณธรรม สิ่งนี้สร้างผลประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ไม่เพียงแต่ช่วยให้ครูมีคุณภาพในการสอน แต่ยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของวิชาชีพครูในสังคม

สรุปองค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้ การนำหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิชาชีพครูช่วยเสริมสร้างทั้งทักษะการสอนและคุณธรรมในตัวครูเอง การพัฒนาครูที่มีคุณธรรมจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นในสังคม และช่วยยกระดับการศึกษาอย่างยั่งยืน ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ การพัฒนาไม่เพียงแต่ในด้านวิชาการเท่านั้น แต่ยังควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจริยธรรมและจิตใจ เพื่อให้ครูสามารถนำพาการศึกษาไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกๆ ด้าน

ม.จ.ร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- คุรุสภา. (2560). จรรยาบรรณของวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานคุรุสภา.
- ดวงดาว ทวีแสง. (2556). การพัฒนาวิชาชีพครูและการประกันคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ ฯ: บริษัทพิมพ์ดี.
- สมพร พิทักษ์. (2542). การพัฒนาวิชาชีพครูในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักพิมพ์การศึกษาไทย. (2558). การพัฒนาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ ฯ: การศึกษาไทย.
- Darling-Hammond, L. (2005). Professionalism and Ethics in Teaching. San Francisco: Jossey-Bass.
- Korthagen, F., & Kessels, J. (2001). Linking Practice and Theory: The Pedagogy of Realistic Teacher Education. Educational Researcher, 30(3), 4-15.
- Keating, S. (2012). Reflecting on the Ethics of Professional Development for Teachers. Journal of Education and Practice, 3(1), 123-134.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น